Verbatim records

XIII Riigikogu, VII Istungjärk, Täiskogu korraline istung

Wednesday, 02.05.2018, 14:00

Edited

14:00 Istungi rakendamine
1. 14:03 Vabariigi Valitsuse liikmete ametivanne
14:06 Istungi rakendamine
2. 14:09 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (590 SE) kolmas lugemine
3. 14:15 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu (612 OE) esimene lugemine
4. 14:19 Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (400 SE) teine lugemine
5. 15:23 Küberturvalisuse seaduse eelnõu (597 SE) teine lugemine
6. 15:33 Mõõteseaduse eelnõu (566 SE) teine lugemine
7. 15:36 Advokatuuriseaduse, kohtute seaduse, kohtutäituri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (583 SE) teine lugemine
8. 16:10 Väärteomenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (580 SE) teine lugemine
9. 16:22 Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) esimene lugemine
10. 18:07 Kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (607 SE) esimene lugemine
11. 18:37 Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (615 SE) esimene lugemine

14:00 Istungi rakendamine

14:02 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Riigikogu täiskogu 13. töönädala kolmapäevane istung.

---

1. 14:03 Vabariigi Valitsuse liikmete ametivanne

14:02 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Vabariigi Presidendi k.a 2. mai otsusega on Janek Mäggi nimetatud riigihalduse ministriks. Järgnevalt kuulame ära riigihalduse ministri Janek Mäggi ametivande. Palun!

14:03 Riigihalduse minister Janek Mäggi
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Lugupeetud peaminister! Asudes täitma Vabariigi Valitsuse liikme kohustusi, olen teadlik, et kannan selles ametis vastutust Eesti Vabariigi ja oma südametunnistuse ees. Tõotan pühalikult jääda ustavaks Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale ning pühendada oma jõu eesti rahva heaolu ja tuleviku kindlustamisele. (Aplaus.)

14:04 Esimees Eiki Nestor
Austatud Riigikogu! Vabariigi Presidendi k.a 2. mai otsusega on Riina Sikkut nimetatud tervise- ja tööministriks. Järgnevalt kuulame ära tervise- ja tööminister Riina Sikkuti ametivande. Palun!

14:05 Tervise- ja tööminister Riina Sikkut
Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Lugupeetud peaminister! Asudes täitma Vabariigi Valitsuse liikme kohustusi, olen teadlik, et kannan selles ametis vastutust Eesti Vabariigi ja oma südametunnistuse ees. Tõotan pühalikult jääda ustavaks Eesti Vabariigi põhiseaduslikule korrale ning pühendada oma jõu eesti rahva heaolu ja tuleviku kindlustamisele. (Aplaus.)

14:06 Istungi rakendamine

14:06 Esimees Eiki Nestor
Nüüd saab üle anda eelnõusid ja arupärimisi. Palun, Andres Herkel, ole hea!

14:06 Andres Herkel
Härra Riigikogu esimees! Austatud kolleegid! Mul on Vabaerakonna kaheksa esindaja nimel üle anda arupärimine riigihalduse ministrile härra Janek Mäggile. (Naer saalis.) Nimelt, alates haldusreformi seaduse vastuvõtmisest on juba neljas minister selles ametis ja on ülimalt paslik tuletada meelde, mis olid haldusreformi eesmärgid: esiteks, kohaliku omavalitsuse üksuste võimekuse kasv, teiseks, teenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse parandamine, kolmandaks, kulude kokkuhoid. Meie arupärimise teema on "Haldusreformi eesmärkide täitmise esmase analüüsi võimaluste kohta". Me anname endale aru, et pikem analüüs tuleb ilmselt siis, kui tekib natukene kestvam ajaline distants, aga paljude oluliste asjade kohta tahaks saada vastuseid juba nüüd. Esimene küsimus ongi, millal see valitsuse analüüs on valmimas. Teiseks tahame teada kohalike omavalitsuste investeerimisvõimekuse kasvu kohta pärast haldusreformi läbiviimist. Samuti on küsimus Euroopa Liidu vahendite kasutamise kohta. Meis on tekitanud väga palju küsimusi see, et väga paljude omavalitsusjuhtide palk on pärast haldusreformi hüppeliselt tõusnud, mistõttu kulude kokkuhoiu eesmärgi täitmine on meie arvates eriti küsitav. Tahame teada, kas halduskulude ja valitsemiskulude osakaal väheneb, et saaks pakkuda paremaid teenuseid. Aitäh!

14:08 Esimees Eiki Nestor
Olen vastu võtnud ühe arupärimise. Kodu- ja töökorra seaduse alusel tegutseme sellega edasi. Kohaloleku kontroll, palun!
Kohaloleku kontroll
Täiskogul on kohal 92 Riigikogu liiget.

---

2. 14:09 Välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu (590 SE) kolmas lugemine

14:09 Esimees Eiki Nestor
Meie päevakorra esimene punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 590 kolmas lugemine. Avan läbirääkimised. Artur Talvik, palun, Vabaerakonna fraktsiooni nimel!

14:09 Artur Talvik
Head kolleegid! Vabaerakond on otsustanud seaduseelnõu 590 vastu hääletada. Me ei hääleta niivõrd mitte tervikuna kogu selle seaduseelnõu vastu, vaid selle metoodika vastu, kuidas seda on tehtud. Taas kord oleme näidanud üles usinust ja saksa täpsuse korras võtnud üle kõik direktiivid, mis meile on ette kirjutatud. Seda on liiga palju. Rohkem iseseisvat mõtlemist! Aitäh!

14:10 Esimees Eiki Nestor
Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole. Läheme lõpp ... On. Mart Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel. Rahulikult, ei maksa kiirustada, võib kukkuda.

14:10 Mart Helme

Jah, siis kukume koos. Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud saal! Kui oli selle eelnõu teine lugemine, siis ma võtsin ka sõna ja siin võtsid sõna päris mitmed inimesed. Ma pean ühinema eelkõnelejaga, et see on niisugune eelnõu, mis on nagu Brežnevi pakike. Suures osas võib seda eelnõu toetada, aga ei saa toetada seda osa, mis on vabatahtlik, aga mille me võtame üle, just nagu see oleks sunniviisiline. See, nagu me tõdesime, avab tagaukse illegaalsele immigratsioonile, inimkaubandusele, prostitutsiooniärile ning seda koduabiliste ja lapsehoidjate sildi all. Me ei saa niisugust asja kuidagi toetada. Riik peab käituma riigina. Riik peab täpselt teadma, kes siia siseneb, mis asjaoludel siseneb, kui kauaks siseneb, mida ta siin tegema hakkab, kas ta maksab makse jne. See osa eelnõust on pehmelt öeldes kahtlane, mistõttu me ei pea võimalikuks seda eelnõu toetada.

14:12 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun, Reformierakonna fraktsiooni nimel!

14:12 Jürgen Ligi
Härra juhataja! Austatud kolleegid! Me ka kõik ei toeta seda eelnõu. Aga et ei jääks vale muljet, nagu me päriselt jagaksime EKRE sõnumeid, siis ma mainin ära, et ega meile väga ei meeldi selline erandite loomine, kus konkreetne teema on maksundus. *Au pair*'indus iseenesest on ju rahvusvaheline pikaajaline traditsioon, see on teistmoodi käsitletud asi, aga minu meelest oleksime me võinud seda arutelu natukene sisulisemalt pidada. See, et üks seltskond lihtsalt ei pea makse maksma, oleks võinud olla läbi arutatud juba enne, kui me selle kohta siin saalis küsima hakkasime, et miks nemad, kes siis järgmine on, miks siis Eesti lapsehoidjad peavad maksma ja miks on nii, et igasugu ümbrikupalkade pärast tuleks näiteks poliitikutel meie kultuuriruumis suured pahandused, aga kui sa tood välismaalt mingis erikorras kellegi siia, siis see on seadusega reguleeritud. Täpselt ei saa aru, kui kohustuslik see meile on. Nii et me oleme skeptilised, aga mitte totaalselt vastu ega arva, et see on mingisugune prostitutsiooniäri ja inimkaubandus, mille üle me praegu siin otsustame. Ei, nii hull asi kindlasti ei ole. Aitäh!

14:13 Esimees Eiki Nestor
Rohkem läbirääkimiste soovi ei ole, läheme lõpphääletuse juurde. Austatud Riigikogu, kas võime minna lõpphääletuse juurde? (Hääl saalist: "Jaa!")
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud välismaalaste seaduse muutmise seaduse eelnõu 590. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu seadusena vastuvõtmise poolt on 65 Riigikogu liiget ja vastu 13, erapooletuks jäi 8. Välismaalaste seaduse muutmise seadus on vastu võetud.

---

3. 14:15 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu (612 OE) esimene lugemine

14:15 Esimees Eiki Nestor
Eesti Vabaerakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 612 esimene lugemine. Algatajate ettekandja Artur Talvik, palun!

14:15 Artur Talvik
Hea juhataja! Head kolleegid! Mul on hea meel tutvustada eelnõu 612, mis räägib sellest, et meie auväärne uus kolleeg Enn Meri asub tööle riigieelarve kontrolli erikomisjonis. Enn on olnud väga hea ettevõtja, ta on elu jooksul kirjutanud ja lugenud sadu, kui mitte tuhandeid eelarveid. Küll ei ole ta veel teinud riigieelarvet, aga seda keegi meist ju üksinda ei teegi. Ennul on ka rahandusharidus. Nii et palun toetage. Aitäh!

14:16 Esimees Eiki Nestor
Oota nüüd! Austatud Riigikogu, kellel on eelnõu algatajale küsimusi?

14:16 Artur Talvik
Aa, okei. (Naerab.) Küsimusi ei ole.

14:16 Esimees Eiki Nestor
Riigikogu liikmetel eelnõu algatajale küsimusi ei ole. Aitäh! Põhiseaduskomisjoni ettekandja on Tiit Terik. Palun!

14:17 Tiit Terik
Austatud esimees! Head kolleegid! Teie ees on Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu. Selle sisu on määrata riigieelarve kontrolli erikomisjoni liikmeks meie hea endise kolleegi Andres Ammase asemel härra Enn Meri. Komisjon arutas seda küsimust 16. aprillil ning tegi menetluslikud otsused võtta küsimus täiskogu päevakorda 2. mail, toetada seda eelnõu ning määrata siinkõneleja komisjoni ettekandjaks. Kõik otsused tehti konsensuslikult. Aitäh!

14:17 Esimees Eiki Nestor
Kas komisjoni ettekandjale on küsimusi? Ei ole. Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Viime läbi eelnõu 612 lõpphääletuse.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Riigieelarve kontrolli erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 612. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Eelnõu 612 otsusena vastuvõtmise poolt oli 78 Riigikogu liiget, vastuolijaid ega erapooletuid ei olnud. Otsus on vastu võetud.

---

4. 14:19 Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (400 SE) teine lugemine

14:19 Esimees Eiki Nestor
Eesti Keskerakonna fraktsiooni, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsiooni algatatud Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 400 teine lugemine. Ettekandja on põhiseaduskomisjoni esimees Marko Pomerants. Palun!

14:19 Marko Pomerants
Lugupeetud esimees! Head kolleegid! Teie ees on Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 400. See seaduseelnõu oli esimesel lugemisel juba möödunud aasta 17. mail ja nüüd on siis jõudnud kätte see aeg, kui on olemas valmisolek selle eelnõuga edasi liikuda. Ma ütlen etteruttavalt – enne kui ma selgitan eelnõu sisu ja muudatusettepanekuid –, et komisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine katkestada, sest on tehtud uusi muudatusi ja siis te saate neid rahulikult vaadata. Me küll pakume välja lühikese muudatusettepanekute esitamise tähtaja, aga ma võin öelda, et põhiseaduskomisjonis on olnud esindatud kõik fraktsioonid ja kolm nädalat on see teadmine olemas olnud, et põhiseaduskomisjon sellise ettepaneku teeb. Nii et palun selle pärast mitte toriseda. Kui kellelgi on ettepanekuid, siis kõik need on teretulnud.
Sisu juurde minnes on kõige otstarbekam võtta lahti või ette, kes kuidas, teise lugemise seletuskirja leheküljed 2 ja 3, kus on skemaatiliselt kujutatud olukord, mis meil valimistega praegu on ja milline võiks – kui see eelnõu saab seaduseks – näha olukord välja alates 2021. aasta valimistest. Nii et nüüd nendest võimalikest muudatustest.
Kui te võtate ette selle seaduse pealkirja, siis näete, et muudetakse nelja seadust. Meil on iga valimise jaoks oma seadus. Lisaks Euroopa Parlamendi valimise seadusele, Riigikogu valimise seadusele ja kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadusele on vaja muuta ka rahvahääletuse seadust, kuna muudatused mõjutavad sedagi seadust.
Miks jõustub seadus aastal 2021? Kogu selle eelnõu loogika on üles ehitatud lähtuvalt sellest, et selleks

ajaks on meil olemas elektrooniline valijate nimekiri. Kõik see käsitsitöö, mida praegu tehakse, ongi tinginud selle, et enne pühapäevast valimispäeva neljapäeval, reedel ja laupäeval hääletamist ei toimu. Seda tühimikku pole vaja hoida olukorras, kus on elektrooniline valijate nimekiri ega toimu ümbrikutes olevate häälte logistikat mööda maad, sellest kohast, kus inimesed on valinud, sellesse kohta, kus on nende n-ö koduvalimisjaoskond.
Kaob ära selline mõiste nagu "oma valimisjaoskond" ja valijad ei saa edaspidi valijakaarti, mis oligi ennekõike seotud just nimelt selle valimisjaoskonna asukohaga. Lihtne loogika hakkab olema selline, et europarlamendi valimisel võib valija oma hääle anda kõikjal Eesti territooriumil. Elektrooniliselt võib selle anda tõepoolest kogu territooriumil, kus on side olemas, nii et tema hääl läheb teele, ja teistel puhkudel nendes kohtades, kus on valimisjaoskond avatud, või oma kodus, kui talle näiteks kast koju tuuakse. Riigikogu valimisel oleks selleks territooriumiks kogu valimisringkond. Kagueestlased ei pea edaspidi minema Põlva kultuurimajja, kus on harjutud käima, vaid võib vabalt hääletada kuskil Valgamaal või Võrumaal. Mis puudutab kohaliku omavalitsuse valimist, siis olukorras, kus kohalikud omavalitsused on suuremad, kui nad on olnud seniste valimiste puhul, võib oma hääle anda kõikjal selle kohaliku omavalitsuse territooriumil. Siiamaani on selliseks pühaks mõisteks olnud valimisjaoskonna enda ruumid ja territoorium, edaspidi saab inimestele oluliseks hoopis see, kus on hääletusruumid, kus kohalik omavalitsus on need oma territooriumil avanud. Võib väga vabalt olla niimoodi, et selle nädala jooksul on ühel päeval hääletusruum valla ühes otsas ja teisel päeval teises otsas. Kindlasti on sellel õigel valimispäeval hääletusruumid avatud kõikjal, kus nad on otsustatud püsti panna.
Mis puudutab hääletamise aega, siis nagu öeldud, valimisperiood ei algaks edaspidi n-ö eelmise nädala neljapäeval, vaid algaks esmaspäeval ja kestaks pühapäeva õhtuni. Nii et seitse päeva oleks valimisperiood. Eelhääletamine kestaks esmaspäevast laupäevani, kaasa arvatud. Niinimetatud ümbrikusse hääletamine ja kasti hääletamine toimuks esmaspäevast neljapäevani. See on sarnane praeguse olukorraga, kus hääletamisvõimalus on olemas näiteks maakonnakeskustes või vähestes kohtades. Valimisjaoskonnad oleksid avatud kolmel päeval: reedel ja laupäeval 12–20 ja valimispäeval 9–20. E-hääletamine kestaks esmaspäeva hommikul kella 9-st kuni laupäeva õhtul kella 20-ni. Praeguses seaduses seda võimalust ei ole. Pühapäeval saaks jaoskonnas pabersedeli kasti laskmisega oma e-häält tühistada.
Nüüd küsimus, millal siis ilmub kandidaatide või üldse avalikkuse ette teadmine, kuidas jagunesid e-hääled. Seadusmuudatuse kohaselt näeks see välja niimoodi, et pühapäeva õhtul kell kaheksa, kui hääletuskohad suletakse, kontrollitaksegi kõigepealt nimekirju võrreldes, kumb hääl siis alles jääb, kas e-valimisel või pabersedeliga antud hääl. Nii et veel mõni minut enne kaheksat õhtul saab oma viimast tahet avaldada. See nihutab kindlasti e-häälte lugemise aja natukene edasi, nii et õhtul kella kümne paiku peaks see pilt hakkama selgeks saama.
Veel tehti muudatus ja pikendati kodus hääletamise perioodi. Kui praegu saab kodus hääletada valimispäeval, siis edaspidi ka reedel ja laupäeval. Komisjonis oli küsimus, kui palju neid kodus hääletajaid on. Nende arv on iga valimisega vähenenud, aga ligi 6000 oli viimasel valimisel neid inimesi, kes hääletasid kodus. E-hääletamise võimalus ning ID-kaardi ja sertifikaatide olemasolu on loonud olukorra, kus alati pole vaja kasti koju tellida. Hästi lihtsustatult ongi nüüd enamik muudatusi ära toodud.
Nüüd tulen selle diskussiooni juurde, mis põhiseaduskomisjonis oli. Hanno Pevkur tundis muret selle pärast, et võrreldes olemasoleva situatsiooniga läheb üks e-hääletamise päev kaduma ja kaks kodus hääletamise päeva tuleb juurde. Teda huvitas, kas need muudatused on ikka põhjendatud.
Võib-olla mainin veel ühte muudatust. Lõplikku lahendust ei julge ma välja pakkuda, eelnõus on seda praegu pakutud. See puudutab allkirja andmist hetkel, kui inimene läheb hääletusruumi ja saab valimiskomisjoni käest hääletussedeli. Olukorras, kus hääletada saab n-ö laialt kas üle Eesti või valimisringkonna territooriumil, on väga ebapraktiline ja mõttetu teha allkirjalehti, kuhu inimene on käsitsi kirjutanud oma allkirja selle kohta, et ta on oma hääletussedeli kätte saanud. Me oleme põhiseaduskomisjonis välja pakkunud lahenduse, et inimene üldse mingisugust allkirja ei anna, vaid märke hääletussedeli kättesaamise kohta teeb valimiskomisjoni liige, kes selle sedeli väljastab. Olles süsteemi sisse logitud, teeb ta märke selle kohta, et konkreetne kodanik on saanud hääletamissedeli. Alternatiiv oleks see, et kasutusel oleksid umbes samasugused seadmed nagu siis, kui kuller toob teile paki ja te püüate siis selle tahvli peale mingi allkirjalaadse asja kirjutada.
Kui nüüd kokkuvõtte juurde tulla, siis võib öelda, et küsimused taanduvad lõpuks ju sellele, mida ja keda ja kas saab usaldada. Kui me räägime kodus hääletamise ajast, siis on küsimus selles, et aga seal ju kõik

need koledad asjad juhtuvadki, ei saa usaldada neid valimisjaoskonna liikmeid, kes käivad kastiga kodudes, ega saa usaldada ka neid jaoskonna liikmeid, kes konkreetselt selle hääletussedeli jaoskonnas välja annavad. Mina olen üsna kurb sellise mõtteviisi pärast. Me võiksime lõpuks aru saada ja peaksime aru saama sellest, et 100-aastane Eesti Vabariik on selline koht, kus valimisjaoskonna inimesi saab, tuleb ja võib usaldada. See peaks olema see lähtekoht.
Nüüd veel menetluslikud otsused. Otsustasime põhiseaduskomisjonis üksmeelselt, et täiskogu päevakorras võiks selle eelnõu teine lugemine olla tänasel päeval. Nii on ka juhtunud. Meie konsensuslik ettepanek oli teine lugemine lõpetada. Meil oli laual ettepanek määrata muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 4. mai kell 16, see ka poolehoidu leidis. Poolt hääletasid Helmut Hallemaa, Kalvi Kõva, Marko Pomerants, Mart Nutt, Mihhail Korb ja Tiit Terik, aga oli ka vastuhääli (Arto Aas, Jüri Adams ja Lauri Luik) ning erapooletuks jäi Jaak Madison. Leppisime kokku ka selles, et mina olen põhiseaduskomisjoni ettekandja, selles suhtes vaidlusi ei olnud.

14:33 Esimees Eiki Nestor
Mul on üks palve. Korda uuesti, mis oli komisjoni otsus eelnõu saatuse kohta. Kas teine lugemine lõpetada või mitte?

14:33 Marko Pomerants
Teha ettepanek eelnõu teine lugemine katkestada. Komisjoni otsus oli konsensuslik.

14:33 Esimees Eiki Nestor
Suur tänu! Küsimused komisjoni ettekandjale. Arto Aas, palun!

14:34 Arto Aas
Aitäh! Hea ettekandja! Kõigepealt ütlen kohe ära, et ma ei pea päris normaalseks seda, et täna on 2. mai, aga muudatusettepanekute esitamise ajaks on pandud 4. mai. Võiks olla ikkagi tavapärane aeg, ei ole mingit põhjust sellist lühikest tähtaega panna. Reformierakond kindlasti toetab elektrooniliste valijanimekirjade kasutuselevõttu ja paindlikumaid valimismooduseid. See on õige suund. Küll aga jääb meile jätkuvalt arusaamatuks, miks IRL ja sotsiaaldemokraadid on nõus Keskerakonna selle poliitikaga, et vähendatakse elektrooniliselt valimise võimalusi ja samal ajal pikendatakse kodus hääletamise aega. Me teame, et inimesed hääletavad üha enam elektrooniliselt, kodus hääletajaid väga palju ei ole ja sellistes poliitmonopoolsetes linnades nagu Tallinn on kodus hääletamine üsna riskantne teguviis. Kas te võiksite selgitada neid tagamaid, miks on vaja elektroonilise valimise aega lühendada?

14:34 Marko Pomerants
Aitüma! Elektrooniliselt hääletamise aeg väheneks võrreldes praegusega ühe päeva võrra. See tähendab, et kuus päeva järjest on selleks hääletamiseks aega. Toon paralleeli. Ma mõtlen oma äia peale Võrumaal, kes on 82-aastane ja kes autolavkas peab suutma kord nädalas oma otsused ära teha kümne minuti jooksul. Sellel, kes tahab e-hääletamisel osaleda, on kuue päeva jooksul see võimalus olemas. Kui ta tõesti sellega kuidagi hakkama ei saa, siis seitsmendal päeval on tal veel võimalus hääletada. Seitse päeva on piisav.
Mis puudutab kodus hääletamise aja pikendamist, siis tõepoolest, siin ei ole õiget ja ühtlast vastust, saab nii ja saab naa. Komisjon on käsitlenud seda kui täiendava võimaluse andmist nendele inimestele, kes ei kasuta e-vahendeid ja kes ise ei liigu.

14:36 Esimees Eiki Nestor
Peeter Ernits, palun!

14:36 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Me kõik teame, et see eelnõu on sündinud tegelikult Keskerakonna ideest e-valimine kaotada. Nüüd on tekkinud selline puder ja kapsad ning tulebki aeg maha võtta. Aga minu küsimus on see: miks te loobute allkirja andmisest? Kas selleks, et vanadekodudes ja väikestes valimisjaoskondades saaks õhtu eel lobedamalt n-ö teha nii nagu vaja? Miks te seda võimalust, et allkirja ei pea enam andma, ikkagi nii innukalt toetate?

14:36 Marko Pomerants
Aitüma! Me elame üleüldises vastastikuse umbusaldamise õhkkonnas. Ühed ütlevad, et seal on pätid, teised ütlevad, et seal on pätid ja pätid on kolmandas kohas. Tuleb lähtuda sellest, et inimesed, kes on valimiskomisjonis tööl ja kes selle kastiga lähevad näiteks hooldekodusse, on ausad. Ma arvan, et praeguses olukorras, kus kõik valvavad üksteise järele, peaks olema tagatud, et hääletab ikka õige inimene. Kas me suudame seadusega tagada sellise maailma, et mitte ükski hääl kunagi ei satu kasti potentsiaalse valija tahtest sõltumatult? No tingimata ei suuda. Aga see allkiri seal paberil seda kindlustunnet ka ju ilmselgelt ei suurenda. Lõpuks me rännutame mingisuguseid allkirjalehti mööda Eestit ringiratast ja mitte keegi nendesse täpsemalt ei süvene. Alati võib hakata uurima, mis seal peal on, aga katsume kõik olla korralikud inimesed, selliste tegudega mitte kaasa minna ja usaldada kehtivat süsteemi.

14:38 Esimees Eiki Nestor
Krista Aru, palun!

14:38 Krista Aru
Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Seaduseelnõu seletuskirjast – te vihjasite, et seda tasub lugeda – lugesin mina ühe lause, mida ma palun teil tõesti selgitada: "Muudatusega lõpetatakse hääletamine rahvusvahelistes või välisriigi vetes asuval Eesti riigilippu kandval laeval." Kas see tähendab, et Eesti meremehed, kelle riik on praegu nagunii jätnud niimoodi merele hulpima, kaotavad hääletusõiguse? Mis neil ümber korraldatakse?

14:39 Marko Pomerants
Ka meremehed saavad kasutada e-hääletamise võimalusi.

14:39 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun!

14:39 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Pomerants, keegi siin üksteist pätiks pole nimetanud.

14:39 Marko Pomerants
Mina nimetasin.

14:39 Jürgen Ligi
Küll aga olen ma väga nõus lapsesuu Peetriga, kes tunnistas üles, mis selle e-hääletamisega siis tehakse. Keskerakond tahtis seda keelata ja saavutas, et üheks päevaks keelataksegi. Aga asja teine pool on kodus hääletamine kasti abil, mis on kõige ebaturvalisem. Siiani ju taheti keelata e-hääletust ebaturvalisuse tõttu. Kodus hääletamine on kõige ebaturvalisem, eriti olukorras, kus peaminister ja Keskerakonna Tallinna nõukogu esimees Jüri Ratas käib isiklikult kodud läbi, surub käsi ja peale seda Tallinna nõukogu saadab suure tõenäosusega hea meelega sinnasamasse selle kasti. Mis see põhjus täpselt on, et e-hääletus on kvalifitseeritud liiga ebaturvaliseks, aga kasti abil hääletamine on midagi, mida tuleb juurde tekitada? Kuidas te seda vastuolu kirjeldaksite?

14:40 Marko Pomerants
Aitüma! Minu meelest on seda väga lihtne kirjeldada. Nagu ma ütlesin, pätte võib olla igas leeris, nii ka umbusku ühe või teise süsteemi vastu on eri leerides. Ühed inimesed ütlevad, et kogu probleem on peitunud kodus hääletamisse, ja teised ütlevad, et kogu probleem ongi selles, et e-hääletus saab käia kuus päeva järjest. Mõlemad hääletamisviisid võivad endas sisaldada, kuidas öelda, võimalust, et tingimata ei saa inimese tahe kajastatud. Kõige kindlam viis on vanamoeliselt tulla, puhtad riided seljas, pühapäeval hääletama.

14:40 Esimees Eiki Nestor
Kristen Michal, palun!

14:41 Kristen Michal
Aitäh, hea esimees! Härra Pomerants! Minu küsimus jätkub samast kohast. Ma tahaks teada, mida te arvate või kuidas teile tundub või mis oli komisjoni arutelu tulemus. Kas te peate e-valimist turvaliseks viisiks hääletada? Kui peate, siis miks on tehtud valik seda aega lühendada, mitte vastupidi, pikendada? See on kõige mugavam ja kõige enam valijate aktiivsust suurendav viis.

14:41 Marko Pomerants
Aitüma! Selles konkreetses küsimuses komisjonis hääletust läbi ei viidud. Kui te küsite minu isiklikku arvamust, siis mina pean e-hääletamist turvaliseks, kasutan seda valimisviisi isegi. Selle n-ö pikkuse asjus jään oma eelmise vastuse juurde, et kuus päeva nädalas järjestikku peaks olema piisav aeg, et valimisõiguslik kodanik saaks oma otsuse tehtud.

14:41 Esimees Eiki Nestor
Peeter Ernits, palun!

14:42 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea ettekandja! Küsimusele, kas see suurendab turvalisust vanadekodudes või väikestes valimisjaoskondades vahetult enne valimise lõppu, ma ikkagi vastust ei saanud. Aga miks te nimetate seda eelnõu Euroopa Parlamendi valimise seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuks? Oleks võinud öelda ju lihtsamalt: valimisseaduste muutmise seaduse eelnõu. Te millegipärast olete sättinud Euroopa Parlamendi etteotsa. Oleks võinud olla Riigikogu valimise, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise ja Euroopa Parlamendi valimise seadus või mingis muus järjekorras. Miks selline mitteselgus?

14:42 Marko Pomerants
Ma improviseerin. Euroopa Parlamendi valimise seadus on tähestikjärjestuses nendest teistest seadustest eespool. Jüri Adams ka tõstatas põhiseaduskomisjonis küsimuse, et üleüldse on Eestis aeg üheks valimisseaduseks. Paraku ei ole see aeg veel kätte jõudnud. Selles mõttes ei ole kätte jõudnud, et meil lihtsalt sellist seadust ei ole ja seetõttu peame, kuni muud olukorda ei ole, nende nelja seadusega nii kaua läbi ajama ja just nimelt selles järjekorras. Nii et leppige sellega. Tähtis on eelnõu sisu. Muudatusettepanekud on oodatud ja oluline on see, et inimesed aru saaksid, millised nende võimalused on.

14:43 Esimees Eiki Nestor
Andres Herkel, palun!

14:43 Andres Herkel
Aitäh, härra esimees! Austatud ettekandja! Ka mina ei pea e-hääletamise perioodi lühendamist heaks mõtteks, aga ma arvan, et valijale kaasneb siin n-ö valimisjaoskondade reform ehk edaspidi on võimalik minna oma valiku järgi ükskõik millisesse jaoskonda vastaval territooriumil. Ütelge palun sellega seonduvalt, kas see toob kaasa ka mingeid olulisi ruumilisi paiknemismuudatusi. Kui siiani on traditsiooniliseks valimise kohaks olnud näiteks koolimaja, kas siis nüüd saab selleks kaubanduskeskus või mingi koht, kus inimesed nagunii rohkem käivad? Mida toob see valimisjaoskondade asukoha reform rahaliselt riigile kaasa?

14:44 Marko Pomerants
Aitüma küsimuse eest! Vastuse esimeseks pooleks niipalju, et kuigi kaob ära valijakaart ja seotus konkreetse valimisjaoskonnaga, mis praegu on, siis peab valimiskomisjon kindlasti ka edaspidi inimesi teavitama sellest, millised on nende võimalused. Kui need võimalused laienevad, siis sellest peab valija igal juhul teada saama. Komisjonis me jõudsime arutelu käigus koos valimisteenistusega arusaamale, et kui hääletusruum on ühel päeval näiteks selle nädala sees mingisuguses punktis, kus ta järgmisel päeval enam ei ole, siis miinimum, millest tuleb lähtuda, on lahtioleku aeg. Kui see aeg on 12–20, siis sellel päeval peaks ta lahti olema 12–20, ükskõik, kus ta siis on. Tõepoolest, kui ei ole enam valimisjaoskondi ja on hääletusruum, siis see võib olla ka – nali-nali! – riigibuss või valimisbuss, kus

privaatsus on tagatud, kus valimiskomisjon saab töötada ja kus sidevõimalused on tagatud, et oleks võimalik suhestuda elektroonilise nimekirjaga.
Mis puudutab kulusid, siis nii Euroopa Parlamendi valimisel kui ka Riigikogu valimisel on Vabariigi Valimiskomisjon ehk tegelikult riigieelarve see, mis tagab kulude katmise. Mis puudutab kohaliku omavalitsuse volikogu valimist, siis sellel puhul katab need kulud kohalik omavalitsus. Eks siis vaadatakse, milline see optimaalne süsteem on. Mina ise ei tea, aga kujutan ette, et olukorras, kus neid valimisjaoskondi on ajapikku ja eri valimiste kontekstis järjest kokku tõmmatud, valitakse hääletusruumideks ennekõike need kohad, kus nad traditsiooniliselt on olnud.

14:46 Esimees Eiki Nestor
Helmut Hallemaa, palun!

14:46 Helmut Hallemaa
Aitäh, esimees! Hea ettekandja, komisjoni esimees! Ma ei tea, kas see mure e-valimise võimaluste justkui vähendamise pärast nüüd nii väga põhjendatud on. Minu küsimus on aga selles, et tegelikult me ju ühitame kõik e-asjad, eelhääletused ja e-hääletused, ja teeme valijale tegelikult päevade meeldejätmise oluliselt lihtsamaks. Praeguses süsteemis on isegi nendel inimestel, kes iga päev poliitilise tööga tegelevad, nende asjade meeldejätmine väga keeruline. Eks turvaline saab olla iga valimine, seda näitab teiste riikide kogemus ja nii peaks olema ka Eestis. Aga ma küsin ka teise küsimuse. Sina olid see, kes komisjoni tõi selle tehnilisel seadmel allkirja andmise idee. Miks sa seda siis nüüd enam ei kaitse?

14:47 Marko Pomerants
Jaa, mina tõin selle idee lihtsalt sellisena, mis võiks olla alternatiiv pabernimekirjale, et see võiks olla see tehniline lahendus. Ma olen isiklikult endiselt seda meelt, et milleks me toodame siis neid ... Ma ei tea, nimetame neid siis allkirjadeks, aga neil tegelikult usaldusväärsuse suurendamisel minu arvates olulist väärtust ei ole. See saaks olla tänapäevane alternatiiv sellele pabernimekirjale, et kusagil elektroonilises süsteemis see allkiri mingisuguseks perioodiks säilitataks. Aga ma olen ise seda meelt, et tuleks öelda ei sellele allkirjale. Mina usun neid kahte või kolme inimest, kes iganes nad ei ole, kes valimisjaoskonnas on sel hetkel, kui mina sinna sisse astun. Kõik saab olema selles suhtes õige, et õige inimene saab hääletussedeli. Me ei pea selle pärast küll väga palju muret murdma.

14:48 Esimees Eiki Nestor
Jürgen Ligi, palun!

14:48 Jürgen Ligi
Aitäh! Härra Pomerants! Veel kord: küsimus ei ole selles, et ühed ütlevad, et ühed on pätid, ja teised ütlevad, et teised on pätid. Te olete seda kaks korda järjest väitnud. Ei, selles ei ole küsimus. Küsimus on hääletusviisides, aja võimaldamises nende kasutamiseks ja kaalutlustes, täiesti neutraalsetes kaalutlustes. Minu teine küsimus on viimasel kolmel päeval e-hääletamise kohta. Ma olen ekspertidega rääkinud ja nemad on mulle öelnud ... Konkreetselt olen rääkinud ühe võtmeisikuga. Vabandust, et ma nüüd siin ...

14:49 Marko Pomerants
Mõtled Tarvi Martensit niikuinii.

14:49 Jürgen Ligi
Ei, mitte teda. Kas see on turvaline? Viimase kolme päeva e-hääletusest vaba hoidmise põhjus on see, et e-hääletus on kompromiteeritav ja rünnatav, sellepärast peab olema võimalus viimasel päeval asja parandada. Kui läbimõeldud see kolme päeva juurdeandmise otsus e-hääletusel tehniliselt on?

14:49 Esimees Eiki Nestor
Küsimus selge, aeg läbi.

14:49 Marko Pomerants
Aitüma! Sain küsimusest aru. Meie seda eelnõu ette valmistades oleme selles, mis puudutab asja tehnilist külge, lähtunud riigi valimisteenistuse nõuannetest ja ekspertiisist. Meil ei ole vähemasti komisjonis olnud debatti, kas see on usaldusväärne. Protokollis on meil kõik kirjas, meil on pikad korralikud protokollid. Seda usaldusväärsuse küsimust kõne all ei olnud. Ainuke, mille kohta võime öelda, et see on poliitikategemise koht – seda ka komisjonis Priit Vinkel ütles –, on seesama kodus hääletamise pikendamine kolme päeva peale. See ongi maitseasi, hästi lihtsustatult öeldes, keegi ütleb, et see ei ole mõistlik, keegi ütleb, et seda saab aktsepteerida. Seaduse vastuvõtmisel selgub lõpuks tõde, millise vaatega see kodus hääletamine sisse jääb või kas tuleb ettepanekuid e-hääletamise pikendamise kohta, nii et see algaks pühapäeval. Aga minu meelest on mõistlik, kui eelhääletamine ja e-hääletamine on täpselt ühepikkuse perioodiga, seitsmes päev ehk valimispäev veel lisaks. No selle ühe inimese kohta, keda valida soovitakse, peab saama see otsus tehtud. Minu meelest ei ole see nii keeruline. Siin saalis on tuntud muret selle pärast, et ühes kohas tehakse suli või teises kohas tehakse suli. Ma saan, Jürgen Ligi, aru, et see ei ole selles debatis peamine, aga ma tahan öelda, et põhiprobleem ei ole mitte see, kas keegi saab kusagil ühe hääle või kaks häält rohkem, põhiprobleem on see, et sul oleks palju hääli. Selle nimel peavad kõik kandidaadid ise vaeva nägema.

14:51 Esimees Eiki Nestor
Arto Aas, palun!

14:51 Arto Aas
Aitäh! Nagu Peeter Ernits ütles, et tõepoolest on kogu eelnõu välja kasvanud sellest, et Keskerakond soovib elektroonilist hääletamist kaotada. Mulle tundub, et täiesti põhjendamatult kingivad IRL ja sotsiaaldemokraadid praegu punktivõidu Keskerakonnale. Keskerakonnal pole seda võitu vaja, neil on reiting korras, hääli tuleb, kõik on hästi, näod naeru täis. Teil on kehvem seis ja ma arvan, et teie valijad ei mõista ka seda sammu. Mul on lihtsalt soovitus, et ärge minge sellega kaasa. Uskuge mind, ega valitsus ei kuku. Keskerakonnal on vaja mis iganes hinnaga see valitsus koos hoida ja see eelnõu seda ei väära. Ma küsin hoopis seda, kas te tõesti kodus hääletamise aja pikendamise puhul ei näe riski. Tallinna Linnavalitsus ja Ida-Virumaa omavalitsused on üleni politiseeritud, parteilased on seal igas struktuuriüksuses ja neile makstakse parteisse kuulumise eest lisatasu. Kui need inimesed hakkavad senisest kolm korda rohkem kodusid mööda käima, siis seal on teatud risk.

14:52 Marko Pomerants
Aitüma! Seadus jõustub 2021. aastal. Teil on aega, teil on tarmukas uus juht, võitke valimised ja käige mööda Tallinna kodusid ise.

14:52 Esimees Eiki Nestor
Kristen Michal, palun!

14:52 Kristen Michal
Aitäh, hea esimees! Hea ettekandja! Peeter Ernits ütles siin saalis ilusasti välja, et see eelnõu kannab Keskerakonna jaoks võidupitserit, neil õnnestus e-valimise kallale minna ja seda aega lühendada. Mul on küsimus teisest valdkonnast. Keskerakond on lubanud või peab plaani valimisseadustes ka kodakondsusteemal järeleandmisi teha, et mittekodanikud saaksid Eesti riigis parlamenti valida. Kas teie kaitsete valimisseadusi nende muudatuste eest sama kindlalt kui e-valimise asjus?

14:53 Marko Pomerants
Aitüma! Muidugi, vaatame nüüd poliitretoorika sellist, kuidas ma ütlen, tõlgendamisruumi. Teie ütlete, et kui on kuus päeva aega e-valimiseks, siis see võrdub e-hääletamise ärakaotamisega ja Keskerakonna suure punktivõiduga. Mina ütlen, et Keskerakonna plaan oli e-valimine ära kaotada, aga e-valimine on kuuel päeval jätkuvalt võimalik. Nii, palun, mis te sellega siis peale hakkate? Mis puudutab kodakondsusküsimust, siis see pole arutlusel olnud. Mina IRL-i poliitikuna seisan kindlasti selle eest, et

sellist asja ei juhtuks. Veel väike remark Arto Aasa küsimuse kohta, et ärge Keskerakonna pärast muretsege, sest neil on hääli küll, aga IRL-il on neid hetkel vähe. Meie valijad on teadlikud ja saavad kuue päevaga hakkama.

14:54 Esimees Eiki Nestor
Urmas Kruuse, palun!

14:54 Urmas Kruuse
Aitäh! Tahtsin küsida seoses sellega, et see kodus hääletamise periood pikeneb kolm korda. Kas statistika oli tõestanud seda, et päriselt kodus hääletamist vajanud inimesed olid sellest võimalusest ilma jäänud? Või millest see ajend tekkis?

14:54 Marko Pomerants
Kui te vaatate seda eelnõu kogu tema täiuses, siis näete, et inimestel on üldse valimisel osalemise võimalused avardunud. Ma möönan ühte punkti, et e-hääletamisel osaleda on võimalik nüüd seitsme päeva asemel kuuel. Aga geograafiliselt on see võimalus avardunud, hääletada saad sa praktiliselt seal, kus sa parasjagu selle valimisnädala jooksul oled. Mina loen selle muudatuse, mis puudutab kodus hääletamist, sinna hulka, et hääletamisvõimalused on paranenud ka nendel inimestel, kes liikuda ei saa.

14:55 Esimees Eiki Nestor
Helmut Hallemaa, palun!

14:55 Helmut Hallemaa
Aitäh, esimees! Hea ettekandja! Mina ka ei näe seda, kus on see murekoht e-hääletusega seoses. Aga ma küsin, kas võib kaaluda või kas oli kaalumisel, et eelhääletuse ja e-hääletuse periood oleks tõesti kaheksa päeva, mitte kuus päeva. Teine küsimus on ikkagi selle kodus hääletamise kohta. Kas see ei ole väga oluline, et me ka nende inimeste valimistel osalemise võimalusi suurendame tegelikult, mitte statistiliselt? Mis on statistika, see on ju teada: on väike vale, suur vale ja statistika. Meil statistiliselt 90-, 95- ja 100-aastased hääletavad 100% elektroonselt, mis ei ole loogiline. Kas need võimalused, mis selles seaduses on, parandavad kõigi valijate võimalusi Eestis?

14:56 Marko Pomerants
Aitüma! Mina usun Eesti vanainimestesse. Sajainimesed on juba väga tragid ja miks nemad ei võiks siis elektroonselt hääletada. Minu abikaasa tädi Salme ei ole küll 100-aastane, ta on kõigest 92, aga ta ei jäta mitte ühtegi poliitdebatti vahele ja tal on arvamus kõige kohta, mida meie siin parasjagu teeme või mida valitsuses tehakse. Nii et ärge neid inimesi alahinnake. Ma tõesti arvan, et nädal on optimaalne aeg. Kaks nädalat oleks, vaadake, veel parem. Valimisperiood kestaks kaks nädalat ja kampaaniat alustaksime juba varakevadel, et järgmiseks kevadeks valmis olla. Siin ei ole absoluutset tõde. Konkreetne nädal – kui me hääletame niimoodi, et nii see saab olema, siis nii saab olema ja ongi kõik.

14:57 Esimees Eiki Nestor
Mart Helme, palun!

14:57 Mart Helme
Aitäh! Kas te ei arva, et siin on põhimõtteliselt ikkagi vastuolu, et kampaania käib, aga juba hääletatakse? Me teame ju, et päris valimiste päeval on kampaania tegemine keelatud, aga nüüd on siis selline olukord. Mina olen kogu elu arvanud, et siin on selline seadusandlik vastuolu.

14:57 Marko Pomerants
Aitüma! Selles suhtes me oleme teile ju vastu tulnud: eelmisest neljapäevast oleme liikunud n-ö järgmise nädala esmaspäeva.

14:57 Esimees Eiki Nestor

Riigikogu liikmetel ei ole ettekandjale rohkem küsimusi, aga juhatajal on, sest ma palun nõu ja abi, kuidas mulle seadusega pandud kohustusi kõige paremal moel täita. Komisjon on langetanud erakordselt mõistliku otsuse teine lugemine katkestada, kuna on nii palju muudatusi tehtud. Katkestamise puhul on muudatusettepanekute esitamise tähtaeg kümme päeva. Juhul kui komisjon lepib juhatajaga kokku, et on lühem tähtaeg, siis me lepime nii kokku, aga siiamaani ei ole keegi selle kiirustamise põhjust seletanud. Seadus jõustub 2021. aastal. Võib-olla sa seletad siis nii juhatajale kui ka kogu saalile, miks muudatusettepanekute esitamise tähtaeg on kaks päeva?

14:58 Marko Pomerants
Aitüma! Olen enda meelest ka juba küllaltki kogenud ja palju elus näinud, aga tõepoolest, selline nüanss, et see asi tuleks juhatajaga kokku leppida ...

14:58 Esimees Eiki Nestor
Juhataja määrab tähtaja.

14:58 Marko Pomerants
Jah, ma saan aru. Ma oleksin seda võimalust kindlasti heatahtlikult kasutanud. Aga mis puudutab selle erakordsust või mitteerakordsust, siis nagu ma ütlesin, ma olen ka teiste komisjonide juhtimisel, kus on võimalus olnud tööd teha, kasutanud seda praktikat, et ma ausa inimesena informeerin kõiki osapooli pikalt ette, mis on plaanis. Ma tahan öelda, et Riigikogu põhiseaduskomisjonis on esindatud kõik erakonnad. Enne kui me seda 10. aprillil arutama hakkasime, ma ju ei teadnud, kas see plaan põhiseaduskomisjonis heaks kiidetakse või mitte, aga 10. aprillil oli teada, et plaan on eelnõu teine lugemine katkestada, ja need muudatusettepanekud on sellest ajast alates avalikud olnud. Nii et kõigil, kes on tahtnud reageerida, on tegelikult selleks aega olnud. Kui keegi ei taha, siis mina ei saa kuidagi aidata. Aga et Riigikogus jõuda ühe protsessiga, mis niigi on juba aasta otsa siin laagerdanud, sellel kevadel kenasti lõpule, on tehtud selline ettepanek. Kaasan kõiki osapooli, kes arvavad, et nad peaksid saama selles uues olukorras kaasatud. Minu poolt ikka ...

14:58 Esimees Eiki Nestor
Eelnõu jõustub 2021. aastal.

14:58 Marko Pomerants
Ma sain sellest aru, jah.

15:00 Esimees Eiki Nestor
Aitäh ettekandjale! Avan läbirääkimised. Jürgen Ligi, palun!

15:00 Jürgen Ligi
Austatud esimees! Austatud kolleegid! See eelnõu on muidugi üks poliitiline punnitamine ja tema vajalikkust pole siiani suutnud keegi ära tõestada. Me loomulikult teame, et Keskerakonna suur eesmärk on olnud kompromiteerida e-valimist ja võimalusel see ära kaotada, jätta muljet, nagu see kuidagi valimistulemust kallutaks või oleks koguni võltsitav. Niimoodi on ju Keskerakond kampaaniaid teinud. Koalitsiooni moodustamisel, vaene Marko Pomerants teiste hulgas, andsid IRL ja sotsid järele mingisuguse kompromissi võrra ja otsustasid, et midagi selle e-hääletusega tehakse. No ja nüüd tehaksegi. Õnn, et e-valimist ära ei keelata, aga meie arvates on siiski rumalus seda aega ühe päeva võrra lühendada. Kui te tahate neid perioode ühtlustada, siis võiks minu poolest vabalt ka e-hääletuse aega pikendada, see annaks lihtsalt statistiliselt positiivse tulemuse. Statistika ei ole vale, suur vale ja mis see kolmas asi oligi, statistika on teadus ja statistika on numbrid, mis ka demokraatiat hindavad. Mida rohkem valijaid, seda parem. Mida mugavam hääletada, seda rohkem valijaid. Sellepärast on e-hääletus olnud väga oluline väärtus Eesti ühiskonnale, ta on ära hoidnud hääletusosaluse languse, eriti noorte hulgas. Meie tahame seda kaitsta. Meie ei taha, et see Keskerakonna jama väljenduks selles eelnõus. Eks Peeter Ernits ju tunnistas üles, et ega muud mõtet sellel eelnõul polnudki kui kuidagi vähendada e-hääletuse mõju. Meie arvates on see halb mõte.

Hämmastav, et selle ühtlustamise käigus juhtub teine asi veel. Võetakse ära need viimased kolm e-hääletusvaba päeva, näiliselt justkui teistpidi pikendatakse e-hääletust. Aga mina olen rääkinud, nagu ma mainisin, ühe e-hääletuse eksperdiga, kes ütles, et tema seda ei teeks, sest need viimased kolm päeva on vajalikud vigade paranduseks. Paberhääletusel ja kasti- ehk kodushääletusel vigade parandamise ruumi ei ole. E-hääletus ei ole teiste hääletusviisidega võrreldes mitte niivõrd tehniliselt ebaturvaline – vastupidi, pigem on ta turvalisem –, vaid ta on tehnoloogiliselt rünnatavam ja kompromiteeritavam. Kui minna serverite kallale või kui minna andmekogude kallale, siis saab mõjutada üht, teist ja ka kolmandat hääletustulemust. Aga e-hääletuse puhul on vähemalt võimalus, et kui see toimub mõni päev enne, siis on valijal võimalik oma häält uuesti anda, kui teda on mõjutatud, ning rünnaku tõttu on võimalik hääletustulemus üldse tühistada ja asendada paberhääletusega pühapäeval. Selles on asi. Selle ärakaotamisega muudetakse e-hääletus poliitiliselt rünnatavaks. Lihtne on väita, et midagi toimus, kuigi midagi ei toimunud tulemuste mõttes, võtta sellega vigade parandamise võimalus ära ja kompromiteerida kogu hääletust. Kahjuks ei vastanud Marko Pomerants sellele küsimusele, kas see on läbi kaalutud. Tõsine ekspert on mulle öelnud, et ei, ärge muutke seda ära, see ettepanek on liiga toores, seal on riskid. Tundub, et see, mida seni on räägitud nende viimase kolme päeva kohta, kehtib endiselt.
Nii et meie üks ettepanekuid on, et komisjon arutaks esiteks need viimased kolm päeva veel läbi. Teiseks, me arvame, et kastihääletuse aja pikendamine (ma mõtlen kasti koju viimist) on rumalus. See on kõige mõjutatavam hääletusviis üldse. Ja siis tuleks mõelda, kas seda eelnõu on üldse vaja. Me ei ole leidnud siit seda ratsionaalset iva, mille pärast me siin aega raiskame. Ainult e-hääletuse kompromiteerimiseks ei ole seda eelnõu küll vaja. Aitäh!

15:05 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud kolleegid, kuna me oleme läbirääkimiste tsoonis ja nimi tõepoolest kõlas, siis Marko Pomerants kohalt, palun!

15:05 Marko Pomerants
Aitüma! Ega ma ei hakka Jürgen Ligiga ometi võitlema, aga ma lihtsalt meenutan, et 10. aprillil, kui meil see eelnõu esimest korda arutelul oli, olid kutsutute hulgas riigi valimisteenistuse juht Priit Vinkel, asejuht Arne Koitmäe ning nõunikud Mihkel Pilving ja Helin Leichter. Jürgeni tõstatatud probleem sellisel kujul kajastamist ega komisjonis tähelepanu juhtimist ei leidnud. Kindlasti, kui riigis hakkab midagi õudset juhtuma, kui valimisi rünnatakse, siis saab valimised tühistada ja edasi minna. Nii et seda riski valimisteenistus komisjonis välja ei toonud.

15:06 Aseesimees Enn Eesmaa
Jätkame läbirääkimisi. Jüri Adams.

15:06 Jüri Adams
Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Millega meil siis tegu on? Siin on tegu kahe täiesti erinevast allikast pärineva teksti kokkumiksimisega. Esialgne eelnõu oli Keskerakonna vastutulek nendele omaenda liikmetele, kelle soov oli, et Eestis ei toimuks üldse elektroonilist hääletamist, ja kes olid aastaid Eesti avalikkusele loonud kujundit, et elektrooniline hääletamine on saatanast. Selle oli eelnõu esialgne mõte. Ka praegu ütleb eelnõu selles valdkonnas nendele, kellele ei meeldi elektrooniline hääletamine, et me siin suurt midagi ei muuda, vähemalt ei muuda me 2019. aasta valimisteks mitte midagi. Võimalikud muudatused elektroonilise hääletamise valdkonnas on praegu planeeritud 2021. aastaks kohalikeks valimisteks, aga seda ei tea veel, kas see üldse niimoodi läheb. Võimalik, et järgmine Riigikogu koosseis sedasama seadust veel muudab, nii et see ei ole hetkel nii väga oluline. Sellega ei ole ka kiire. Kiirem on hoopis valdava osaga tekstist, mis on tulnud Riigikogu Kantselei valimisteenistusest. Kokku on praegu siin 33 lehekülge teksti. On üsna raskesti taibatav, milleks seda üldse vaja on, ja vaevalt et keegi seda eriti põhjalikult loeb.
Eestis jaguneb valimiste üldvaldkond kolmeks põhiliseks alamvaldkonnaks. Esiteks, kandidaatide ülesseadmise võimalused ja reeglid. Selles valdkonnas on Eestis kõige tõsisemad probleemid. Teiseks – siin on ka Vabaerakond algatusi teinud –, küsimus, kas ja kuidas täpsustada või muuta mandaatide jaotamise reegleid. Selles valdkonnas on probleeme, aga need ei ole nii suured nagu esimeses valdkonnas. Kolmas valdkond, kus on kõige vähem probleeme, on see, kuidas toimub hääletamine ja

häälte lugemine tehniliselt.
Põhiline asi selles suures paketis on see, et kuni siiamaani on Eestis veel olemas selline mõiste nagu valimisjaoskond. Kunagi internetieelsel ajastul oli see ainus koht, kus inimene sai hääletada, praegusel elektroonilise hääletamise ajastul on see muutunud suurel määral anakronismiks. Valimisteenistuse põhiline idee on, et valimisjaoskonnad kui sellised kaoksid hoopis ära, mis tähendab kõigepealt seda, et iga inimene saab oma valimisringkonnas hääletada ükskõik millises kohas, kus parasjagu on valimispunkt lahti tehtud. See on minu arust täiesti mõistlik lähenemine ja selle vastu ei ole midagi. Siit oleks loogiline edasi minna. Võib-olla kunagi jõutakse nii kaugele, et Eestis saaks iga inimene igal valimisel hääletada ükskõik kus, ka väljaspool oma valimisringkonda. See idee on, muide, natukene vastuolus elektroonilise hääletamise mahu piiramise ideega. Aga võib-olla on tulevik selline.
Vaatame seda eelnõu. Eesti valimisseadusi on praegu neli tükki.
Palun lisaaega!

15:11 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun! Kolm minutit juurde.

15:11 Jüri Adams
Võib öelda, et nendel on kindlasti ühe meie kõrgema riigiametniku nägu, nimelt Alo Heinsalu nägu, kes oli nende seaduste põhiline autor vist rohkem kui kümne aasta jooksul. Need paistavad silma kõigepealt sellega, et Eestis on vähe seadusi, mis oleks kirjutatud nii pikalt ja detailselt, ei ole peaaegu ühtegi ükskõik kui pisikest detaili, mis ei oleks seaduses kirja pandud. See ei ole kindlasti hea seaduste kirjutamise stiil. Kui kunagi on võimalus neid seadusi ümber kirjutada, siis ma soovitaks küll enamik neid mitteolulisi detaile seadustest välja visata ja jätta need korralduslikesse reeglitesse. Olukord on praegu selline, et igaüks nendest neljast seadusest – Riigikogu valimise seadus, kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus, Euroopa Parlamendi valimise seadus ja rahvahääletuse seadus – on 25–30 lehekülge pikk, mis tähendab, et kogu see tekstimass on 100 ja 150 lehekülje vahel. Võib-olla istub siin saalis praegu tulevane justiitsminister. Ta võiks panna ametnikud tööle selle nimel, et selline jama lõpetada. Oleks mõistlik, kui Eestis oleks üks suur valimiste koodeks, sest kõik need neli seadust langevad 85–90% ulatuses täht-tähelt ja koma-komalt kokku. Oleks mõistlik, et oleks üldosa ja kõigi nelja valimise erinevused oleksid eraldi. Nii et sinna võiks välja jõuda.
Siin tekkis vahepeal küsimus, mis on muudatusettepanekute esitamise lühikese tähtaja taga. Ega mina ei saanud ka komisjonis vastust. Mul tekkis oletus, et see peaks olema kuidagi seotud riigieelarve protsessiga. Ma sain aru, et selle muudatuse praktiline sisu on see, et palgatakse hulk IT-spetsialiste, kes teatud rahasumma eest tagavad ülemineku elektroonilistele valijanimekirjadele. Ilmselt on see raha, see oli vist 400 000 eurot, vaja saada järgmise aasta eelarvesse. Ma sain valitsuskoalitsiooni liikmetest nii aru, et nad tahavad, et iga hinna eest oleks enne suvevaheajale minekut see seadus vastu võetud. Kui ma selle oletusega milleski eksin, siis palun vabandust, aga ma ei osanud mingit mõistlikumat seletust sellele 6–7-päevasele mõttetule kiirustamisele leida, kui kaks aastat on möödunud täiesti rahulikult.

15:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Arto Aas, kas repliik või protseduuriline küsimus?

15:14 Arto Aas
Sõnavõtt kohalt.

15:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Sõnavõtt kohalt, tõenäoliselt siis äsja kõlanud sõnavõtu sisu kohta. Palun!

15:14 Arto Aas
Ei, mul on enda sõnavõtt.

15:14 Aseesimees Enn Eesmaa
Aa, siis me tuleme tagasi selle juurde, et sõna saab Mart Helme. Siis saab sõna Arto Aas.

15:15 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Tegelikult seda, mida ma mõtlesin kogu selle punkti käsitlemise ajal, markeeris suuresti eelkõneleja. Meil oleks vaja põhjalikult üle vaadata meie valimisseadused ja kõik nendesse puutuv. Täna on siin praegu mõnevõrra mõistetaval, mõnevõrra ka mõistetamatul põhjusel vaidlus puhkenud sisuliselt selle üle, kas e-valimine on ikka hea mõte või ei ole. Sellest seisukohast võttes ma ütleksin, et ma ei saa sellest eelnõust üldse hästi aru. See eelnõu muudab natuke tähtaegu, aga sisuliselt ei lahenda mingisuguseid sõlmküsimusi, see ei püstita küsimust, kas mingisuguseid valimisprotseduure peaks tervikuna muutma ja kas me peaksime e-ajastul üleüldse kogu valimisfilosoofiat muutma. Ma juhin teie tähelepanu sellele, et järgmise punktina tuleb meil kõne alla küberturvalisuse seadus. See on käinud läbi riigikaitsekomisjonist ja ma julgen küll soovitada selle seaduseelnõuga põhjalikult tegeleda, sest kõige lihtsam viis mingit sõda pidada on tänapäeval elektrooniline. Meil on ju kogemusi, et väga kõrge profiiliga on süüdistatud ühte riiki näiteks Ameerika presidendivalimistesse sekkumises, on süüdistatud Prantsusmaa presidendivalimistesse sekkumises jne. Tegelikult on see ka näide sellest, et e-valimisesse puutuv peaks olema palju põhjalikumalt luubi all, kui selle eelnõu raames on.

Ma ei kutsu üles e-valimist kaotama, vastupidi. Ma kutsun üles e-valimisesse puutuvaid protseduure ja kogu e-valimise filosoofiat käsitlema uue ja, kuidas ma ütlen, totaalsema nurga alt. Ma veel kord rõhutan: kui keegi arvab, et mõnel suurriigil ei ole võimekust meie e-valimist kokku jooksutada või muul moel ära solkida, siis on see küll väga naiivne arvamus. Neid riike, kellel see võimekus on, on küllalt ja mõned neist ei ole kindlasti Eestisse kõige sõbralikumalt suhtuvad riigid.

Nii et minu sõnavõtu sisu on tegelikult selles, et ärme vaidleme pisidetailide üle. Ma toetan ettepanekut selle eelnõu lugemine katkestada ja põhimõtteliselt püstitan küsimuse, et valimisprotseduurid ja kogu valimiste filosoofia tuleb võtta uuesti käsitlusele. Mis parata, 1990. aastate algusest on läinud päris pikk aeg mööda ja maailm meie ümber on tundmatuseni muutunud, sh e-maailm, mis on tunginud vältimatult ka valimistesse. Aitäh!

15:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas, sõnavõtt puldist.

15:18 Arto Aas

Tundus, et sõnavõtt kohalt tekitas liiga palju segadust, nii et tulen pulti. Tahan üle korrata, et kindlasti on mõistlik toetada elektroonilist valijate nimekirja. Seda on ammu oodatud, see on õige suund. See pole ilmselt ka väga poliitiline küsimus, pigem tehniline küsimus ja rahaküsimus. Seda muudatusettepanekute paketti Reformierakond kindlasti toetaks.

Küll aga oleme jätkuvalt vastu sellele ideoloogiale ja suunale, et me lühendame eelvalimise ja elektroonilise valimise aega. Tuletan meelde: seda aega ei lühendata ühe päeva, vaid kolme päeva võrra, õigupoolest isegi nelja päeva võrra. Kui praegu hakkavad eelvalimine ja e-hääletamine nädal varem neljapäeval, siis nüüd toimub see kõik viimase nädala jooksul. See on oluline muudatus. Me oleme tahtnud, et valimisaktiivsus suureneks ja inimestel oleks rohkem võimalusi kaasa rääkida, hääletades kas jaoskondades või elektrooniliselt, aga nüüd me ujume vastuvoolu. Inimesed on usaldanud elektroonilist hääletamist, see on turvaline, sellesse investeeritakse väga palju aega ja raha ning krüptograafia on täiesti maailmatasemel. Nii et suund seda aega vähendada ei ole kuidagi õigustatud. Poliitika, nagu te teate, on ka märkide kunst ja see märk on väga halb. Viimase aasta-kahe jooksul pole Eesti e-riigis midagi uut ja põnevat sündinud. Kui meid laias maailmas jälgitakse, siis nüüd vaadatakse, et me teeme midagi hoopis tagurlikku, me ei otsi uusi võimalusi, vaid liigume hoopis mingi traditsioonilise, väga arhailise kodus hääletamise suunas. Mis asi see on tänapäeval?

Kolmandaks tahan protestida muudatusettepanekute esitamise tähtaja vastu. Pole üldse õigustatud, et see on kaks päeva. Need põhjendused, et komisjonis oli midagi ammu teada, ei päde. Riigikogus on oma hea õigusloome tava, on teatud protseduurid, millest tuleks kinni pidada. On väga oluline, mis asju me siin ajame, ja on väga oluline, kuidas me neid ajame. See, et komisjonis olid mingid asjad varem teada või menetlus on veninud, ei tähenda seda, et siin suures saalis peaks rikkuma tavapäraseid reegleid. Nii et see õige, seaduses ja kodukorras ettenähtud tavapärane muudatusettepanekute

esitamise aeg peaks nii olulise eelnõu puhul kindlasti paika pidama. Ma loodan, et Riigikogu istungi juhataja kasutab oma õigust ja austab suurt saali sellega, et kahepäevane muudatusettepanekute esitamise tähtaeg, mille komisjoni enamus läbi surus, siin suures saalis toetust ei leia. Aitäh!

15:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Sõnavõtt kohalt. Peeter Ernits.

15:21 Peeter Ernits
Kuna minu nime nimetati viis korda vähemalt, siis võiks ma võib-olla ka viis korda rääkida. Aga ma juhin tähelepanu, et öeldi, nagu ei saa aru, miks selline eelnõu siin on. Mina saan küll aru. See on üks kahest eelnõust, mille eesmärk oli tegelikult midagi muud. Selle eelnõu eesmärk oli e-valimise kaotamine ja teisel eelnõul, mis tuleb varsti, presidendi otsevalimine. Esimese eelnõuga me praegu võtame aja maha. Teise eelnõu puhul meenutan hea kolleegi Eiki Nestori sõnu, et kui me hakkame presidenti otse valima, siis saame oma Erdogani, Türgi sultani, ja tulemus on, et Ruhnu saab kaks valijameest, niisama palju kui sadu kordi suuremad omavalitsused. Nii et tegelikult on asi väga lihtne: tuleb kasutada jooke puhtana, aga mitte segada õlut ja viina ning võib-olla veel konjakit ka. Aitäh!

15:22 Aseesimees Enn Eesmaa
Rohkem sõnavõtusoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Eelnõu 400 kohta on esitatud üks muudatusettepanek põhiseaduskomisjonilt ja juhtivkomisjoni otsus on arvestada seda täielikult. Esitatud muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 400 teine lugemine katkestada. Teine lugemine on katkestatud. Vähemalt kahes läbirääkimistel toimunud sõnavõtus kõlanud mõte jõudis adekvaatselt ka tänase istungi juhatajani ja seetõttu määran eelnõu 400 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 9. mai kell 17.15.

---

5. 15:23 Küberturvalisuse seaduse eelnõu (597 SE) teine lugemine

15:23 Aseesimees Enn Eesmaa
Neljas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud küberturvalisuse seaduse eelnõu 597 teine lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme Johannes Kerdi!

15:24 Johannes Kert
Lugupeetud istungi juhtaja! Daamid ja härrad, lugupeetud kolleegid! Vabariigi Valitsus algatas eelnõu k.a 5. märtsil ja selle esimene lugemine lõpetati 21. märtsil. Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks, 4. aprilliks kella 17.15-ks esitas eelnõu algataja muudatusettepanekute projektid. Riigikaitsekomisjon arutas ettepanekuid ja esitas need muudetud kujul koos enda teiste muudatusettepanekutega. Väljastpoolt juhtivkomisjoni tähtajaks muudatusettepanekuid ei esitatud ja riigikaitsekomisjon arutas eelnõu koos kaasatud huvigruppide esindajatega 9., 10. ja 12. aprillil.
Muudatusettepanekute ja nende põhjenduste kohta saab lähemalt lugeda eelnõule lisatud teise lugemise seletuskirjast, praegu toon neist esile kõige olulisemad. Eelnõu ei laienenud algselt üldarstiabi osutavatele perearstidele ja Eesti Rahvusringhäälingule, ent ministeeriumide vahel kooskõlastamise järel neid eelnõus siiski nimetatakse. Oma istungitel toimunud arutelude tulemusena otsustas riigikaitsekomisjon eelnõu algataja nõusolekul ja koos valitsemisala ministeeriumide esindajatega teha eelnõus muudatused, mis on muudatusettepanekute loetelus.
Selleks, et riik saaks nõuda erasektorilt nende infosüsteemide turvalisuse kõrget taset, on esmalt vaja teha turvaliseks avaliku sektori enda süsteemid. Seetõttu on tingimata vajalik, et küberturvalisuse seadusest tulenevad nõuded kohalduksid ka perearstidele ja Eesti Rahvusringhäälingu süsteemidele. Perearstide puhul on vaja ühtlustada nende kasutatavate infosüsteemide turvanõudeid, vältimaks näiteks isikuandmete lekkeid või andmete krüpteerimist lunavararünnakute käigus. ERR-i ülesanne on muu hulgas tagada adekvaatse informatsiooni operatiivne edastamine, sh elanikkonda või riiklust ohustavates olukordades, ning selleks tuleb tagada rahvusringhäälingu toimimise järjepidevus ja katkematus, seda nii raadios, televisioonis kui ka elektroonilistes meediakanalites.
Muudatusega kaasnev kulu seisneb süsteemide arendamiseks vaja minevates ressurssides ning

muudatuste rakendamiseks vaja mineva raha leidmiseks on ette nähtud üleminekuaeg. Lisaks allajoonitud muudatusettepanekutele tegi komisjon eelnõus keeletoimetaja soovitusel ka keelelisi täpsustusi. Eelnõu algataja esindaja toetas neid.
Meenutan, et eelnõuga võetakse üle Euroopa võrgu- ja infoturbe direktiiv. Riigisiseselt kehtestatakse turvameetmete rakendamise ja küberintsidentidest teavitamise nõuded olulise teenuse ja digitaalse teenuse osutajatele. Samuti täpsustatakse Riigi Infosüsteemi Ameti kui riikliku järelevalveasutuse ülesandeid küberturvalisuse tagamise koordineerimisel ja piiriülese koostöö korraldamisel. Eelnõu loob seadusliku aluse küberohtude tõrjumisel tõhusa ennetustöö tegemiseks ja probleemide lahendamiseks ning võimaldab kujundada küberõigusruumi, mis vastaks Eesti vajadustele ja mitte vaid Euroopa Liidu direktiivist tulenevatele miinimumnõuetele. Täiendavalt annab eelnõu võimaluse valdkonda tulevikus arendada. Seega on tegemist teed rajava ja sihte seadva seadusega.
Menetluslikud otsused oli järgmised. Riigikaitsekomisjon otsustas oma 2018. aasta 12. aprilli istungil esitada eelnõu teiseks lugemiseks Riigikogu täiskogu päevakorda 2. maiks. Oma 19. aprilli istungil kiitis komisjon heaks eelnõu teise lugemise teksti, muudatusettepanekute loetelu ja seletuskirja. Ühtlasi otsustas komisjon eelnimetatud istungil teha Riigikogule ettepaneku eelnõu teine lugemine lõpetada. Kõik otsused langetati konsensusega. Tänan!

15:29 Aseesimees Enn Eesmaa
Esimese küsimuse ettekandjale esitab Krista Aru. Palun!

15:29 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! ERR-i esitamine ja lülitamine seaduseelnõusse on väga mõistlik, sest avalikkuse teabeväli peab olema kaetud. Saan aru, et rakendust silmas pidavas sättes kehtestatud jõustumisaeg 1. jaanuar 2022 on valitud just sellepärast, et anda ERR-ile aega kõikide süsteemide arendamiseks. Kas komisjonis oli juttu ka rahasummast, kui palju see süsteemi täiustamine ERR-ile lisakulu tekitab?

15:30 Johannes Kert
Jah, komisjonis oli jutuks ka ettevõtmise rahaline maht. See on umbes kuus miljonit eurot, aga see oleks planeeritav kasutada järgmistel aastatel. Asi on selles, et nad peavad ehitama uue maja ja sinna rajama uued süsteemid. Pole mõtet hakata vana maja veel praegu ümber ehitama. Investeeringud võetaks kasutusele uues majas ja uues keskkonnas.

15:31 Aseesimees Enn Eesmaa
Arto Aas.

15:31 Arto Aas
Aitäh! Austatud ettekandja! Iseenesest on väga positiivne, et ka perearstikeskused on selle seaduse raamesse haaratud. Nad on praegu kahtlemata ühed kõige nõrgemad lülid meie e-riigi ja e-tervise süsteemis. Varem on seda muudatust edasi lükatud, kuna pole olnud raha ja pole olnud head koordinatsioonimudelit, kuidas aidata perearstikeskustel suurem küberturvalisus saavutada. Küsin üle, kuidas nüüd see rahaline pool saab kaetud. Kas seda peavad tegema perearstikeskused ise, tuleb siin mingi haigekassa või Sotsiaalministeeriumi abi või on see eelkõige niisugune koordineerimise küsimus, et tõesti iga perearstikeskus, kes delikaatsete terviseandmetega toimetab, saaks adekvaatse IT-kaitse peale?

15:32 Johannes Kert
Aitäh küsimuse eest! Kui meil ERR-i asjade arutelu läks päris pikaks ja põhjalikuks, siis perearstikeskuste osas tuli Sotsiaalministeerium vastu. Ja Sotsiaalministeerium väidab, et rohkem kui rahaline küsimus on see organisatoorne küsimus. Nad ei näe suuri takistusi, pigem on küsimus organisatoorne.

15:32 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Seda soovi ei ole. Eelnõu 597 kohta on esitatud kaheksa muudatusettepanekut ja vaatame need üheskoos läbi. Kõik on

riigikaitsekomisjoni esitatud ja ette rutates olgu öeldud, et neid kõiki on arvestatud täielikult. Kuid ükshaaval: muudatusettepanek nr 1, nr 2, nr 3, nr 4, nr 5, nr 6, nr 7. Kaheksas muudatusettepanek on samuti riigikaitsekomisjoni esitatud, juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Eelnõu 597 kohta esitatud muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud.

---

6. 15:33 Mõõteseaduse eelnõu (566 SE) teine lugemine

15:34 Aseesimees Enn Eesmaa
Viies päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud mõõteseaduse eelnõu 566 teine lugemine. Palun kõnetooli majanduskomisjoni liikme Kristen Michali!

15:34 Kristen Michal
Hea juhataja! Head Riigikogu liikmed! Esimese ja teise lugemise vahepeal kogunes majanduskomisjon, et arutada kahel istungil läbi erinevad parandusettepanekud. Parandusettepanekuid tuli ka väljastpoolt maja. Üks tuli tehnoülevaatajate liidult ja seda arvestati. Teine ettepanek tuli eelnõu algatanud majandusministeeriumilt, ka seda arvestati. Ja kolmas sündis nende kahe ettepaneku koosmõju tulemusel, sedagi arvestati. See puudutab seaduse jõustumise tähtaegu.
Ühe muudatusettepaneku puhul on tegemist tehnilise muudatusega. Varasemas seaduses oli üks valesti sõnastatud punkt, see tuli ära parandada. Seetõttu me täiendasime eelnõu paragrahviga 31, millega muudetakse autoveoseadust. Tegime seda minimaalsuse põhimõtet arvestades: et mõõteseadusega muudetaks võimalikult vähe teisi seadusi. Seetõttu majanduskomisjon algatas ka eraldi ühe eelnõu. Teine muudatusettepanek lähtub Eesti Tehnoülevaatajate Liidu ettepanekust. Eesmärk on vähendada dubleerivat tegevust ja bürokraatiat ning nii leidis see komisjoni ja algataja ehk majandusministeeriumi heakskiidu.
Menetluslikud otsused olid järgmised: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 2. maiks 2018, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja saata eelnõu kolmandale lugemisele, kui teine lõpetatakse, 9. maiks. Siis võiks viia läbi ka lõpphääletuse. Kõik otsused langetati konsensusega. Palun eelnõu toetada! Aitäh!

15:35 Aseesimees Enn Eesmaa
Kas ettekandjale on küsimusi? Neid ei ole. Aitäh ettekandjale! Avan läbirääkimised. Sulgen läbirääkimised. Eelnõu 566 kohta on esitatud kolm muudatusettepanekut, vaatame need üheskoos läbi. Kõik kolm muudatusettepanekut on majanduskomisjoni esitatud, juhtivkomisjoni otsus on arvestada neid kõiki täielikult. Esimene muudatusettepanek, teine, kolmas. Eelnõu 566 muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 566 teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud.

---

7. 15:36 Advokatuuriseaduse, kohtute seaduse, kohtutäituri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (583 SE) teine lugemine

15:36 Aseesimees Enn Eesmaa
Kuues päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud advokatuuriseaduse, kohtute seaduse, kohtutäituri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 583 teine lugemine. Ettekandjaks tuleb õiguskomisjoni liige Raivo Aeg.

15:37 Raivo Aeg
Lugupeetud juhataja! Head kolleegid! Õiguskomisjon arutas seaduseelnõu 583 ettevalmistamist teiseks lugemiseks kahel istungil, 16. aprillil ja 17. aprillil. 16. aprilli istungil vaadati läbi üheksa muudatusettepanekut. Esimene muudatusettepanek puudutas advokatuuriseaduse muutmist, selle esitas Justiitsministeerium. Nimelt tehti ettepanek muuta eelnõu § 1 punkti 6, mis puudutab, nagu ma

ütlesin, advokatuuriseadust, täpsemalt selle § 26 lõikeid 3^1 ja 3^2. Eesmärk on anda advokatuuri juhatusele suurem õigus otsustada selliste isikute advokatuuri vastuvõtmise üle, kes ei ole töötanud seaduses loetletud ametikohtadel, kuid kelle puhul advokatuuri juhatus on kindlalt veendunud, et nende töökogemus, teadmised ja isikuomadused võimaldavad neil töötada vandeadvokaadina.
Seda muudatusettepanekut juhtivkomisjon toetas. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda tegi ettepaneku lisada eeltoodud muudatusettepaneku juurde veel täiendus, mis puudutab advokatuuriseaduse § 26 lõiget 3^1. Selle sisu seisnes selles, et ka pankrotihaldurid, kes on viis aastat tegutsenud pankrotihaldurina ja on omandanud õiguse õppesuunal vähemalt riiklikult tunnustatud magistrikraadi või sellele vastava kvalifikatsiooni Eesti Vabariigi haridusseaduse § 28 lõike 22 tähenduses, võiksid töötada vandeadvokaatidena. Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja ettepanekut juhtivkomisjon heaks ei kiitnud.
Teise muudatusettepaneku esitas Riigikohus. Riigikohtu ettepanek sisaldas üheksat punkti. Esimesed kolm puudutasid kohtute seaduse § 8^1 lõike 3, lõike 4 ja lõike 5 muudatusi. Tegemist on kohtuniku julgeolekukontrolli läbimise tingimuste ja korraga juhul, kui kohtunikud taotlevad NATO ja Euroopa Liidu salastatud teabele ligipääsu. Eesti riigisisesele salastatud teabele ligipääs on kohtunikel olemas tulenevalt nende ametikohast, kuna nad läbivad enne tööleasumist julgeolekukontrolli. Edasi: kohtute seaduse § 38 lõike 3 punkti 5 sooviti täiendada. Asja sisu on see, et kohtunikueksamikomisjoni liikmeid hakkab valima Riigikohtu üldkogu. Senise korra kohaselt valis neid kohtunike täiskogu. Ka § 58 soovitakse muuta, selle sisu on see, et kohtunikku võib tema soovil ja kohtu esimehe nõusolekul konkursita üle viia riigiteenistusse. Samuti on selles paragrahvis reguleeritud tagasipöördumine riigiteenistusest kohtuniku ametikohale ja kohtuniku ametist vabastamine, kui teatud tingimustel ei leita talle rakendust. Asjaomased tingimused ja kord on selles paragrahvis kirjas. Ka § 58^1 lõige 1 muudetakse. See räägib sellest, et kohtuniku valimisel või nimetamisel rahvusvahelise kohtuinstitutsiooni kohtuniku ametikohale või sellega võrdväärsele ametikohale, samuti kohtuniku osalemisel eksperdina rahvusvahelisel tsiviilmissioonil kohtuniku volitused ja teenistussuhe peatuvad. Järgmine punkt on § 69 lõike 2 muutmine. Selles on loetelu nendest, kes saavad kuuluda kohtunikueksamikomisjoni. Edasi, järgmine punkt: § 76 täiendatakse lõikega 6. Sellega sätestatakse, et kohtunikul, kes täidab tööülesandeid rahvusvahelise institutsiooni juures või kes osaleb eksperdina rahvusvahelises koostööprogrammis, on õigus saada selle eest töötasu. Juhtivkomisjon toetas neid ettepanekuid konsensusega.
Kolmas muudatusettepanek laekus Justiitsministeeriumilt. Tehakse ettepanek täiendada eelnõu § 3, mis käsitleb kohtutäituri seaduse muutmist, punktidega 10–14. Kümnes punkt kehtestab kohtutäituri põhitasu. Kui kohtutäitur on esitanud krediidiasutusele elektroonilise vara arestimise määruse, siis senise 16 euro asemel on kohtutäituri põhitasu ettepaneku järgi 22 eurot. Sama paragrahvi 11. ja 12. punkt kehtestavad konkreetse hinnakirja: kohtutäiturite põhitasud ja tasu ettemaks on sõltuvuses sissenõutavast summast. Eelnõus on kaks tabelit. Vahe on lihtsalt selles, et punkt 11 peaks jõustuma kohe koos seaduse jõustumisega, punkt 12 alles 1. jaanuaril 2019. See, et need pikad tabelid on seaduse muudatusena sisse toodud, johtub siis sellest. Muudatusettepanek on tingitud Riigikohtu 25. jaanuaril 2018 tehtud lahendist, millega Riigikohtu üldkogu tunnistas kohtutäiturite seaduse § 35 lõiked 2 ja 3 põhiseadusega vastuolus olevaks. Asja sisu on selles, et Riigikohtu lahendist tulenevalt on vaja ristsubsideerimist vähendada ja praeguste odavamate nõuete sissenõudmise tasu suurendada. Muudatusettepanekutega välja pakutud kohtutäiturite tasude arvestamisel on lähtutud nõude täitmiseks tehtavast tegelikust kulust, oluliselt on vähendatud ristsubsideerimist.
Üks muudatusettepanek puudutas kohtutäiturite seadust. Selle esitas Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, aga ettepaneku arutamise käigus otsustas ta oma ettepaneku tagasi võtta. Seega juhtivkomisjon seda ei algatanud.
Muudatusettepanekuga nr 7 soovitakse täiendada eelnõu § 12, mis käsitleb täitemenetluse seadustiku muutmist, lisades sinna uue punkti 2. See on Justiitsministeeriumi esitatud ettepanek. Jutt käib sellest, kuidas võib täitur arestida võlgniku töötasu. Täitemenetluse seadustiku § 132 lõige 1^2 lubab täituril arestida võlgniku alampalga ja sellest väiksema suurusega sissetulekust kuni 20% kuus, kui võlgniku muust varast ei piisa võlausaldajate nõuete rahuldamiseks. Seejuures tuleb kõigepealt lahutada alampalgast arvestuslik elatusmiinimum ja alles seejärel saab arvutada 20%, mis võib võlgnikult ära võtta. Eraldi tuleb toonitada, et endiselt ei kohaldataks seda regulatsiooni elatusvõlgnikele, sest nende jaoks jääb kehtima senine täitemenetluse seadustiku § 132 lõige 1^1. Lõige 1^3 annab valemi

mittearestitava miinimumi arvestamiseks siis, kui võlgnikul on ka ülalpeetavad. Lõikega 1^4 aga nähakse ette regulatsioon, mille kohaselt Statistikaamet avaldab igal aastal 1. veebruariks Ametlikes Teadaannetes arvestusliku elatusmiinimumi.
Muudatusettepanek nr 8 on jätta välja eelnõu algteksti § 13, mis käsitles Vandetõlkide Koja moodustamist. Vandetõlgid olid selle moodustamisele vastu ja soovisid, et nende tegevust rahastaks ka edaspidi Justiitsministeerium. Justiitsministeerium oli selle ettepanekuga nõus.
Eelnõu viimane muudatusettepanek sätestab paljude eelloetletud punktide jõustumistähtajad.
Langetasime ka menetluslikud otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu tänase, 2. mai istungi päevakorda (konsensusega), teha ettepanek teine lugemine lõpetada (poolt 4, vastu 2, erapooletuid 1). Järgmine otsus oli saata eelnõu kolmandale lugemisele, juhul kui teine lugemine lõpetatakse, 9. maiks 2018 (konsensuslik otsus) ja viia läbi lõpphääletus.
Nagu ma ütlesin, toimus ka teine komisjoni istung: 17. aprillil arutati läbi kolm muudatusettepanekut. Need olid sisuliselt analoogilised ning puudutasid kriminaalmenetluse seadustiku, tsiviilkohtumenetluse seadustiku ja väärteomenetluse seadustiku täiendamist selles osas, et edaspidi tuleb üldjuhul kõik mis tahes liiki kohtumenetluses toimuvad kohtuistungid salvestada. See on üldnorm. Nähakse küll ette ka teatud erisusi, aga muudatus seisnebki selles, et praegu kehtiva õiguse alusel on kohustuslik helisalvestamine ette nähtud vaid üldmenetluses lahendatavate kriminaalasjade kohtuistungite puhul. Nüüd see nõue laieneb kõigile teistele kohtupidamisviisidele. Sellega on minu poolt kõik. Aitäh!

15:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Ettekandjale on küsimusi. Külliki Kübarsepp, palun!

15:52 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Mida enam ma sellele menetlusele tagasi mõtlen, seda enam häirib mind muudatusettepanek nr 3, mis on *ad hoc* kiires korras esitatud. Riigikohus tegi asjakohase otsuse juba jaanuaris, aga ministeerium ei suutnud lahendust eraldi eelnõuna meile esitada. Minu küsimus on see: kas me saame olla kindlad, et kui muudatusettepanekus nr 3 toodu seadustatakse, siis Riigikohtul ei ole põhjust teha otsust, et tegemist on ebaproportsionaalsete määradega? Kas need ei ole liiga kõrged?

15:52 Raivo Aeg
Ma täpsustan: kas sa räägid nendest tabelitest? Mina ei oska seda ausalt öeldes prognoosida, millised võivad tulevikus olla riigikohtunike otsused ja kuidas nad neid motiveerivad, millest lähtuvad. Aga vähemalt Justiitsministeeriumi selgituste põhjal võib arvata, et Riigikohtu ettepanekuid on igati arvestatud, ristsubsideerimist on oluliselt vähendatud ja on lähtutud sellest, et need määrad vastaksid tegelikele kulutustele. Varem oli ka see probleem, et väiksemate nõuete puhul oli kohtutäituri töö alamakstud ja see korvati sellega, et suuremate nõuete korral võeti võlgnikult rohkem. Samas aga ei pidanud kohtutäitur suurema nõude sissenõudmisel ehk üldse nii palju rohkem panustama ja pingutama. Selles mõttes muutub nüüd olukord tänu väiksemate nõuete puhul kehtivate määrade tõusule paremaks.

15:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

15:54 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Needsamad kohtutäituri tasud. Kui sul on 35-eurone nõue, siis pärast seda, kui seadus hakkab kehtima, kasseerib kohtutäitur sisse kahekümneviieka, aga läheb veel pool aastat, 1. jaanuar kukub, ja juba tuleb koos ettemaksuga tasuda 45 eurot. Kui vaadata neid tabeleid nii alt- kui ka ülevaltpoolt, siis on palju küsimusi, miks just sellised numbrid. Näiteks mingis lahtris tuleb juurde summa 7.50. Minu esimene küsimus on: kui su nõue on 35 eurot, kui palju kohtutäitur praegu sinult võtab? Seaduse jõustumise korral hakkab 25 eurot võtma ja 1. jaanuarist 2019 juba 45 eurot. Kas te olete – see on teine küsimus – neid tabeleid võrdlevalt kontrollinud?

15:55 Raivo Aeg

Komisjonis vaadati nendele tabelitele otsa. Kui suur see summa praegu on? Mul kahjuks ei ole seda seadust siin ees, seda peab vaatama kehtivast kohtutäiturite seadusest, kus on samasugune tabel olemas. Ma tõesti ei mäleta peast, kui palju 35-eurose nõude korral maksta tuleb. Aga juhtivkomisjonis ehk õiguskomisjonis toetati neid tabeleid 5 poolthäälega, ei toetatud 2 vastuhäälega ja 2 isikut jäid erapooletuks. Nii et komisjonis leidsid pärast arutelu need tabelid toetust. Ei oska rohkem kuidagi kommenteerida.

15:56 Aseesimees Enn Eesmaa
Külliki Kübarsepp, palun!

15:56 Külliki Kübarsepp
Aitäh! Eelnõu esialgne eesmärk oli ministeeriumi jaoks anda kohtutäituritele, notaritele ja teistele asutustele üle nende enda registrite pidamine, eksamite läbiviimine ning muude tehniliste ja administratiivsete küsimuste lahendamine. Sooviti panna nad ise vastutama oma sektori eest. Mul on nüüd küsimus, kas meil on olemas kindlus, et selleks on vajalikud tingimused loodud. Toon ühe näite. Kohtutäiturid peavad hakkama pidama registrit, aga samas on nad välja toonud, et ministeerium on arendanud välja e-Täituri, mille eest maksti Euroopa Liidu struktuurifondidest miljon eurot, aga seda ei ole võimalik praktikas rakendada – selleks oleks vaja lisainvesteeringuid vähemalt 800 000 euro ulatuses. Kas me saame olla kindlad, et see seadus rakendub?

15:57 Raivo Aeg
See on praegu hinnanguline väide, et seal on vaja teha lisainvesteeringuid. Justiitsministeeriumi eesmärk oli algselt, et ka vandetõlgid hakkaksid omaette organisatsioonina ennast majandama, aga arutelu käigus leiti, et see ei ole praegu mõistlik. Vandetõlgid leidsid, et nad ei saa sellega hakkama. Justiitsministeerium endiselt korraldab nende tööd, koolitust, eksameid ja mida seal kõike vaja teha on. Eeldatavasti riigiga ehk siis Justiitsministeeriumiga koostöös tuleb leida lahendus registrite uuendamiseks ja nende investeeringute tegemiseks, mis platvormide täiendamiseks vajalikud on. Me komisjonis eelarve aspekte läbi ei arutanud, näiteks millisest eelarvest mingi uuendus või mingi arendus finantseeritakse.

15:58 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

15:58 Peeter Ernits
Ja ma jätkan siit, hea juhataja! Ma vaatasin kohtutäituri seadust. Praegu on kohtutäituri tasu 15.50, kui su nõue on kuni 35 eurot. Nüüd kohe tuleb ligi 10 eurot kohtutäiturile naksti juurde ja läheb veel pool aastat, ja naksti veel 20 eurot. Mis selle majanduslik loogika on, et nagu naksti kümnekas juurde ja veel pool aastat, ning veel 20 juurde? Nõue iseenesest on ju üsna pisikene.

15:59 Raivo Aeg
Siin oligi põhjus see, millele ma viitasin. Riigikohus leidis, et on vastuolu põhiseadusega ja toimub ristsubsideerimine. Väikeste nõuete puhul on kohtutäituri tasu olnud väga väike ja seda määra tuleb tõsta, et viia see vastavusse sellega, kui palju tegelikkuses kohtutäitur nõude puhul oma ressurssi kulutab. Tema panus tuleb ära katta. Samas suuremate nõuete puhul on see tasu jälle ebaproportsionaalselt suur olnud ja seda tuleks vähendada. See oligi Riigikohtu osutatud asjaolu, seda ristsubsideerimist tuleb vähendada. Just sellepärast ongi tõstetud eeskätt just väiksemate nõuete väljanõudmise puhul kehtivaid määrasid. Nii ta on. On lähtutud Riigikohtu soovist, et kõik oleks põhiseadusega kooskõlas.

16:00 Aseesimees Enn Eesmaa
Austatud ettekandja, teile rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Külliki Kübarsepp, palun!

16:00 Külliki Kübarsepp

Hea aseesimees! Head kolleegid! Nagu ma oma küsimustes viitasin, näen ma selle eelnõu puhul kahte riskikohta. Kõige suurem probleem on minu arvates just kohtutäiturite põhitasu ja ettemaksu kehtestamine, mis toodi meie lauale muudatusettepanekuna. Väidetavalt on nii ministeerium kui ka kohtutäiturid seda teemat arutanud mitu kuud, kuna jaanuaris tuli Riigikohtu asjakohane otsus. Aga me ei saanud vastust küsimusele, miks ei ole ministeerium olnud võimeline seda Riigikogule eraldi eelnõuna esitama. Tegemist on päris suurt kaalutlusõigust eeldavate otsustega.
Mida ma silmas pean? Ma pean silmas seda, et selle muudatuse mõju kohta puudub igasugune analüüs. Esiteks, tegu on inimestega, kes on sattunud elu hammasrataste vahele, olgu SMS-laenude või millegi muu tõttu. Nende inimeste sattumisel sinna hammasrataste vahele on väga erinevad põhjused ja me ei saa neid kõiki ühetaoliselt võtta. Kas see muudatus süvendab nende probleemi või aitab nad hammasrataste vahelt välja? Ehk me peaksime selliseid asju Riigikogus teadma. Teiseks huvitab mind, kuidas see mõjutab leibkondade toimetuleku võimalusi. Kolmandaks: milline on regionaalne mõju? Kas me saame mingil moel seda mõju hinnata ja kui saame, siis milline see on? Ma arvan, et see mõju on Eestis väga erinev. Minu arvates on väga kahtlane, et tegu on kohtutäiturite ja ministeeriumi kabinetivaikuses sündinud kokkuleppega, mida meie peame nagu automaatselt aktsepteerima. Ma arvan, et me ei pea seda aktsepteerima.
Teine teema, mida ma ka oma küsimuses puudutasin, on registrite pidamine, millega seotud probleemid on kohtutäiturid ise Äripäeva vahendusel avalikkuse ette toonud. See on igipõline mure. Me oleme tahtnud end tituleerida e-riigiks, aga samas meil ei ole pädevust ega võimekust oma e-riiki paremaks muuta. Me tajume, et meil kulub liiga suuri summasid, eriti avalikus sektoris, erinevate väikeste vidinate peale. Üks näide on toosama e-Täitur, millele Euroopa Liidu vahenditest kulutati miljon eurot. Aga mis välja tuli? Kui anda see üle võimalikule registripidajale, siis tal ei ole sellega suurt midagi peale hakata. Ma arvan, et asi ei oleks nii keeruline, kui oleks tegelikke registripidajaid kohe alguses kaasatud, nii et nad oleks saanud varakult teada anda, mida neil vaja on. Ja nüüd on kuulda, et hinnanguliselt 800 000 eurot oleks vaja veel investeerida, kuid pole selge, kes seda teeb. Ministeerium on meedia vahendusel öelnud, et tema ei ole huvitatud selle teemaga edasiminekust, koda aga kinnitab, et nendel seda raha ei ole.
Miks me ikkagi menetleme eelnõusid, mille puhul ei ole kindlust, et seadus ka tegelikkuses hakkab toimima? Ma tuletan meelde, et eelnõu on algatanud Justiitsministeerium, kes nõuab kõikidelt ministeeriumidelt nn VTK-d. Mis selle pikem nimetus nüüd ongi? (Keegi kommenteerib saalist.) Jah, just, väljatöötamiskavatsus. Selles peaks selgitama, mis on eelnõu eesmärgid, kuidas neid eesmärke hakatakse ellu viima ja milline on muudatuste mõju. Täna aga seesama ministeerium rikub selle eelnõuga järjekordselt neid põhimõtteid. Kui sa midagi nõuad, siis palun täida ka ise seda nõuet. Ütlen Raivole, et ma pean seda kõike öeldes silmas muudatusettepanekut nr 3.
Eelnevast tulenevalt annan üle Vabaerakonna fraktsiooni ettepaneku eelnõu menetlus katkestada. Palun seda kõigil toetada!

16:05 Aseesimees Enn Eesmaa

Rohkem sõnavõtusoove ei ole. Eelnõu 583 kohta on esitatud kümme muudatusettepanekut, kõik on õiguskomisjonilt ja kõiki on arvestatud täielikult. Esimene, teine, kolmas, neljas, viies, kuues, seitsmes, kaheksas, üheksas, kümnes muudatusettepanek, juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Eelnõu 583 muudatusettepanekud on läbi vaadatud.
Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada, kuid äsja kuulsime, et Vabaerakonna fraktsioon teeb ettepaneku Vabariigi Valitsuse algatatud advokatuuriseaduse, kohtute seaduse, kohtutäituri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 583 teine lugemine katkestada. Seda ettepanekut me hääletame paari minuti pärast.
Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabaerakonna fraktsiooni ettepaneku katkestada Vabariigi Valitsuse algatatud advokatuuriseaduse, kohtute seaduse, kohtutäituri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 583 teine lugemine. Palun võtta seisukoht ja hääletada!
Hääletustulemused
Ettepaneku poolt hääletas 16 rahvasaadikut, vastu oli 39, erapooletuid ei olnud. Ettepanek ei leidnud saali toetust. See tähendab, et eelnõu 583 teine lugemine on lõppenud.

8. 16:10 Väärteomenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (580 SE) teine lugemine

16:10 Aseesimees Enn Eesmaa

Seitsmes päevakorrapunkt on Vabariigi Valitsuse algatatud väärteomenetluse seadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 580 teine lugemine. Palun kõnepulti ettekandeks õiguskomisjoni liikme Urve Tiiduse!

16:10 Urve Tiidus

Lugupeetud Riigikogu liikmed! Eelnõu 580 muudatusettepanekute arutelu toimus õiguskomisjonis 17. aprillil. Istungile olid kutsutud ka Siseministeeriumi korrakaitse- ja kriminaalpoliitika osakonna, pääste- ja kriisireguleerimispoliitika osakonna, Justiitsministeeriumi karistusõiguse ja menetluse talituse ning Päästeameti õigusosakonna esindajad, samuti oli kohal kriminoloog Jako Salla.
Ma meenutan, et see eelnõu loob uue menetlusliigi: lühimenetluse. Lühimenetluse seadustamise põhjus on soov teha edaspidi konkreetne vahe raskemate ja kergemate rikkumiste vahel, ka on eesmärk vähendada teatud vähem ohtlike tegude ülekriminaliseerimist.

16:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Ma palun mikrofonid suunata rohkem teie poole. Ma tean, et Urve Tiidusel on mikrofonihääl, aga seda ei ole praegu hästi kuulda. Palun sättige ka see teine mikrofon rohkem oma poole, mina nimetan seda Andres Herkeli liigutuseks!

16:11 Urve Tiidus

Kas ma võin jätkata? Muudatusettepanekute esitamise tähtajaks ehk 21. märtsiks esitasid ettepanekud Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon, kaks muudatusettepanekut esitas Riigikogu liige Urve Tiidus ning koostöös Päästeameti ja Siseministeeriumiga algatas õiguskomisjon ka ise ühe muudatusettepaneku. Kokku oli siis neli muudatusettepanekut. Sisuliselt keskendusid muudatusettepanekud kahele teemale. Neist esimese eesmärk on jätta eelnõust välja regulatsioon, mis võimaldab mõjutustrahviga koos kohaldada isiku suhtes veel täiendavaid riiklikke meetmeid. Teine teema oli tuleohutuse seaduse täiendamine. Selle muudatusega määrataks tuleohutuse seaduses väärteokoosseisud, mille korral on kohustuslik kohaldada lühimenetlust. Ma toon ühe praktilise näite: kui kontrollimisel puudub nõutav korstnapühkija allkirjaga akt, siis kohaldatakse lühimenetlust.
Esimest muudatusettepanekut tutvustas fraktsiooni nimel Raivo Aeg. Ta tõi esile, et kui esmase juhiloa omanikule määratakse mõjutustrahv, siis kaasneb sellega teooriaeksami sooritamise kohustus, kui aga sama isik saab trahvinõude kiiruskaameraga fikseeritud rikkumise eest, siis teooriaeksami tegemise kohustust ei kaasne. Selle ettepaneku eesmärk on sanktsioonide ühtlustamine. Komisjoni liige Liisa Oviir tahtis teada, mis seisukoht on selles küsimuses ministeeriumidel. Selgus, et Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi arvates peaks liikluskultuur paranema, kui esmase juhiloa saanud isiku mõjutustrahv kantakse karistusregistrisse ja lisaks sellele tuleb uuesti teha liiklusteooriaeksam. Siseministeerium ja Justiitsministeerium täiendava eksami nõuet ei toeta. Seda muudatusettepanekut arvestas komisjon sisuliselt. Kõik kümme kohal olnud komisjoni liiget olid poolt.
Ka teine muudatusettepanek oli ajendatud eelnõu esimese lugemise istungil toimunud arutelust, kus mööndi vajadust teooriaeksamile saatmise nõuded harmoneerida. Mõneti see nagu kordab eelmärgitud ettepanekut, aga on põhjalikumalt lahti kirjutatud. Teises muudatusettepanekus soovitakse eelnõust välja jätta sätted, mis kohustavad esmase juhiloa omanikku seoses mõjutustrahvi kohaldamisega sooritama korduseksami. Nimelt puudub mõistlik põhjendus, miks peaks mõjutustrahvi kohaldamine tooma kaasa korduseksami. Komisjoni liikmed käisid välja loogilise argumendi, et tegelikult pole selge, millisel konkreetsel moel aitab teooriaeksamile saatmine kaasa juhioskuste paranemisele. Samuti ei saa õppimine ja eksam olla meede, mida kasutatakse sunnivahendina. Minu meelest on see väga loogiline argument. Ja just nende argumentide toel arvestas juhtivkomisjon muudatusettepanekut täielikult ja konsensuslikult. Ma loen ette ka komisjoni koosseisu: Jaanus Karilaid, Uno Kaskpeit, Hardi Volmer, Külliki Kübarsepp, Liisa Oviir, Toomas Paur, kes asendas Olga Ivanovat, Raivo Aeg, Toomas Vitsut, Urve Tiidus ja Valdo Randpere.
Kolmanda muudatusettepaneku eesmärk on jätta eelnõust välja autoveoseaduse muudatused.

Sarnaselt esmase juhiloaga juhtide korduseksamile saatmise regulatsiooniga annavad eelnõus pakutud autoveoseaduse muudatused e-toimiku andmetele õigusliku tähenduse. Rikkumised, mida see muudatus silmas peab, on näiteks teekasutustasu maksmata jätmine või selle väiksemas mahus tasumine. Ka need väärteokoosseisud lähevad lühimenetluse alla. Selle võimaluse, et hiljem arvestatakse neid juhtumeid vedaja maine hindamisel või tegevusloa peatamisel, see muudatusettepanek välistab. Teema ärgitas ka küsimusi. Valdo Randpere küsis, mis seis välismaiste veokite teekasutustasu sissenõudmisel valitseb. Siseministeeriumi osakonnajuhataja Veiko Kommusaar selgitas, et teekasutustasu puudutav regulatsioon jõustus selle aasta 1. jaanuaril. Seni ei võetud välismaistelt veokitelt teekasutustasu seepärast, et meil puudus piisav arv teekasutustasu vastuvõtmise punkte. Loodeti, et tasu makstakse interneti vahendusel. Samuti oleks piiril võinud olla vastavad teavitused. Veiko Kommusaar kinnitas, et olukord on paranenud.
Küsiti muidki täpsustavaid küsimusi. Jaanus Karilaid uuris, kas kõne all olev muudatus mõjutab eelarvet. Henry Timberg selgitas, et e-toimikus olevatel andmetel pole praegu õiguslikku tähendust. Selleks, et andmeid jagada, tuleks süsteemi arendada ja see maksaks 20 000 – 30 000 eurot. Kui seda kolmandat muudatusettepanekut toetada, siis poleks neid arendustöid tarvis ja raha jääks alles. Ka seda muudatusettepanekut arvestas juhtivkomisjon täielikult ja konsensusega. Hääletajad olid samad, mis ma enne ette lugesin.
Ja oli veel neljas muudatusettepanek, selle tegi õiguskomisjon koostöös Päästeameti ja Siseministeeriumiga. Sellega soovitakse täiendada tuleohutuse seadust, määrates väärteokoosseisud, mille korral on kohustuslik kohaldada lühimenetlust. Muudatusettepanekus on ka loend asjassepuutuvatest väärteokoosseisudest. Oma ettekande alguses tõin ma korstnapühkija antud tõendi näite, aga kuna grillihooaeg on alanud, toon ka ühe näite sellega seoses. Küttekoldevälise tule tegemisel ja grillimisel tuleb arvestada ümbruse ja ilmastikutingimuste mõju tuletegemise ohutusele. Kui lõkkekoht asub ehitisele või metsale või mõnele kergesti süttivale asjale liiga lähedal või lõket tehakse suure tuule korral – seda peab ka arvestama –, on tegu potentsiaalse väärteokoosseisuga ja asi võib päädida lühimenetlusega. Komisjoni liige Randpere küsis, kas vähetähtsate rikkumiste karistamisest võiks üldse loobuda. Päästeameti jurist Margit-Marit Raudsepp selgitas, et 2015. aastal läbi viidud karistusõiguse reformi käigus vähendati tuleohutuse seaduse koosseise ning järele jäid vaid vajalikud. On olukordi, kus riiklikust järelevalvest ning haldusmenetlusest ei piisa ning on siiski vaja rakendada karistusõiguslikke meetmeid. Proua Raudsepp lisas, et Päästeamet menetleb väärtegusid ikkagi üsna vähe, eelmisel aastal oli neid kokku 113. Siseministeeriumi esindaja Henry Timberg lisas, et Siseministeerium eelistab kindlasti haldusõiguslikke meetmeid. See muudatusettepanek sai komisjonilt otsuse: arvestada täielikult. Üheksa komisjoni liiget oli poolt ja erapooletuks jäi Valdo Randpere.
Nüüd üks väikene lisateema. Muudatusettepanekute arutelu järel juhtis komisjoni istungil osalenud kriminoloog Jako Salla tähelepanu, et kõnealune eelnõu on vastuolus selle aasta alguses jõustunud alaealiste erikohtlemise süsteemi põhimõtetega. Tähelepanu, alaealised! Nüüd on väärteomenetlejatel märksa laiemad võimalused alaealiste toimepandud rikkumistele reageerida. Väärteomenetluse puhul peetakse nüüdsest olulisimaks mõjutamist, mille näiteks võib tuua suulise hoiatuse. Trahvimise asemel mõjutamine peab selle aasta jooksul reegliks saama, räägiti komisjonis. See arutelu läks üsna spetsiifiliseks. Kohalolijad möönsid, et paradigma muutus alaealiste karistamises on olemas, aga nenditi ka seda, et selle praktikas juurutamine võtab siiski aega. Ministeeriumide esindajad tuletasid veel meelde, et lühimenetluse kohaldamine alaealiste rikkumiste korral ei ole imperatiivne – seda keegi tingimata ei käsi.
Meie arutelu läks tegelikult veel pikemaks, aga kõike ma siin ei edasta, arutelu sisu on protokollist näha. Jaanus Karilaid andis komisjoni esimehena teada, et komisjon võtab Jako Salla märkuse teadmiseks. Seega kolme esimest muudatusettepanekut toetas komisjon konsensusega, neljandat toetas üheksa liiget kümnest, üks jäi erapooletuks.
Menetlusotsused olid järgmised: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 2. maiks, teha ettepanek teine lugemine lõpetada ja kui teine lugemine lõpetatakse, saata eelnõu kolmandale lugemisele 9. maiks ning läbi viia ka lõpphääletus. Kõik otsused langetati konsensusega. Sellised head muudatusettepanekud olid ja sellised konsensuslikud otsused. Suur tänu tähelepanu eest!

16:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Ettekandjale esitab küsimuse Peeter Ernits.

16:20 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Ma loen siin rõõmuga, et tuleohutuse seadust muudetakse ja mõjutustrahv saab olema 40 eurot. Aga kellele see 40-eurose mõjutustrahvi nõue esitatakse? Tuletõrjujad või päästjad esitavad selle nõude, aga nende 28 depoost 27 on ise tuleohtlikud.

16:21 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud Peeter Ernits, selle mõnevõrra kujundliku küsimuse eest! Eks need trahvinõuded esitatakse ikkagi asjassepuutuvatele inimestele. Ma siinkohal rohkem ei kommenteeri, seletuskirjas on üsna hästi lahti kirjutatud, kellele need nõuded esitatakse.

16:21 Aseesimees Enn Eesmaa
Suur tänu, austatud ettekandja! Rohkem küsimusi ei ole. Avan läbirääkimised. Seda soovi ei ole. Eelnõu 580 muutmiseks on esitatud neli ettepanekut, vaatame need üheskoos läbi. Esimese muudatusettepaneku esitas Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon, juhtivkomisjoni otsus: arvestada sisuliselt. Teine muudatusettepanek, esitaja Riigikogu liige Urve Tiidus, juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Kolmas muudatusettepanek, samuti esitanud Riigikogu liige Urve Tiidus, juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Neljanda muudatusettepaneku esitas õiguskomisjon, juhtivkomisjoni otsus: arvestada täielikult. Eelnõu 580 kohta esitatud muudatusettepanekud on läbi vaadatud. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu teine lugemine lõpetada. Teine lugemine on lõppenud.

---

9. 16:22 Riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) esimene lugemine

16:22 Aseesimees Enn Eesmaa
Kaheksas päevakorrapunkt: Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 613 esimene lugemine. Palun ettekandeks kõnetooli sotsiaalkaitseminister Kaia Iva!

16:23 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Tere päevast, austatud juhataja! Head Riigikogu liikmed! Mul on täna meeldiv võimalus tutvustada teile seaduseelnõu 613, mille ettevalmistus on ilmselt üks pikimaid, mida Eesti Vabariigis tehtud on. Loodan, et tänu sellele on see ka kvaliteetne ja põhjalik. Kõigepealt selline väike info, et saali tagaosas, kus on teie materjalid, on lisaks veel värvilisena välja prinditud olulisemad graafikud ja tabelid, mis võib-olla illustreeriksid minu ettekannet ja hõlbustaksid selle kuulamist. Kahjuks ei ole seaduseelnõude tutvustamisel võimalik ekraanil sellist materjali näidata, seetõttu on see siin pabervormis olemas. Teie materjalides ja analüüsides on seesama info küll olemas, aga võib-olla on mõnda fakti lihtsam jälgida, kui kõik on ka eraldi välja toodud.
Nüüd aga eelnõu juurde. Nagu ma ütlesin, selle väljatöötamine on tuginenud väga põhjalikule analüüsile ja on täiesti arusaadav, et pensionisüsteem, mis puudutab mitme põlvkonna inimesi, seda ka eeldab. Eelnõu ette valmistades toimus partnerite ja huvigruppide kaasamine neljas etapis. Esiteks, aastal 2011 tellis Rahandusministeerium koostöös Sotsiaalministeeriumi, Eesti Haigekassa, Eesti Töötukassa, Eesti Kindlustusseltside Liidu, Eesti Panga, Eesti Ametiühingute Keskliidu ja Eesti Tööandjate Keskliiduga poliitikauuringute keskuselt Praxis uuringu "Eesti sotsiaalkindlustussüsteemi rahastamise võimalused", kus käsitleti muu hulgas pensionikindlustuse tulevikku, prognoose ja väljakutseid ning pakuti muidugi välja ka lahendusi. Teiseks, 2014. aastal koostas Riigikontroll auditiaruande "Riigi pensionisüsteemi jätkusuutlikkus", milles järeldas, et kehtiv pensionisüsteem soodustab varajast pensionile minekut ning riik vajab pikaajalist plaani, kuidas tagada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus tööealiste inimeste vähenemise, pensionäride arvu suurenemise ja eeldatava eluea kasvu tingimustes. Kolmandas etapis, aastatel 2015–2016, koostati riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüs. Analüüsi koostamisel konsulteeriti mitmes etapis ja mitmes erinevas töörühmas ekspertide ja huvigruppidega.
Pensionikindlustuse eesmärkide osas ühiskondliku kokkuleppe saavutamiseks moodustati 2015. aasta märtsis Sotsiaalministeeriumis sihtrühmade ja sotsiaalpartnerite esindajatest koosnev mitteformaalne

ja kõigile huvilistele avatud juhtrühm. Juhtrühma töö esimese etapi võttis kokku koostöös Maailmapangaga 2015. aasta juunis peetud huvirühmadele mõeldud seminar, kus arutati pensionikindlustuse sotsiaalse ja finantsilise jätkusuutlikkuse küsimusi. 2015. aasta detsembris toimus seminar pensionieast ja pensionivalemist, seal arutati nende probleemide lahendamise ettepanekuid. 2016. aasta veebruaris toimus juhtrühma viimane koosolek, kus kiideti heaks analüüsi ettepanekud. Novembris 2016 aga toimus koostöös Eesti Koostöö Koguga korraldatud konverents "Pension 2050", kus arutati peale planeeritavate seadusmuudatuste ka inimeste enda rolli ja panust oma pensionipõlve kujundamisel. Neljas etapp riikliku pensionikindlustuse seaduse eelnõu arutamiseks langes 2017. aastasse, mil oli neli arutelule keskendatud sündmust koostöös Eesti Koostöö Koguga, Eesti Tööandjate Keskliiduga, Eesti Ametiühingute Keskliidu ja TALO esindajatega.
Nüüd aga juba konkreetsest eelnõust. Miks me soovime teha neid muudatusi, mida on nimetatud ka pensionireformiks? Miks on see vajalik? Nagu ma viitasin, on meil teile ka värviline lisamaterjal olemas ning kõige paremini iseloomustavadki asjade seisu joonis 1 ja 2. Elanikkond, nagu me teame, on Eestis nii nagu kogu Euroopas vananemas. Kui vaadata arvuliselt, siis praegu on ühe pensionäri kohta umbes kaks töötajat, 2050. aastal aga oleks neid keskmiselt 1,3 ühe pensionäri kohta. See illustreerib päris selgelt fakti, et kogutavatest maksudest saame ühe eaka kohta vähem pensioniks maksta. Elanikkond väheneb ja inimesed elavad kauem. Ja mis puutub väitesse, et aitaks suurem sündimus, siis on teada, et lähiperspektiivis ka see ei lahendaks olukorda.
Lisaks sellele on probleem ka tõsiasi, et palkade ebavõrdsus peegeldub tulevikus saadavas pensionis. Mis on murekoht? Murekoht on just see, et väikesed palgad võimenduvad väga väikesteks pensionideks. Kellel on see leht ees, vaadake joonist 2. Praegu on mediaan- ja keskmine pension üsna ühesugused ja need on valdavad pensionid. Ilma muudatusteta tekiks olukord, kus valdav osa pensionidest oleks väga lähedal absoluutse vaesuse piirile, ja see tähendaks täiendavat survet meie sotsiaalsüsteemile. Demograafilisest olukorrast tulenebki see, et kui 2015. aastal oli mediaanpension 360 eurot, siis võrreldavaid suurusi arvesse võttes oleks see näitaja 2050. aastal 280 eurot. Pensionilangus oleks seega tuntav.
Mõistagi peame katsuma neid probleeme leevendada. Vastasel juhul kasvaks pensionäride vaesusrisk ja mõistagi, nagu öeldud, kasvaksid ka kulutused sotsiaaltoetusteks. Nii et selle reformi ja nende muudatuste eesmärk on muuta pensionid solidaarsemaks, rahvastikutrende arvestavamaks ja piisavalt paindlikuks, et inimene saaks teha ise valikuid, millal ta soovib pensionile jääda. Soov on tagada inimestele pensionipõlves piisav sissetulek ning anda töötanud inimestele garantii vanaduspõlve vaesuse vastu; kohelda inimesi pensioniskeemides võrdsemalt, tagada pensionisüsteemi jätkusuutlikkus, motiveerida inimesi püsima tööjõuturul ja suurendada sel moel üldist tööjõu pakkumist.
Nüüd muudatustest juba plokkide kaupa konkreetsemalt. Esimene muudatuste plokk näeb ette, et pension muutub alates 2021. aastast paindlikumaks. Inimesed saavad valida endale sobivaima aja pensionile minekuks, võtta pensioni välja osaliselt või oma pensioni maksmist peatada, ilma et nad kokku võttes rahas kaotaksid. Lähtutakse aktuaarse neutraalsuse printsiibist. Olemasolev pensionivara jagatakse olenemata pensionile mineku ajast lühema või pikema perioodi peale laiali. See tähendab, et kogutud pensioniõiguste nüüdisväärtus ei muutu hiljem või varem pensionile minnes. Muudatustega võimaldatakse inimestele jääda pensionile kuni viis aastat enne üldist vanaduspensioniiga. Inimesel hakkab olema õigus valida, kas talle makstakse täispensioni, osalist pensioni või mingiks perioodiks pensioni maksmine peatatakse. Küll on aga varem pensionile minekuks täiendavad staažinõuded. Selleks, et minna viis aastat enne pensioniiga pensionile, on staažinõue 40 aastat, et minna neli aastat enne, on staažinõue 35 aastat, kolm aastat varem tähendab staažinõuet 25 aastat, kaks aastat varem staažinõuet 20 aastat ja üks aasta varem staažinõuet 20 aastat. Ei, siin sattus viga sisse: kolme aasta korral on staažinõue 30 aastat, kahe aasta korral 25 aastat ja ühe aasta korral 20 aastat. Eelnõus on need nõuded kirjas, nii et sammu pikkus on viis aastat. Mis puutub paindlikkusesse, siis tekib õigus jääda ennetähtaegsele pensionile ja samal ajal ka töötada. Praegu töötamise õigust ei ole, kui oled jäänud enne tähtaega pensionile.
Teine plokk. Selle eelnõu järgi alates 2021. aastast riikliku vanaduspensioni valem muutub. Seda kirjeldab sellel täiendaval materjalil, mida teil oli võimalik saali tagaosast võtta, joonis 3, millel on eri aegadel kogutud osad, mis pensionivalemi lõpptulemusena moodustavad, koos selgitustega näha. Töötasu suurusest sõltuva kindlustusosa asemel hakkavad inimesed edaspidi koguma töötatud aastatest sõltuvat staažiosa. Täielik üleminek staažiosale toimub selle eelnõu järgi 2037. aastal. Nii kaua

kehtib üleminekuperiood, mille käigus kogutakse pool kindlustusosa ja pool staažiosa. Alates 2037. aastast kogutakse üksnes solidaarosa, mis on siis staažiosak. Solidaarsusosakute summa korrutatakse aastahindega. Mõistagi, nii nagu sellelt valemilt ja jooniselt on ka näha, jäävad kõik varem kogutud osad alles, mingeid varasemate osade ümberarvutusi ei tehta. Seega on ka selge, et uus valem hakkab põhiliselt puudutama neid inimesi, kes sisenevad tööjõuturule 2037. aastast. Teisi puudutab see vähem: uuendus ei puuduta üldse neid, kes praegu on pensionile minemas, ja väga vähe puudutab neid, kes jäävad pensionile lähiaastatel.
Nende muudatuste tulemusena jääb suurema osa praeguste pensionikogujate esimese samba pension sõltuma palgast. Juba kogutud ja enne 2037. aastat kogutavaid palgast sõltuvaid kindlustusosakuid arvestatakse pensionivalemis ka edaspidi: nagu ma ütlesin, neid ümber ei arvestata. Seos palga suurusega säilib tulevikupensionides teises sambas ja mõistagi ka vabatahtlikus kolmandas sambas. Nii et enim puudutab uus valem praegu sündivaid lapsi, kui nad paarikümne aasta pärast tööturule sisenevad.
Kolmas plokk muudatusi on järgmised. 2027. aastast on selle eelnõu järgi pensioniiga seotud keskmise eeldatava elueaga. Nii on pensionisüsteem kooskõlas demograafiliste arengutega ja rahvaarvu vähenedes on võimalik maksta praegusega samaväärseid pensione. Pensioniea arvestamisel vaadatakse viie aasta keskmist muutust, aga on ka garantii, et pensioniiga ei saa tõusta üle kolme kuu aasta kohta ning pensioniiga ehk pensionile jäämise aeg teatatakse inimestele ette kaks aastat. Midagi ei saa toimuda üleöö.
Neljas plokk muudatusi. Nagu öeldud, kuna esimeses sambas hakkab palgast sõltuvus järjest vähenema, siis on seda olulisem teine sammas. Seetõttu avatakse aastatel 1970–1982 sündinutele uuesti teise sambaga liitumise võimalus. See on vabatahtlik liitumine, kuid kui juba on liitutud, siis seda enam ümber pöörata ei saa. Varem sündinutele liitumist ei avata, sest nad ei jõuaks piisavalt pensionivara teise sambasse koguda. Eelnõu järgi saaks liituda perioodil 1. jaanuar 2020 kuni 30. november 2020 ning maksete tegemine algaks 2021. aasta alguses. Maksu- ja Tolliameti andmetel oli 2016. aastal neid, kes polnud liitunud, 41 000. Nendel inimestel on siis võimalus tulevikus liituda. Joonis 4 näitab hästi, kuidas pension praeguse süsteemi korral kujuneb ja kuidas pärast reformi. Kui seda vaadata, siis hall osa on baasosa, sinine on esimese samba kindlustusosa, mis puhtalt palgast sõltub, ja punane on teine sammas, mis on ka palgast sõltuv. Ligikaudu kaks kolmandikku pensionist oleks keskmise palga saajal sõltuv palgast ja üks kolmandik oleks ühesugune baasosa. Reformi järel hakkab esimese samba palgast sõltuv osa vähenema ja sellele tuleb lisaks staažist sõltuv osa. Seega on oluline ka see, kui kaua on inimene töötanud, palgast sõltuvus jääb puhtalt alles teise sambasse. Lisamaterjali tabel 1 näitab konkreetsete palkade puhul pensioni kujunemist. Need arvutused ja mudelid on valminud hea Rahandusministeeriumiga koostöös, need on teinud Rahandusministeeriumi analüütikud. Ja veel üks iseloomulik näide selle kohta, kuidas kujuneksid pensionid ilma neid valemimuudatusi tegemata. Kui praegu makstakse miinimumpalga saanule pensioni, mille suurus on 29% Eesti keskmisest palgast, siis ilma muudatusi tegemata langeks see 21%-ni. See oleks märkimisväärne ja suur langus. Reformi tulemusena see langus jääks ära ja ka sellel kõige haavatavamal sihtgrupil jääks see 29%. Kuigi me täna räägime põhiliselt esimesest sambast, vaatame siin ka esimest ja teist sammast koos. Need moodustavad terviku ning praeguste analüüside põhjal on need muudatused hädavajalikud nende eesmärkide saavutamiseks, millest ma siin alguses rääkisin.
Loodan, et eelnõu menetlemine Riigikogus kulgeb tempokalt, asjalikult ja kõiki asjaolusid arvesse võttes. Soovin teile selleks edu! Nüüd aga olen valmis küsimustele vastama. Aitäh!

16:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Eelnõu menetlemine on kindlasti küsimusterohke. Nendest esimese esitab Mihhail Stalnuhhin.

16:39 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh! Lugupeetud proua minister! Selle seaduseelnõu väljatöötamine, nagu ma aru sain, algas 2011. aastal. See tähendab, et mitme koalitsiooni ajal on see töö toimunud. Kas on midagi põhimõtteliselt muutunud selles protsessis aastatel 2016 ja 2017 ehk siis üleminekul praeguse koalitsiooni võimule? Ja teine küsimus oleks selline. Siin on see joonis 1. Ma loodan, et need on 2015. aasta arvud – siin pole mingit selgitust ja see võib surmani ära ehmatada, kui seda selgitust ei ole.

16:39 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva

Aitäh! Alustan teie küsimuse lõpupoolest. Jah, kui tabel 1 kajastab tulevikunumbreid, viidates sellele, mis võib numbritega edaspidi juhtuda, siis tõesti joonis 1 on tehtud pigem eesmärgiga, et oleks olemas ülevaade tänu 2015. aasta võrreldavatele numbritele. Mõistagi, nii nagu palganumbrid kasvavad, kasvaksid ka pensioninumbrid.
Aga nüüd vastus küsimusele, kas on olnud mingi põhimõtteline muutus. Analüüs ja välja pakutud lahendused on mõistagi sündinud analüütikute koostöös huvigruppide, ekspertide ja paljude teistega. Analüüsi kui sellist mõistagi ei ole poliitikutel võimalik muuta, analüüs on analüüs. Eelmine valitsuskoalitsioon leppis kokku ja oli nõus sellega, et on vaja muuta pensioniiga ja muuta pensionile minek paindlikuks. Küll aga jäi kokku leppimata see, kuidas parandada seda olukorda, et praeguse süsteemi edasikehtimise korral hakkaks väga suur osa inimesi saama absoluutse vaesuse piiril olevat pensioni. Selle lahendustee osas eelmine valitsuskoalitsioon kokkuleppele ei jõudnud. Analüüsis pakuti paari erinevat lahendust, meie hinnangul on see, mida me siin praegu arutame, selles mõttes optimaalne, et arvestatakse ka tööstaaži. Analüüsis pakuti välja ka variant, et lihtsalt indekseerimisega baasosa väga tempokalt kasvatada ja palgast sõltuvust vastavalt siis väga kiiresti kahandada. See aga oleks tähendanud seda, et esimesse sambasse oleks küll formaalselt jäänud palgast sõltuvus, ent samas oleks just nimelt baasosa nii kiiresti kasvanud, et poleks enam tähtis olnud, kui kaua on inimene töötanud. Aga on ju vahe, kas inimene on töötanud 15 aastat või 45 aastat. Nüüd on siis olemas baasosa ehk staažist sõltuv osa ja on ka teine sammas, mis sõltub palgast. Nii et selles küsimuses eelmisel valitsusel ei õnnestunud leida konsensust ega lahendust.

16:42 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Heljo Pikhof!

16:42 Heljo Pikhof
Aitäh! Hea ettekandja! Mul on selline küsimus. Kui me vaatame seletuskirja lk 56, siis siin on hästi näha, et kui sa lähed kolm aastat varem pensionile, siis praegu sa saad miinus 14,4%. Aga aastast 2021 on sel juhul juba 16,6% su pension väiksem. Kas see muudatus ei tule liiga ruttu? Paljud inimesed on seda aega oodanud – kellel on tervis kehv, kellel on mingisugused muud probleemid. Kas see aastaarv on ikka õiglane?

16:43 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Eelnõude ettevalmistajate ja analüütikute arust on see õiglane. Nagu öeldud, pensionivara puhul me oleme lähtunud aktuaarsest neutraalsusest. Nii et see on tõesti õiglane. Ühtepidi, kui sa lähed varem pensionile, siis saad sa pisut väiksemat pensioni, lähed hiljem, saad pisut suuremat pensioni. Ja lisandub ka täiendav paindlikkus, et on võimalik samal ajal töötada ja näiteks võtta ka poolt pensioni, mitte tervet pensioni. Nii et paindlikkuse elemente on rohkem. Meie hinnangul on see asjakohane muudatus, arvestades just ka seda, et eelnõuga on ette nähtud täiendavad paindlikkuse elemendid.

16:43 Aseesimees Enn Eesmaa
Raivo Põldaru.

16:43 Raivo Põldaru
Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud minister! Praegu on teine sammas mõeldud pensionisüsteemi ülalhoidmiseks, aga väljamaksed on äärmiselt armetud. Mis ikkagi hakkab juhtuma tulevikus, kui teine sammas peab olulisemat rolli mängima hakkama? Kas sealt tehtavad maksed suurenevad ja kui jah, siis kellele? Üks paragrahv räägib siin ka muudatusest, et praegused pensionärid saavad hakata taotlema ümberarvestust. Kas see võib-olla toob mõnedele kasu?

16:44 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh! Arvatavat kasu ma ei oska kommenteerida, ma ei saanud küsimusest täpselt aru. Mis puudutab teist sammast, siis mõistagi, mida kauem teise sambasse pensionivara kogutakse, seda suurem see pensionivara on. Praeguseks me oleme seda koguda saanud umbes 15 aastat ning on selge, et selle ajaga on kogutud vähe ning väljamakstavad summad on ilmselt märksa väiksemad kui siis, kui pensionivara kogutakse 40–45 aastat. Kahtlemata nende osatähtsus suureneb.

2017. aastal oli teise sambaga liitunud 700 000 inimest ja väljamakse oli 2017. aasta lõpus keskmiselt 55 eurot kuus. Kui arvestada, et see on siiski suhteliselt lühikese aja jooksul kogutud, siis on selge, et tulevikus see kindlasti kasvab. Liiatigi peame arvestama seda, et lugupeetud Riigikogu on teinud muudatusi, mis puudutavad teise sambaga seotud fonditasusid, kõike seda on korrigeeritud. Ma usun ja see on ka ekspertide hinnang, et meie fondivalitsejad on õppinud tagasilöökidest, mis olid kunagise majanduslangusega seotud. Siis ei olnud otsused, mis fondihaldajad varade paigutamisel tegid, vahest kõige asjakohasemad. Muidugi on see teise samba mainele andnud tagasilöögi. Alguses said tõesti kõik liituda, aga väga lühikese kogumisaja järel olid väljamaksed, mis hiljem tehti, tõesti marginaalsed. Seetõttu ongi ehk jäänud mulje, et teine sammas ei mängi olulist rolli. Nüüd on see roll kasvamas ja loomulikult sellepärast on ka pikk üleminekuaeg ette nähtud, et inimesed jõuaksid teise sambasse piisavalt vara koguda.

16:46 Aseesimees Enn Eesmaa
Jürgen Ligi.

16:46 Jürgen Ligi
Aitäh! Proua minister, te vist ei taju, kui võõralt kõlab IRL-i ministri suust see jutt, et jõukuse allikas on teistelt võrdsuse nimel äravõtmine. Ilmselt ei taju te ka selle tähendust, mida te räägite. Näiteks et palkade erinevus kuidagi võimendub pensionisüsteemis. See lihtsalt ei ole tõsi. See küll püsib, aga väiksemal määral. Öelge, mis analüüs ikkagi näitab, et rahvusvaheliselt on kombeks pensionisüsteemi nii võrdsustavaks ehitada, nagu teie soovite! Üldiselt kipub olema nii, et võrdsustamine suurendab vaesust. Varem arvas nii ka IRL ja sellele maksutehnilisele aspektile juhtis tähelepanu Dmitri Jegorov. See tähendab, et sissemaksed vähenevad, aga lisada tuleks, et ka pingutused vähenevad. Kui pingutusest ei sõltu tulevik, siis kindlalt ühiskonna jõukus kannatab. Küsingi selle rahvusvahelise võrdluse kohta: kus on praegu veel nii solidaarne süsteem, mis tugineb sellistele argumentidele?

16:47 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Mis puudutab härra Jegorovi muret, siis see on arusaadav. Tema lähtub maksude kogumise murest. Aga me ei tohi unustada, et olukord on aastate jooksul kõvasti muutunud. Ka teisi süsteeme, mis sõltuvad maksude maksmisest, on järjest juurde tekkinud. Nimetan kas või haigushüvitisi, vanemahüvitisi, aga ka näiteks laenu saamist. Selleks et saada arvestatavat laenu, on ka vaja tõendada, et sa oled aus maksumaksja ja sul on sissetulek, millega sul on võimalik laene teenindada. Neid näiteid on piisavalt. Te väitsite, et ma arvan või et IRL arvab, et jõukust saab võrdsustamisega luua. See pole nii. Me oleme alati arvanud ja arvame ka praegu, et jõukust saab luua tööd tehes. See on päris selge. Aga me oleme olukorras, kus praegune pensionisüsteem tekitab sellise situatsiooni, et 20% kõige väiksemate pensionide ja 20% kõige suuremate pensionide vahe kasvab tulevikus üle nelja korra. Meil ei ole mitte midagi suurte pensionide vastu, aga me oleme mures selle pärast, et kui väikseimat pensioni saavad inimesed elavad absoluutse vaesuse piiril, siis tuleb meil maksta oluliselt rohkem sotsiaaltoetusi. Mida see tähendab? See tähendab seda, et inimene, kes on 40 aastat tööl käinud, aga teeninud vaatamata kohusetundlikkusele väikest palka, kuulebki meilt sõnu, et jah, nüüd oled sina toimetulekutoetuse küsija. See tähendaks seda, et me kogume selle raha ikkagi Eesti maksumaksjatelt kokku ja jagame pärast uuesti toetustena laiali. Ma arvan, et see ei oleks mõistlik.
Te palusite ka tuua näiteid mõnest riigist, kus on vasakpoolne valitsus, et mida seal tehakse. Neis riikides on oluliselt suurendatud riigieelarvest tehtavaid makseid pensionifondi. Pensionideks eraldatakse märksa rohkem raha. Meie hinnangul ei ole meil praegu võimalik teha riigikassast hüppeliselt suuremaid makseid pensionikassasse. Neid riike, kus esimene pensionisammas on tõesti garantiipension, on teisigi. Näiteks Ühendkuningriigid ja Taani maksavad täiesti tasapindset esimest sammast. Ka on meie teine sammas sisuliselt sarnane mitme riigi esimese sambaga, kuhu kuulub palgakomponent. Nii et oma iseloomult on see kohustuslik sammas. Selles mõttes üsnagi sarnaste esimese samba pensionide kohta on meil näiteid küll, analüüsis on need toodud, need võib sealt veel üle vaadata.

16:51 Aseesimees Enn Eesmaa
Monika Haukanõmm, palun!

16:51 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Hea minister! Ma jätkan oma küsimusega teemal, millest rääkis proua Pikhof, ja tulen selle n-ö paindliku pensioni juurde. Kui kehtiva reegli järgi minna pensionile viis aastat hiljem, suureneb inimese pension 54%. Uue süsteemi järgi hakkaks see suurenemine olema 41,9%, mis on 13,1 protsendi võrra vähem. Te nimetate seda aktuaarselt neutraalseks pensioni suuruseks, aga kui vaadata kogu seda gradatsiooni siin, siis on näha, et ilmselgelt see ei ole inimese huvides. Või võtame, et inimene läheb näiteks kolm aastat varem pensionile – siis on täpselt samamoodi. Te ütlete, et pensionisüsteemi paindlikkust suurendab see, et pensioni saades saab samal ajal ka töötada. Tegelikult ka praegu ei ole ju töötamine mitte kuidagi keelatud. See uuendus jätab inimestele tunde, et nende pealt hoitakse kokku.

16:52 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh! Meie asi on selgitada, et see tunne pole õige. Ja ma parandaksin teie väidet toonitades, et kui inimene läheb eelpensionile, siis praegu ta samal ajal töötada ei saa. Nii et nüüd me loomegi paindlikku süsteemi. Inimene saab minna varem pensionile ja samal ajal töötada. Ka saab ta ise otsustada, kas ta varem vanaduspuhkusele minnes võtab terve pensioni või pool pensioni või vahepeal katkestab selle võtmise, kui tal on sobiv töökoht. Nii et saab teha palju rohkem valikuid.
Nüüd aga sellest, kas inimestele tundub, et see süsteem on ebaõiglane. Vaat see on nüüd see koht, kus me peame rääkima sellest, et arvude maailmas ja raha maailmas tõepoolest numbrid ja matemaatika on väga tähtsad. Nagu ma selgitasin, need protsendid võivad tulevikus muutuda. Palju sõltub raha väärtusest ja sellest edasi aktuaarse neutraalsuse printsiibi järgi arvutatud protsentidest. Arvestades keskmist eluiga, raha väärtust ja teisi asjaolusid, on praegu näitena toodud protsendid niisugused, mille puhul inimene ei saa petta, aga ta ei saa ka võitu. Oletades, et enamik inimesi elab nii kaua, kui on keskmine eluiga üldiselt, võib öelda, et inimese kogutud pensionivara on ühesugune, läheb ta siis pensionile varem või hiljem. Ja siin on vähe kohta selleks, et me arutaks, kas see on nii või naa. See on matemaatiliselt arvutatud. Arutati küll ka, kas see peaks olema väga täpne number või võiks see olla kuidagi ümardatud. Just nimelt sellepärast, et inimene ei tunneks, et ta mingite ümarduste või muude asjaolude tõttu kuidagi petta saaks – kui seda sõna üldse tohib kasutada –, otsustati, et kasutatakse väga täpse arvutuse mudelit.

16:54 Aseesimees Enn Eesmaa
Peeter Ernits.

16:54 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea minister, kas te olete arvestanud ka soolist aspekti? Oletame, et mees ja naine töötavad näiteks 40 aastat ja arvutuste järgi peaks saama 400-eurost pensioni. Aga kuna mees elab pensionärina keskmiselt viis aastat vähem kui naine, siis tolle 400-eurose pensioni korral kaotab ta tegelikult 24 000 eurot. Ja kui vaadata kogu meespensionäride armeed, siis väikse rehnungi järgi läheb ligi 500 miljonit eurot koos meestega hauda. Kas te olete mõelnud, et võib-olla peaks meeste pensioni puhul kuidagi arvestama, et nad kaotavad keskmiselt 24 000 eurot, aga kogu meesteväg ligi 500 miljonit?

16:55 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh selle küsimuse eest! See viitab teiselegi üsna valusale teemale. Nimelt sellele, et Eestis on palgalõhe, mistõttu naiste palgad on väiksemad. Sageli on need väiksemad mingitel konkreetsetel asjaoludel, aga osa palgalõhesid on ka seletamatud, väga täpselt ei osata neid põhjendada. Aga me teame, et naiste palgatase on madalam ja siis on ka nende pensionid väiksemad. Ka see on üks probleem, mida on arvesse võetud selle eelnõu koostamisel. Nii et ka selleks, et naised ei langeks oma pensioniga absoluutse vaesuse piirini, on valemi muudatus ette nähtud.
Nüüd aga teie väitest, et mehed lahkuvad ja nende pensioniraha jääb saamata. Ma tuletaksin meelde, et esimese samba pensioni makstakse praegu töötavate inimeste kogutud maksudest. See ei ole raha, mida on ette kogutud, see on raha, mida solidaarselt jagatakse põlvkondade vahel ringi. Ja teie

küsimuse võiks ka teistpidi keerata. Kui on näha, et on selline mure, siis võib-olla peaksime mõtlema hoopis sellele, et kasutada koefitsienti naiste pensioni kasuks. Aga see on teoreetiline küsimus, seda ma ei väida.

16:56 Aseesimees Enn Eesmaa
Heljo Pikhof, teine küsimus, palun!

16:56 Heljo Pikhof
Aitäh! Hea ettekandja! Kui me vaatame jälle seda tabelit 56. leheküljel, siis näeme, et kui sa lähed praegu kolm aastat hiljem pensionile, siis sa saad selle eest n-ö kasu 32% näol, aga kui lähed uue süsteemi kehtimise ajal, siis ainult 22%. Kas te ka seda komisjonis arutasite, et kui inimene lükkab oma pensionile mineku edasi ja tal on varasemas elus väga hea palk olnud, aga nüüd vanemas eas on palk väga väike, et ta võtab siis osade kaupa oma pensioni välja ja selle edasilükatud pensioni eest, mida ta välja ei võta, teenib nagu lisa juurde?

16:57 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Jaa, nii see ongi. Kõik sõltub sellest, mis otsuse inimene teeb, kuidas ta selle kõik enda jaoks selgeks mõtleb. Kui ta pensionieas võtab algul välja vaid osa pensionist, siis selle võrra tal tulevikus pension tõuseb. Ja vastupidi: kui ta osa pensionist võtab välja enne, siis selle võrra ta kaotab. Aga juurde teenitud aastatega teenib ta pensionivara juurde. Need aspektid on kõik arvesse võetud.

16:57 Aseesimees Enn Eesmaa
Palun, Külliki Kübarsepp!

16:57 Külliki Kübarsepp
Aitäh, hea aseesimees! Hea minister! Valimiskampaaniate ajal tihtilugu tuleb välja inimeste suur mure, et nende tööstaaži ei arvutata nende arvates õiglaselt. Kas on plaanis tööstaaži arvutamise põhimõtteid muuta? Ja teine küsimus on see: ma ei leia seletuskirjast andmeid, kui palju on Eestis neid tööealisi inimesi, kes oma töö eest staažiaastaid ei saa.

16:58 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Kui inimesed käivad tööl, siis töö eest nad staažiaastaid kahtlemata saavad. See on olnud kogu aeg nii ja seda õigust ei ole keegi inimestelt ära võtnud. Ma arvan, et selles küsimuses ilmselt ei ole mõeldud seda, et inimene saab praegu pensionile ja ka tulevikus arvutatakse talle vanaduspension, kui ta on vähemalt 15 aastat staaži kogunud. Aga on üks küsimus, mis on inimestele muret tekitanud ja millest ma väga pikalt ka siin rääkisin. Tulevikus kindlustusosak arvestatakse staažiosakuna. Praeguse süsteemi järgi on nii, et kui inimene käib ühe aasta tööl ja on selle pealt vähemalt miinimumpalga alusel maksu maksnud, siis pensioniõiguse staaž on tal üks aasta. Küll aga on inimesi häirinud ja murelikuks teinud see, et kindlustusosak on arvutatud palga pealt ning väikese palga korral on see koefitsient 0,4 või 0,5. See on inimestes nördimust tekitanud: ma käisin terve aasta tööl, miks mu osak on alla 1? Selge vastus on, et see on arvestatud palga pealt. Sageli on inimesed seda valesti mõistnud ja arvanud, et kui nende osak on näiteks 0,5, siis nad ka pensioniõiguse peavad mitmekordselt välja teenima. See nii ei ole. Nõue, et 15 aastat peab olema staaži kogutud, et pensioniõigust saada, on kogu aeg olnud ja see jääb ka edaspidi nii. Asjaomase valemi muutmine seda teie kirjeldatud situatsiooni muudabki. Esimeses sambas enam ei ole mitte palgast sõltuv kindlustusosak, mis sageli võibki olla alla 1, kui oli keskmine palk väiksem. Selles sambas arvestatakse staaži: üks aasta, üks osak.

16:59 Aseesimees Kalle Laanet
Jürgen Ligi, teine küsimus, palun!

17:00 Jürgen Ligi
Aitäh! Hea ettekandja! Kogu see sammaste süsteem on ju selline selle tõttu, et üksikisik ei langeta otsuseid ratsionaalselt, arvestades suuri demograafilisi protsesse. Küll aga otsustab ta väga ratsionaalselt oma maksukoormuse järgi. Ma päriselt imestan, et IRL on läinud sinna paati, kus ammu

enam ei räägita mingisugusest kõrgepalgaliste vähemast maksustamisest, vaid lihtsalt raha ümberjagamisest, kõrgemast maksumäärast, kui tulu kasvab, ehk sisuliselt astmelisest tulumaksust ja ka väiksemast pensionist kui praegu. Öelge, kui tõsiselt jagatakse teie erakonnas seda arusaama, et jõukus ei tule individuaalsest pingutusest, stiimulist ning et võrdsus madalamal jõukuse tasemel on omaette väärtus! Kas see on ka teie enda ja mingite ekspertide arvamus või on see teie erakonna valdav arvamus?

17:01 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva

Arvamusi võib nii ühe erakonna sees kui ka erakondade vahel erinevaid olla. Aga teie väide, mida te nagu tahate öelda, et selle eelnõu seadustamise tulemusena ei väärtustata töötegemist või et pension ei sõltu enam palgast, ei ole lihtsalt tõsi. Me teame, et esimene ja teine sammas moodustavad terviku, kolmas on tõepoolest see, mis on päriselt vabatahtlik ja inimesed ei ole olnud kuigi altid sinna panustama. Lisaks sellele on ju palju muid asju, millesse inimene peaks tulevikule ja pensionile mõeldes panustama: oma heasse tervisesse, heasse haridusse ja ka teistesse kogumisvariantidesse. Aga selge on ka see, et lisaks palgast sõltuvale osale me peame kindlustama ka selle, et inimesed, kes on hoolsalt tööd teinud, saaksid garantii vaesuse vastu. Riiklik pension suudab pakkuda ja peab suutma pakkuda garantiid vaesuse vastu kõigile neile, kes on järjepidevalt panustanud ja teinud pingutusi pikkade aastate jooksul.
See idee, et vahest kõik inimesed saaksid Eestis teenida üle keskmise palga – neid toredaid mõtteid on ju olnud, et nõuame kõikidele inimestele üle keskmise palga –, no see vist ei ole matemaatiliselt võimalik. Alati jääb neid inimesi, kes teenivad alla keskmise palga, aga öelda, et nende pingutus ei ole kohane või ei ole meile vajalik, ei ole mõeldav.
Ka uue pensionisüsteemi tulemusena jääb pensionide erinevus alles, kui võtta alumine ja ülemine piir, siis see vahe on 2 või 2,5 korda. Vahe jääb alles, nii et ei ole õige öelda, et on mingi võrdsustamine toimunud. Pensionid muutuvad küll võrdsemaks, kuid mitte võrdseks. Juba see, et see vahe jääb sisse, on kõnekas. Liiatigi on selge, et need inimesed, kelle sissetulekud on suuremad, on võimelised ka muul viisil koguma. Me ju seda teame, et paljud seda aktiivselt teevad. Öelda, et me tulevikus peaksime suurendama maksukoormust selleks, et suurel osal elanikkonnast, kes on 40–45 aastat tööd teinud, tuleks sotsiaaltoetusi tõsta – ma arvan, et selles ei oleks mitte midagi parempoolset.

17:03 Aseesimees Kalle Laanet

Kolleeg Krista Aru, palun!

17:03 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud proua minister! Eesti ühiskonda on alati kandnud soov saada paremat haridust, sellega seoses paremat töökohta, olla igati innovaatiline, parem, haritum, tugevam. Aga kas on analüüsitud selle pensionireformiga ees ootavat mentaliteedi muutust ja sellega seoses kõrgharidussüsteemi ees ootavaid muudatusi? Me planeerime ja arutame siin väga põhimõttelisi samme, mis võivad kaasa tuua ühiskonna mentaliteedi muutuse. Kas sellest on üldse juttu olnud, kas seda on analüüsitud ja kui on, siis kes on need analüüsid ja tulevikuprognoosid koostanud?

17:04 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva

Aitäh! Ma sissejuhatavas osas üsna põhjalikult rääkisin, missugused analüüsid on sellele eelnõule eelnenud. Mõistagi on neidki aspekte analüüsitud ja proovitud leida tasakaalus lahendusvarianti, nii et ühest küljest saaks olulised probleemid lahendatud, aga seda mitte uusi probleeme juurde tekitades. Loomulikult hea haridus loob igaühe enda ja ka ühiskonna jaoks uut väärtust. Aga kui me mõtleme, et inimese tööaeg on, ütleme, 45 aastat ja ta tahab ju teha tööd, mis tema võimetele vastab, siis ta omandab selleks hariduse. Niisugune eneseteostus on kahtlemata ülimalt oluline.
Tõepoolest on püütud leida seda tasakaalupunkti ja nendes analüüsides on ka uuritud, kui suur roll ühel või teisel põhjusel on õppimisel. Ja kui te nüüd võib-olla mitte mingitele analüüsidele, vaid oma tuttavatele või lähedastele mõtlete, siis ehk leiate, et te ei tea noori, kes gümnaasiumis ütleksid, et ma lähen ühte või teist kõrgharidust omandama sellepärast, et minu pension saab siis olema ühe- või teistsugune. Seda enam, et viiekümne aasta peale ette inimesed väga täpselt ei oskagi mõelda. Praegused noored inimesed, sh ka kolmekümneaastased ütlevad, et jah, nad teavad, et nende enda panus oma tulevikuvara kasvatamisel peab olema oluliselt suurem. Nad teavad, et nende panus

nendesse endasse, enda väärtuse ja ka oma isikliku maise vara suurendamisse peab olema suurem. Nii et noored seda kindlasti ka teevad.
Ja nii nagu öeldud, just sellepärast on seda tasakaalu otsitud. Kolmandik pensionist on see, mis näitab n-ö hoolsuspanust, seda, kui palju aastaid on inimene töötanud, ja kolmandik on see, mis palgast sõltub. Ma arvan, et näiteks ka kõrgharidusega inimeste jaoks, kelle palgatase on alla Eesti keskmise – neid on üksjagu –, on see oluline.

17:07 Aseesimees Kalle Laanet
Marika Tuus-Laul, palun!

17:07 Marika Tuus-Laul
Suur tänu! Lugupeetud proua minister! Inimestel on kartus, et tulevikus, kui esimese samba summad on kõigil suhteliselt võrdsed, saavad pensionid olema väga väikesed, rohkem nagu elatisrahad või vaesustoetused. Kas see võib nii olla? Ja teine pool küsimusest: mis aastal lähevad pensionile esimesed inimesed, kellel palga mõju esimeses sambas täiesti ära kaob?

17:07 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Nagu ma ütlesin, need inimesed, kellele hakkab täielikult mõjuma uus süsteem, kelle puhul üleminekuaeg on läbi, on hiljaaegu sündinud. Nemad sisenevad tööjõuturule 2037. aasta kandis ja nendele kohaldub uus süsteem täies jõus.
Aga nüüd teie kahtlusest, et kui esimese samba summad vähenevad, siis võib-olla on tulevikus pensionide suurus selline, mis meid sugugi ei rahulda. Minult on aga küsitud ka vastupidi. Minult on küsitud, kui palju te selle pensionireformiga pensioni tõstate. Selle eelnõuga ette nähtud muudatused ei saa hüppeliselt pensioni tõsta, aga need saavad ära hoida kahju, mis tekiks siis, kui me neid muudatusi ei teeks. Kõige paremini saab seda ehk illustreerida asendusmääradega, mis pärast reformi kehtestataks. Seda näitab selles lisalehes tabel nr 1. Asendusmäärad on ikkagi pisut kõrgemad kui praegused. Siin on välja toodud miinimumpalga saaja, keskmise palga saaja ja kahekordse keskmise palga saaja, kusjuures aluseks on võetud 40 aasta pikkune ühesugune staaž. Ei ole arvestatud sellega, et uue süsteemi järgi pensioniiga hakkab vaikselt tõusma, mis tähendab ka seda, et inimesed koguvad endale pensionivara kauem ehk nende pensionivara on suurem. Asendusmääradest on näha, et keskmise palga saaja puhul on tema asendusmäär keskmisest palgast 34%, aastal 2050 aga selle mudeli järgi 41%. Seega asendusmäär kasvab ja ostujõud ka kahtlemata. Nii et on väikest tõusu ette näha ka pensioni reaalses suuruses. Aga seda me muidugi ei saa kellelegi lubada, et vaat see on nüüd eelnõu, mille kohaselt pensionid hüppeliselt tõusevad.
Teise samba tähtsusest ka veel natuke. Esimene sammas jääb ju väiksemaks, kui töötegijaid on vähem. Praegu on kaks töötegijat ühe pensionäri kohta, tulevikus vaid 1,7. On selge, et see vahe peab kusagilt kaetud saama. Ja seda kompenseeribki teise samba kasv, mis leevendab demograafilisest situatsioonist tulenevat muret.

17:10 Aseesimees Kalle Laanet
Mihhail Stalnuhhin, teine küsimus, palun!

17:10 Mihhail Stalnuhhin
Aitäh! Lugupeetud proua minister! Iga kord, kui tuleb mingi uus reform, suur ja tähtis asi ühiskonna jaoks, siis alati algab selle vastu puhtpoliitilistel põhjustel sõda. Ja te teate suurepäraselt, et see algab ka praegu. See toimus siis, kui me muutsime maksusüsteemi, eks ju, ja see toimub ka nüüd. Otsitakse välja mõned kohad, mis tunduvad kahtlased, ja hakatakse inimesi hirmutama. Mul on küsimus teavitamiskampaania kohta. Kas teie juhitav ministeerium hakkab tegema selgitustööd, hakkab inimestele selgitama, et vaat sellises vanuses elanikesse see üldse ei puutu ja mis kellegi jaoks muutub? Kas olete sellega arvestanud?

17:11 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh selle olulise küsimuse eest! Loomulikult me saame aru, et isegi siis, kui otsused on hädavajalikud, on alati muudatusi, mis ei ole sümpaatsed või populaarsed. Ja isegi siis, kui nähakse, et see on ülimalt

vajalik, tuleb argumenteerimist ikkagi kõvasti. Me oleme seda näinud viimasel aastal, kui on valitsuskabineti põhimõtted üldiselt siiski heaks kiidetud. Samas oleme näinud ka seda, et kuigi võiks arvata, et ajakirjandus, kus inimesed töötavad pigem Eesti keskmisest kõrgema palga eest, küll otsib ka kritiseeritavaid kohti, aga on siiski möönnud, et tõepoolest, arvestades tervet Eesti ühiskonda, on need muudatused vajalikud.
Muidugi me oleme selle peale mõelnud, et inimestele tuleb anda adekvaatset, õiget informatsiooni, et nad saaksid kõigepealt teada, kellele muudatused mõjuvad, kellele mitte. Nagu öeldud, praegusi pensionäre see ei mõjuta ja neid ka ei mõjuta, kes lähevad lähiajal pensionile. Varasemaid pensione ümber ei arvestata, need jäävad kehtima. Muutused tulevad tulevikus.
Inimesed peavad oskama valikuid teha. Näiteks sellesama pika perioodi, 12 aasta vahemikus sündinud peavad mõtlema, kas liituda teise sambaga või mitte. Tuleb ju teha kaalutletud otsuseid iseenda tuleviku kohta. Veel tuleb mõelda, kas on mõistlik minna pensionile varem või hiljem, kas see aktuaarne neutraalsus on ikkagi õige. Selles osas me oleme oma plaanid teinud ja eelarvestrateegia läbirääkimistel taotlesime selleks ka raha, nii et aastateks 2019–2021 on kommunikatsioonikuludeks ette nähtud 150 000 eurot. Info peab jõudma kõikide inimesteni mitmeid kanaleid pidi. Ka ei ole seaduse jõustumise tähtaeg väga lühike. Peab olema aega ette valmistada infosüsteemid, et need töötaksid laitmatult. Ka tuleb välja arendada iseteeninduse võimekus, et inimesed saaksid ise kodust lahkumata arvuti taga täpsemaid arvutusi teha ja muukski iseteenindussüsteemi kasutada. Ka nendele kulutustele on mõeldud ja need on riigieelarves planeeritud.

17:13 Aseesimees Kalle Laanet
Monika Haukanõmm, teine küsimus, palun!

17:13 Monika Haukanõmm
Tänan, härra juhataja! Hea minister! Puudutan nüüd staažiosakut. 2036. aastast minnakse uuele süsteemile üle. Räägitakse ja kõlama jääb ikkagi see, et üks aasta annab ühe staažiosaku. Nõukogude ajal võeti arvesse ka õppimist ülikoolis. Kuidas uue süsteemi korral on? Palun tehke meile puust ja punaseks ette: noor inimene läheb näiteks kutsekooli, ülikooli või veel ka doktorantuuri, kas neid aastaid võetakse ka staažiosakuna arvesse või mitte?

17:14 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Selle eelnõu kohaselt ei ole selles osas muudatust kavandatud. Praegu ei lähe õppimise aeg pensionikindlustuse staažiosas arvesse ja selles osas muudatusi ei ole eelnõus plaanitud.

17:14 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

17:14 Peeter Ernits
Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Võtame regionaalse aspekti, mõju regionaalarengule. Te räägite, et Põlva-, Võru- ja Valgamaal on suhtelises ja absoluutses vaesuses elavaid inimesi silmatorkavalt palju ka vanemaealiste seas. Kuidas need plaanitud muudatused mõjutavad neid kõige vaesemaid piirkondi Eestis? Need inimesed, on nad siis lasteaednikud või mingi muu ameti pidajad, kes elavad Põlvamaal, Valgamaal või Võrumaal – milliseid pensione võivad nad oodata?

17:15 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh! Tõepoolest, mõningane regionaalne aspekt võib siin mängus olla. Nagu te ütlesite, need on piirkonnad, kus praegu teenitavad palgad on väiksemad kui mujal Eestis. Ja nagu ma ütlesin, väikesed palgad tähendaksid ka väga väikesi pensione ja see asendusmäär, mida teil on siin võimalik vaadata, nende jaoks kukuks. Praeguste muudatuste tulemusena vaesusrisk piirkondades, kus palgatase on madal, leeveneb. Hoitakse ära pensionide langemine väga madalale, sh ka absoluutse vaesuse piirile. Nii et kindlasti on see teie nimetatud piirkondadele hea uudis.

17:16 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, teine küsimus, palun!

17:16 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Hea minister! Noor inimene kindlasti ei mõtle, et ta peab pensionile minema, ega tee oma valikuid vastavalt sellele, kust ja kuidas võiks saada paremat pensioni. Ma küsin teie käest uuesti, millist ühiskonna mentaliteedi muutust te näete seoses selle pensionireformiga. Kuidas te selle sõnastaksite? Nagu ma ütlesin, Eesti ühiskonnas on väga kaua olnud püüd kõrgema hariduse, parema töökoha, edukama elu poole. Milline võiks uue ühiskonna mentaliteedi sõnastus nüüd olla?

17:16 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Ma ei julge küll väita, et tegu on tõeliselt uue sõnastusega. Aga kui keskenduda ainult sellele pensionieelnõule, siis arvan, et võiksime öelda nõnda, et me hindame haritust, edasipüüdlikkust ja suuremat panustamist. Ka hindame seda tööd, mille eest Eesti ühiskonnas ei maksta kõrget palka, aga mis on meile igapäevaselt vajalik. Ma absoluutselt ei ole nõus väitega, mida olen poliitikute suust kuulnud, et tööd teevad kõrgepalgalised ja tööl käivad madalapalgalised. Näen kahetsusväärset seisu ka oma sotsiaalsektoris, kus me ei ole võimelised maksma ülearu kõrgeid palkasid. Räägin sotsiaaltöötajatest, sotsiaalhooldajatest. Jah, järgmisel aastal me saame riigisektoris keskmiselt 12% sotsiaaltöötajate palka tõsta, aga on selge, et nende palgad ei saa kunagi olema väga kõrged. Aga see on ülimalt vajalik töö, me ei saa mitte kuidagi ilma selle tööta hakkama.
Nüüd me jõuame pisut suurema tasakaaluni. Me väärtustame teise samba alusel seda, kui palju inimene on panustanud maksusüsteemi oma maksudega, ja esimese samba kindlustusosakute alusel tunnustame seda, et ta on palju aastaid oma tööd teinud. Mida ma tahan öelda? Me ei saa öelda, et esimene sammas on peagi kõigil võrdne – see ei ole seda. 15 aastat tööl käinud ja 45 aastat tööl käinud inimene saavad täiesti erinevat pensioni. Nii et me väärtustame mõlemat poolt ja ma arvan, et üha rohkem me mõistame, et me vajame kõikide inimeste tööpanust.

17:18 Aseesimees Kalle Laanet
Tiina Kangro, palun!

17:19 Tiina Kangro
Aitäh! Kooskõlastusringil on mitu asutust, sh Riigikontroll, tundnud muret selle pärast, et selline staaži lugemine ilma teenitud palka arvestamata võib tuua kaasa olukorra, kus inimesed ei võta kogu töötasu palgas välja. Sotsiaalministeerium on siin kooskõlastuste tabelis vastanud selle peale niisuguse ilusa lausega, et tööandja peaks olema igal juhul motiveeritud makse maksma, sest sellest sõltub meie kõikide pensionäride pension. See aga jätab üles küsimuse, millel baseerub usk, et tööandjad kõik täpselt niimoodi ühe sõrmenipsu peale mõtlevadki. Teiseks, kas te eelnõu välja töötades analüüsisite ja kui analüüsisite, siis mil moel, mis siis ikkagi juhtub, kui hakkavad väga suured summad maksutuludest ära kukkuma?

17:20 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Aitäh selle küsimuse eest! Seda on korduvalt tõstatatud ja sellepärast ma eelnõu tutvustamise alguses ka sellel pisut rohkem peatusin. Erinevad institutsioonid on tõepoolest küsinud, kas see, et mõnevõrra väheneb seos palgaga ja makstud maksuga, võiks olulisel määral mõjutada maksutulusid. Ma selgitasin, et erinevalt paarikümne aasta tagusest ajast on inimesele osaks saavad hüvitised suures osa seotud tema makstud sotsiaalmaksuga. Need on näiteks töötuskindlustus- ja vanemahüvitis, samuti teised sellised hüvitised, mis sõltuvad makstud maksust. Meediakanalites on viimasel ajal püütud inimestele öelda, et tulevikus pension ei sõltu makstud maksust. Me peaksime hoiduma sellistest valeväidetest – see on tõesti vale väide ja meie ülesanne on seda selgitada. Tulevikuski sõltub pension ka makstud maksu suurusest, aga see kajastub teises sambas.
Kõik need asjaolud, mida ma siin märkisin, ei ole vähetähtsad. Ja lisaks sellele sõltuvad makstud maksude suurusest riigisüsteemid. Veel tõin ma selle näite, et kui inimesed soovivad tänapäeval osta korterit või maja või sõlmida liisingulepingut, ka siis küsitakse neilt palgalehe väljavõtet, et oleks teada, kas nad on võimelised laenu tagasi maksma. Ja kui seal on näidatud tegeliku elatustasemega võrreldes oluliselt väiksemad summad, mis ilmselgelt inimese plaanitud ostudega kooskõlas ei ole, siis see laen

jääb lihtsalt saamata. Mängus on muidki selliseid nüansse.
Aga ma usun, et kõige rohkem halba me teeme ise, hõigates suures kritiseerimise soovis välja midagi, mis ei ole tõsi. Pension jääb ka tulevikus sõltuma makstud maksust ehk siis ka teenitud palgast.

17:22 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

17:22 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Kogu see eelnõu puudutab ju tulevikku ja sellepärast ma esitan teile ühe hüpoteetilise küsimuse, eeldades teilt üsna isiklikku hinnangut. Te esitlete seda eelnõu kui koalitsiooni sotsiaalkaitseminister. Kui te kunagi sellele asjale tagasi vaatate, näiteks 15 või 20 aasta pärast, siis mis võiks teid isiklikult rõõmsaks teha? Ja tegelikult tahaksin teada ka, mis teil tegelikult võiks olla 15 aasta pärast kripeldama jäänud. No et tegime sellise eelnõu, muutsime pensionisüsteemi, aga mõneti olime sundseisus. Ma ei hakka nende earühmade ja pikema eluaja kohta küsima.

17:23 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Kas meil võiks olla sundseise? Ilmselt meie kõige suurem sundseis ongi see reaalsus, milline on meie demograafiline olukord ja millised on mitmesugused palgad, mis toovad tulevikus kaasa väikesed pensionid. Eks need on need kõige suuremad sundseisud. Üldiselt on see eelnõu selline, mis ei lähtu mingitest unelmatest või poliitloosungitest. Pigem lähtub see sellest, millised on meie praktilised valikud ja reaalsed võimalused. Eelnõu lähtub väga täpsetest analüüsidest ja arvutustest, et leida parimaid lahendusi. See kolmandik-kolmandik-kolmandik, mis siin enam-vähem välja tuleb, võiks olla kesktee. Mis võib-olla kahekümne aasta pärast kripeldama on jäänud? See, et me ei oska näha ette asju, mida me keegi praegu ei tea. Praegu me kohendame seda pensionisüsteemi. Kunagised pensionisüsteemi tegijad ütlevad praegu, et nad ei osanud ette näha, et palkade erinevused on nii suured ja et see mõjutab väiksemate pensionite suurust. Seda lihtsalt ei osatud 20 aastat tagasi ette näha ja seda ei saa kuidagi pahaks panna. Kindlasti tuleb välja mõni selline asi, mille kohta me kahekümne aasta pärast ütleme, et me ei osanud seda nii selgelt ette näha.
Selleks, et oleks võimalik paindlikke samme astuda, on meie pensioniseaduses ju kirjas, et iga viie aasta tagant tuleb pensionisüsteemi, sh selle jätkusuutlikkust analüüsida. Ja praegu me oleme sellesse eelnõusse kirjutanud, et 2030. aastal tuleks uuesti sellele valemile otsa vaadata. Siis on veel üleminekuaeg, mil kindlustusosakus arvestatakse pool staažiosa ja pool palgaosa. Tuleks vaadata palkade muutust, tööhõiveküsimusi, maksulaekumisi – kas seal on kõik tasakaalus. Vajadusel on võimalik teha korrektuure 2037. aastaks, millal süsteem peaks täies mahus käivituma. Nii et siia on juba targalt ette sisse kirjutatud võimalused vahepeal kohendusi teha. Aga sellest tarkusest, millega süsteem 20 aastat tagasi tehti, me oleme püüdnud õppida.

17:25 Aseesimees Kalle Laanet
Valeri Korb, palun!

17:25 Valeri Korb
Aitäh! Lugupeetud proua minister! Siin juba kõlasid küsimused teise samba kohta, aga ma tahaksin täpsustada selle rolli. Mul on palju tuttavaid, kes ei osale selles mängus. Iga kord, kui ma lähen rääkima, et tehke see sammas, on neil üks tõsiselt võetav küsimus: aga kuidas ma saan tagasi need oma äramakstud 2%? Selleks, et ma saaksin tagasi selle summa, mis mul on seal arvel x või y, ma peaksin elama 120 aastat.

17:26 Sotsiaalkaitseminister Kaia Iva
Siin on nüüd mingid asjad natukene sassi läinud. Me võime seda mingil teisel hetkel pisut põhjalikumalt arutada. Teise sambaga on nõnda, et need, kes praegu tööturule sisenevad, liituvad kõik sellega juba automaatselt. Nagu ma ütlesin, nendel, kes ei ole liitunud – need on perioodil 1970–1982 sündinud –, ei ole praegu võimalik teise sambaga liituda, aga me teeme selle neile võimalikuks.
Kui vaadata teise samba pensionifondide tootlust, siis praegu on näha, et ühe-kahe erandiga on kõik

täiesti nähtavas plussis. Teise samba maine teeb kesiseks tõsiasi, mida ma täna juba puudutasin: aastal 2008 hävis fondides üsna palju pensionivara. Aga see ei hävinud mitte ainult selle pärast, et oli majanduslangus ja suur tagasiminek, vaid ka sellepärast, et meie fondivalitsejad olid teinud otsuseid, mida nad praegu enam ei tee. Nad on ka oma vigadest õppinud. Tol ajal said teise sambaga liituda praktiliselt kõik inimesed ja paljud jõudsid sinna vara koguda ainult mõne aasta. Nüüd saavad nad pensionile juurde mingeid peaaegu olematuid, väga väikesi summasid ja seegi on seda mainet alla tõmmanud.
Meilt on ka küsitud, miks te ei luba praegu kõigil uuesti liituda, ka enne 1970. aastat sündinutel. Me ei näe seda selle eelnõuga ette sellepärast, et see petaks inimeste ootusi. Nad võiksid arvata, et selle ajaga ma saan olulise pensionilisa teenida, aga see ei ole nii lühikese aja jooksul lihtsalt võimalik. Sellepärast me varem sündinutele teist sammast ei ava. Aga nagu ma ütlesin, Rahandusministeeriumi prognoosid ja see mudel näitab, et teise samba rahaline mõju, kui sa oled kogu oma tööelu jooksul saanud sinna midagi koguda, on märkimisväärne.
Üks asi on veel oluline, see meenub mulle teie küsimuse peale. Ma kasutan võimalust ja märgin, et on küsitud ka, kuidas on noorte emade või noorte isadega, kes oma lapsi kasvatavad, kellele riik teeb praegu teise sambasse sissemakseid või kes teise samba puudumisel saavad tulevikus täiendavat pensionilisa. Ka kõik need täiendavad pensionilisad, näiteks laste kasvatamise eest staaži arvestamised, jäävad edaspidigi.
Aga teise samba olulisus kasvab seda rohkem, mida kauem me oleme saanud pensionivara koguda. Aitäh!

17:29 Aseesimees Kalle Laanet

Proua minister, teile rohkem Riigikogu liikmetelt küsimusi ei ole. Aitäh teile! Kutsume ettekandeks kõnetooli sotsiaalkomisjoni esimehe Helmen Küti.

17:29 Helmen Kütt

Austatud koosoleku juhataja! Head ametikaaslased! Sotsiaalkomisjon kuulas esmaspäeval, 16. aprillil oma istungil Vabariigi Valitsuse algatatud riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (613 SE) tutvustust ja andis oma panuse, et valmistada seda ette esimeseks lugemiseks. Komisjoni olid kutsutud ka sotsiaalkaitseminister Kaia Iva, Sotsiaalministeeriumi pensionipoliitika juht Agne Nettan-Sepp, sotsiaalkindlustuse osakonna peaspetsialist Liidia Soontak ja Rahandusministeeriumi kindlustuspoliitika osakonna peaspetsialist Tõnu Lillelaid. Ma tahan väga tänada teid kõiki, head ametikaaslased, sellepärast et peaaegu kõik need küsimused, mis esitati sotsiaalkomisjonis, esitati täna ka siin saalis. Neid ma kordama ei hakka, sest täpselt sama põhjaliku ülevaate nagu täna siin saalis, andis sotsiaalkaitseminister ka meile komisjonis. Nii peatungi ma ainult nendel küsimustel, mis täna siin saalis ei kõlanud.
Viktor Vassiljev tundis huvi, kas selline pensionisüsteem siin Eestis on ainulaadne või on see ka kuskil mujal. Osaliselt vastas sellele täna ka minister, aga Tõnu Lillelaid selgitas meile, et mis puudutab pensioniea sidumist eeldatava elueaga, siis neid riike on juba väga palju, kes on seda teinud. Ja mis puudutab seda, et süsteem muutub solidaarsemaks, siis paljudes Euroopa riikides on esimene sammas ühesuurune. Näiteks Inglismaa muutis paar aastat tagasi esimese samba ühesuuruseks. Nii et Eesti reformi näol ei ole tegemist mitte millegi erakordsega.
Monika Haukanõmm esitas konkreetse küsimuse, mis puudutas teise samba puhul kehtivaid suuri haldustasusid ja fondide väikest tootlust. Tõnu Lillelaid ütles, et ette on valmistatud analüüs, mille põhjal plaanitakse tasusid täiendavalt piirata. Selline seadusmuudatus jõuab ka Riigikokku. Tiina Kangro tõi välja selle, et eelnõu seletuskirja lk 24 oleval joonisel on välja toodud keskmise vanaduspensioni komponentide osakaal eri aastatel ja kui vaadata joonisel toodud teist sammast, siis 2016. aastal on see väga marginaalne, aastal 2060 aga mitmeid kordi suurem. Selle kohta jagasid selgitusi nii minister kui ka Tõnu Lillelaid, kes märkisid, et oluline on pöörata tähelepanu sellele, kui palju on praegu pensionile minejatest liitunud teise sambaga. Väga suur osa tegelikult ei ole liitunud. Maris Lauri avaldas arvamust ja komisjon toetas seda, et andmed ka selle kohta, kes on teise sambaga liitunud ja kes ei ole liitunud, oleks pidanud olema korrektsemad. Ta leidis, et seda eelnõu ei saa enne sisuliselt menetleda, kui ei ole andmeid selle kohta, kes on need inimesed, kellel teist sammast ei ole, ja mismoodi nende pension välja kujuneb. Nii minister kui ka Tõnu Lillelaid olid valmis täiendavaid andmeid esitama.
Lisaks leidis sotsiaalkomisjonis arutelu Jüri Jaansoni küsimus. Ta juhtis tähelepanu eelnõu § 1 punkti 2

lõigetes 5 ja 6 toodule, mille kohaselt isikul, kellel on töövõimetoetuse seaduse alusel tuvastatud osaline või puuduv töövõime, vähendatakse pensionistaaži nõuet ühe aasta võrra iga kolme täisaasta kohta, millal tal oli tuvastatud osaline või puuduv töövõime, ja pensionistaaži nõuet ei vähendata aja eest, kui isik töötab samal ajal, millal tal on tuvastatud osaline või puuduv töövõime. Jüri Jaanson küsis, mis sellisel juhul motiveerib inimesi töötama, kui pensionistaaži nõuet selle aja eest ei vähendata. Liidia Soontak selgitas, et praegu kehtib sama regulatsioon ja muudatusi kavas ei ole.
Tuli arutusele ka Tiina Kangro tõstatatud teema, et pensionisüsteemi muudatusi ei ole Eesti inimestega piisavalt läbi arutatud. Jüri Jaanson märkis, et tegelikult peaks küsima ka nende arvamust, keda seadus otseselt puudutama hakkab. Nagu minister siin välja tõi, olidki Sotsiaalministeeriumi poolt kaasatud Eesti Ametiühingute Keskliit, Eesti Fondihaldurite Liit, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Koostöö Kogu, Eesti Linnade Liit, Eesti Maaomavalitsuste Liit, Eesti Pensionäride Ühenduste Liit, Eesti Puuetega Inimeste Koda, Eesti Tööandjate Keskliit, Eesti Töötukassa, Riigikontroll, Teenistujate Ametiliitude Keskorganisatsioon TALO, Tulundusühistu Tuleva ja Õiguskantsleri Kantselei. Sotsiaalkomisjon otsustas, et ta pöördub selle eelnõu menetluse ajal veel Eesti Üliõpilaste Seltsi, MTÜ Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse, MTÜ Tegusad Eesti Noored ja Eesti Väitlusseltsi poole. Tegelikult on ju just praegused noored need inimesed, kes kas täielikult või osaliselt hakkavad uue süsteemi järgi elama. Me vähemalt informeerime neid. Seni ei ole noori inimesi selle eelnõu arutamisse korralikult kaasatud.
Sotsiaalkomisjon langetas järgmised otsused: teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 2. maiks, teha ettepanek esimene lugemine lõpetada ja määrata muudatusettepanekute tähtajaks kümme tööpäeva. Ettekandjaks otsustati määrata komisjoni esimees ehk teie ees kõneleja. Kõik otsused langetati konsensusega. Aitäh!

17:35 Aseesimees Kalle Laanet
Hea komisjoni esimees, teile ei ole küsimusi. Aitäh!

17:35 Helmen Kütt
Suur aitäh! Kõik kibelevad juba sõna võtma.

17:35 Aseesimees Kalle Laanet
Head kolleegid, avan fraktsioonide läbirääkimised. Sõna on Jürgen Ligil, Reformierakonna fraktsiooni esindajal.

17:36 Jürgen Ligi
Austatud esimees! Austatud kolleegid! Ma loodan, et ma kuulsin valesti – tulin natukene hiljem – ja minister ei väitnud, et eelnõu on viimase aasta-paari töö. See eelnõu on 2016. aastal kabinetiistungil põhimõtteliselt heaks kiidetud enamikus punktides, välja arvatud esimese samba äralõhkumine, selle lahtisidumine palkade suurusest, mis on kaudselt siiski ka maksu maksmine. Et selline põhimõtteline muudatus tehakse IRL-i ministri kätega, on siiski üsna šokeeriv. Tõsi, juba eelmisse valitsusse tõi selle nüüdseks IRL-ist lahkunud minister, aga ta sai selge vastuse, et seda punkti me ei toeta. Ilmselt see oli nüüd siis suur võit vasakpoolses valitsuses olevale IRL-ile.
Kahju, aga minister tegelikult ei jälgi vastuväiteid, mis talle esitatakse. Ta mitte ainult ei esitle võõrast maailmavaadet, vaid ütleb ka justkui võõraid lauseid. Näiteks sai talle tehtud märkus, kui ta ütles, et palkade erinevus võimendub pensionide erinevuses. Ei võimendu! Erinevus väheneb tunduvalt. Palkade erinevus võib olla 40-kordne ja kui pensionide erinevus on neljakordne, siis see ei ole võimendus, see on tunduv vähenemine. Ja üldiselt on meie pensionisüsteem pigem solidaarne kui erinevusi peegeldav. Siis see jutt, mida on korduvalt räägitud, et palgast sõltumine kolib ära teise sambasse. Mitte midagi ei koli teise sambasse! Teises sambas jääb kõik nii, nagu on. Esimesest sambast lihtsalt võetakse raha ära inimestelt, kes on suutnud rohkem teenida. See, et esimene ja teine sammas on tervik, on jällegi tühi väide. Need toimivad väga erinevalt, nii psühholoogiliselt kui ka faktiliselt. Ja kui nad toimiksid ühtmoodi, siis ei oleks ju vaja seda ühte komponenti muuta, siis tuleks muuta mõlemat. Aga seda ei tehta.
On šokeeriv, kui IRL esindab siin vaadet, et jõukus kujuneb ümberjagamisega. Siiamaani me rääkisime, et inimeste pingutusest sõltub, kui hästi riik saab hakkama. Ja isegi võis öelda, et erinevus rikastab, et ei ole tegelikult majanduslikus mõttes motiveerivamat eesmärki kui võimalus saada teistest majanduslikult paremaks. Majanduslikke pingutusi suunab see erinevuste võimalus vägagi. Ja küsimus

ei ole selles, kas noored lähevad õppima selleks, et saada suuremat pensioni. Ei, loomulikult nad ei ütle seda sellises sõnastuses, nad ütlevad, et nad kindlustavad oma tulevikku niimoodi paremini. Ja see ongi täiesti tõsi.
Samal ajal me arutame töösuhete muutumist ja ka tululiikide muutumist. Järjest rohkem tuleb ette, et inimesed optimeerivad oma tulu sedapidi, et palga osakaal väheneb ja näiteks dividendiosa suureneb, või siis töötavad ajutiselt. Ja mis seal salata, ümbrikupalkades oleme jälle saanud tagasilöögi, jälle on leitud võimalus ja põhjus ümbrikupalka rohkem maksta.
Selliste asjade vastu ei ole muud retsepti kui see, et inimene teab, et tema tulevik sõltub otseselt sellest, kui suur tema palk on. Ravikindlustusega seoses räägitakse ju sama. Teise samba kohta räägib seesama ministri erakond – vähemalt osa sellest –, et ka teine sammas tuleks laiali jagada. See juba näitab, et mingit ühtsust ei ole isegi IRL-is, rääkimata pensionisüsteemist esimeses ja teises sambas koos võetuna. Palun lisaaega!

17:40 Aseesimees Kalle Laanet
Lisaaeg kolm minutit.

17:40 Jürgen Ligi
Need on ikkagi erinevalt toimivad asjad. Me ei pea rõhutama mitte seda, mida rääkis minister, et tööl käimisest – ta küll sõnastas selle teisiti – sõltub pension. Ei, pension peab ikkagi sõltuma ka sellest, kuidas sa tööd teed ja millist tööd sa teed. See on jõukuse loomise stiimul nii individuaalsel tasandil kui ka ühiskonna tasandil. Mingeid garantiisid vaesuse vastu ei saa riik põhimõtteliselt ju teistmoodi anda, kui oma kodanike pingutustele tuginedes. Suhteline vaesus on üks asi, aga absoluutsest vaesusest on maailm välja rabelenud just nimelt suure tootlikkuse ja pingutuse abil. Absoluutset vaesust on maailmas järjest vähem, vaatamata sellele, et jõulist ümberjagamist tegelikult ei ole rakendatud. Me oleme ikkagi seisukohal, et inimese loomus on ajaloo jooksul suhteliselt muutumatu olnud ja muudmoodi teda ennast majanduslikult kindlustama ja riiki toetama ei saa, kui näidates, et temast sõltub midagi.
Pensionide võrdsustamine, mis on väga selgelt selle eelnõu tulemus, lihtsalt ei sobi. Esimene sammas, mis on tagatud inimesele üsna proportsioonis üldise palgatasemega, peab ka olema sõltuvuses inimese enda palgast, sel juhul ta mõtleb sellele aspektile rohkem. Ja sellepärast me, kiites küll heaks selle seaduseelnõu ülejäänud punktid, oleme kategooriliselt vastu tollele ühele muudatusele ja soovitame IRL-il sel teemal meiega läbi rääkida. Me ei looda sotsidele ja Keskerakonnale, kellel on lihtsalt teistmoodi arusaamine ühiskonnast. Võrdsus on nende jaoks peamine. Meie arvates erinevuse võimalus rikastab ühiskonda ja rikastab ka kodanikke. Nii et muutkem see üks punkt ära, ja me kiidame valitsust ja kiidame tarka koalitsioonipartnerit IRL-i! Aitäh!

17:43 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, kolleeg Ligi! Keskerakonna fraktsiooni nimel palun, Marika Tuus-Laul!

17:43 Marika Tuus-Laul
Austatud eesistuja! Head kolleegid! Lugupeetud proua minister! Käesolev pensionireform ei tohiks küll olla ühelegi praegusele parlamendierakonnale võõras, sest nagu öeldud, on seda aastast 2015 ette valmistanud vanaduspensioni kestlikkuse edendamise töörühm. Ma mäletan ka ise neid palju aastaid varem olnud arutelusid erinevate uuringute ja analüüside põhjal, mida Praxis on teinud.
Seda reformi ei tehta populismi ega eesolevaid valimisi silmas pidades. Tuleb lähtuda reaalsusest ja tulevikuvaatest. Kui me viskame pilgu aastasse 2060 ehk 40 aastat ettepoole, siis näeme, et 18–63-aastaste inimeste arv Eestis on vähenenud 256 000 võrra ehk 32% ja üle 60-aastaste inimeste arv on suurenenud 106 000 võrra ehk 41%. Eakate inimeste arvu kasv peaks meile rõõmu valmistama, sest see tähendab, et inimeste eluiga järjest pikeneb, millest on sajandeid unistatud. Samas tekitab muret noorte ja tööealiste inimeste arvu kahanemine, sest tööl käimise eas inimesi jääb järjest vähemaks. Kahjuks pole Eesti eelmised valitsused seda probleemi tahtnud väga tõsiselt võtta.
Kuigi põhisuunas sama, on praeguse valitsuse pensionireform siiski olulisel erinev suurima opositsioonierakonna ehk Reformierakonna arusaamadest. Tegu on olulise vahega maailmavaates. Meie tahame, et inimese tööd hinnatakse tulevikus mitte palganumbri alusel, nagu Reformierakond on soovinud, vaid hoopis panuse alusel, mida näitab töötatud aastate arv. Meie peame õiglaseks, et

esimene sammas tagab tulevikus lasteaiaõpetajale ja päästjale võrdse pensioni juristi või kõrge riigiametnikuga. Rahvas on ikka tahtnud, et üks tööaasta peaks võrduma ühe pensioniaastaga. "Pensioniaasta" on muidugi rahvapärane lihtsustatud sõna, ma mõtlen tegelikult kindlustusosakut, kui palju keegi on palgalt sotsiaalmaksu maksnud. Kui seda on tasutud keskmiselt töötasult, on aastakoefitsient 1, kui aga väiksem, kajastub see tulevikus väikestes pensionides. Kahjuks teenib keskmisest palgast vähem pea 70% Eesti elanikest ja nad hakkavad saama või juba saavad väikest pensioni. Jah, praegusi pensionäre see reform ei puuduta, aga tahame parandada selle vea tuleviku pensionäride jaoks.
Muidugi saame eelnõu menetluse käigus arutada detailide üle. Ma mäletan, et sotsiaalala asjatundja Eiki Nestor on kunagi öelnud, et kohe praegu ta esimese samba arvestusest palga suurust ära ei kaotaks, et nii suur sotsialist ta ka ei ole. Ja see on muidugi õige, ega see päris ära ju kohe ei kaogi. Muidugi võime küsida, et kui esimesest sambast kaob palgamõju päris ära, kas siis on mõtet üldse õppida. Äkki minna kohe kraavi kaevama ja varem pensionile minna? Selline küsimus on kaudselt püstitatud ka täna. Aga jutt on siiski vaid esimesest sambast. Teine sammas ja vabatahtlik kolmas sammas arvestab ka palga suurust. Samas võime ka küsida, kas tuleviku esimese samba võrdne pension on rohkem arsti või müüja palga nägu. Võime küsida, kas see saab olema hea pension või kõigile võrdne elatisraha, et tagada vaid miinimumsissetulek. Aga nagu me ministrilt kuulsime, me hoiame ära vähemalt pensionide languse.
Jah, praegusi pensionäre tõepoolest see seaduseelnõu ei puuduta, aga vaesusest tuleb välja tuua nemadki.
Palun ühe minuti juurde!

17:48 Aseesimees Kalle Laanet
Palun, kolm minutit lisaaega!

17:48 Marika Tuus-Laul
Ja sellepärast tahab Keskerakond teha erakorralist pensionitõusu, nagu me seda oleme ka varem teinud. Me ei taha, et Eesti paistaks Euroopas silma väikeste pensionidega, mida paremerakonnad on kahjuks aastaid soovinud. Me kutsume teid kõiki eelnõu toetama, et tulevikus ära hoida pensionide kuni neljakordset erinevust ja sotsiaalset kihistumist. Aitäh!

17:48 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, proua Tuus-Laul! Ja nüüd palun Monika Haukanõmm Vabaerakonna fraktsiooni esindajana.

17:48 Monika Haukanõmm
Härra juhataja! Head Riigikogu liikmed! Hea minister! Valitsus saatis Riigikokku riikliku pensionikindlustuse seaduse muutmise eelnõu justkui kaua tehtud kaunikese, millel on esmapilgul täiesti mõistlikud ja positiivsed eesmärgid. Tullakse välja positiivse sõnumiga tagada pensionipõlves inimestele piisav sissetulek ja kaitse vaesuse vastu. Asi läheb aga huvitavamaks, kui hakata vaatama väljakäidud sõnumite ja tegelikkuse vahet. Siis see pilt nii helge ei tundugi ning tekib tahtmine võrrelda seda eelnõu võrdsustamise eelnõuga.
Toon siin välja mõned kitsaskohad. Esimene sammas seotakse lahti makstavast sotsiaalmaksust ja sisuliselt minnakse tagasi 1936. aastal kehtestatud nn staažipensionile: loevad töötatud aastad, mitte teenitud palk. Millise sõnumi me sellega anname noortele? Minge peale keskkooli kohe tööle! Veel parem, minge kohe peale põhikooli, siis võidate näiteks kaheksa staažiaastat! Esimese samba mõttes pole ülikooli minek kasulik ja ka ennast terve elu täiendada mitte. Ehk siis, kas me haridust väärtustame? Miks me ei lisa staažiaastate hulka ka kõrgkoolis õpitud aastaid?
Teiseks keerame pea peale sõnumid, mida oleme paljude aastate jooksul päris hästi suutnud töötavatele inimestele selgeks teha: kasulik on ausalt makse maksta, mitte võtta vastu ümbrikupalka. Nüüd aga seda motivatsiooni enam pole – vahet ei ole, kui palju sinu palgalt makstakse sotsiaalmaksu. Kohustuslik miinimum sel aastal on 155,10 eurot kuus, aga kui sinu palga pealt makstakse 1000 eurot kuus, siis pensioni esimesest sambast saadav summa sellest ei muutu. Seega on plaanitud muudatuse mõte: tulevikus esimesest sambast kõigile võrdselt vähe. Ainult aastate arvu põhisele esimesele sambale üle minna ei oleks mõistlik, peaks jääma ka palgakomponent ehk siis sõltuvus 50% palgast ja 50% aastate arvust.

Teise sambaga on meil aastaid olnud kurvad lood ning puudub ka praegu selge plaan, kuidas edasi. Juba 15–16 aastat oleme püüdnud seda sammast teha elujõulisemaks, oleme püüdnud sinnapoole, et haldustasud muutuksid väiksemaks ja garanteeritaks minimaalnegi tootlus ning meie raha investeeritaks rohkem Eesti majanduse elavdamise sihiga. Teatud edusamme on loomulikult tehtud ja näiteks Eestisse investeerimise maht on juba suurenenud 5%-lt 11%-ni, aga see ei siiski piisav.
Nüüd aga räägitakse kõva häälega, et teine sammas muutub väga tähtsaks ja iga inimene vastutab ise. Aga meil on terve hulk inimesi, kellel teine sammas puudub: hinnanguliselt on neid 40 000, sest see pole olnud kohustuslik. Kohustuslik on teine sammas neile, kes on sündinud 1993. aastal või hiljem. Aga nendel, kes on sündinud 1970. aastatel, puudub võimalus koguda piisav summa, et saada märkimisväärset pensionilisa. See on inimestele puru silma ajamine. Muidugi on säästmine vajalik, kuid küsimus on selles, kas 20 või 25 aasta pärast on see summa positiivne või negatiivne. Ja kui me oleme ise raha kogunud teise sambasse, kas mul on võimalik see ka enda soovi järgi tulevikus välja võtta? Ei ole! Kas ma saan lahkuda teisest sambast, kui ma seda soovin? Ei saa! See pole paindlikkus, pigem sunnismaisus. Loomulikult on paindlikkust süsteemi vaja, kuid taas on küsimus, kas seda tehakse inimestele kahjulikus või kasulikus suunas. Toon näite. Kui inimene läheb pensionile kolm aastat varem, siis praegu kaotab ta 14,4% oma pensionist, uue süsteemi järgi 16,6%. Kui ta läheb pensionile üks aasta hiljem, siis suureneb pension 10,8%, uue valemi järgi ainult 6,5%. Kasulikuks muutub hiljem pensionile minna alles 9. aastast. Sellisel juhul saab inimene 100,3% suuremat pensionit, praegu oleks see 97,2%. Palun lisaaega!

17:53 Aseesimees Kalle Laanet

Palun, kolm minutit lisaaega!

17:53 Monika Haukanõmm

Paindlikkust tahetakse sisse tuua ka pensioniea puhul. Kaotatakse ära kindel pensioniiga 65 eluaastat, tulevikus seotakse see eeldatava elueaga. Selle muudatusega tehakse tee vabaks hiilivale pensioniea tõusule ilma seadust muutmata, mis paratamatult tooks kaasa avalikkuse tähelepanu ja negatiivse reaktsiooni. Tulevikus saab seega pensioniiga automaatselt tõsta ning inimestel ei ole enam võimalik isegi sellest piisavalt ette teada saada ega ka mitte tänavatele tulla. Mugav viis sujuvalt pensioniiga tõsta, kas pole?
Eeldatav eluiga on Eestis kiirelt kasvanud ja kasvab veelgi: 2060. aastaks naistel hinnanguliselt neli ja meestel kuus aastat. Nüüd ongi plaan siduda pensioniiga eeldatava elueaga, mis naistel on 82 ja meestel 73 aastat. Vahe on üheksa aastat. Aga kuidas me vanaks elame, kas tervena või haigena, on jäänud tähelepanuta. Seega oleks mõistlik tööjätuiga siduda hoopis tervelt elatud aastatega, mis on meil keskmiselt 55 aastat ja kahjuks ei näita tõusumärke. Valitsus soovib sundida inimesi kauem töötama iga hinna eest, sealhulgas järjest pikemalt oluliste terviseriketega.
Kordan veel kord: kaheldamatult on vaja solidaarsust pensionisüsteemi sisse tuua ja teha kõik, et tulevikus pensionidevaheline lõhe ei kasvaks. Selleks teeb Vabaerakond kindlasti eelnõu muutmiseks oma ettepanekud. Esimene sammas võiks olla sõltuv korraga nii töötasust kui staažist, staažiaastate hulka võiks arvestada ka õpinguaastad, teha võimalikuks teisest sambast lahkumise ja võtta pensioniea puhul arvesse peale eeldatava eluea ka tervena elatud aastate keskmise arvu. Praegust eelnõu vaadates tundub, et liigume ühest äärmusest teise. Plaanitavad muudatused ei tohi olla inimesele kahjulikud, kuid seda nad just on. Jääb vaid tõdeda, et selline pensionisüsteemi uuendamine on justkui kurbmäng numbritega solidaarsuse sildi all. Aitäh!

17:55 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, proua Haukanõmm! Tõesti, esimese ja teise lugemise vahel on kõigil võimalik muudatusettepanekuid teha. Henn Põlluaas Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

17:55 Henn Põlluaas

Lugupeetud eesistuja! Lugupeetud proua minister! Head kolleegid! Loomulikult me saame kõik suurepäraselt aru, et praeguses olukorras on pensionireform vaja läbi viia, aga küsimus on just nimelt selles, millise kandi pealt ja kuidas sellele läheneda. Ma ei tahaks küll Reformierakonda ja härra Ligit kiita, aga paraku pean tunnistama, et tema räägitu on väga mõistlik. Ja kogu tema erakonna välja

toodud kitsaskohad ilmnevad selles eelnõus täiesti selgelt. Esiteks see pensionide võrdsustamine. Printsiibina on see ilus, aga samas võtab inimestelt ära motiivi esiteks ausalt makse maksta, teiseks olla elus edasipüüdlikum, et saada paremat palka ja tulevikus paremat pensioni. Praegu on väga lihtne lihtsalt ennast kuskile *pro forma* tööle vormistada, ja pension tuleb. Selline lähenemine ei saa kindlasti olla jätkusuutlik. Kahtlemata peab inimestele, kes on maksude näol ühiskonda rohkem panustanud, jääma võimalus tulevikus selle võrra suuremat pensioni saada. Samamoodi on küsitav pensioniea sidumine eeldatava elueaga. Loomulikult keskmine eluiga kasvab ja see on ääretult positiivne, aga paraku tekitab see kahetise olukorra. Kui me oleme pensionieas või nii vanaks saamas, siis seda kasulikum meile on, mida madalam on keskmine eluiga Eestis, mida riskialtimalt elavad meie noored – kihutavad tsiklitega ja mis iganes. Seda varem meie pensionile saame.
Siin on nii palju selliseid momente, mille üle peaks veel mõtlema. Põhimõtteliselt Konservatiivne Rahvaerakond toetab pensionireformi, aga tõesti tuleks veel läbi mõelda mitmeid asju ja just nendele aspektidele rohkem tähelepanu pöörata. Aitäh!

17:59 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Põlluaas! Eiki Nestor Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni esindajana, palun!

17:59 Eiki Nestor
Austatud aseesimees, palun ka kohe lisaaega!

17:59 Aseesimees Kalle Laanet
Kolm lisaminutit, palun!

17:59 Eiki Nestor
Siin on millegipärast palju räägitud parem- ja vasakpoolsusest. Andke andeks, mina seda sellest teemast kuidagi välja ei loe. Kui ma tahan siit välja lugeda mingit poliitilist sõnumit, siis tõesti on olemas üks sõnum, millest võiks õppida: mida rohkem erinevaid koalitsioone mingit reformi ette valmistab, seda parem tulemus tuleb. Olles näinud eri valitsuste jõupingutusi nende vajalike asjade muutmisel, arvan ma, et tänane eelnõu on kindlasti parem kui see, mida arutati näiteks 2015. ja 2016. aastal. Teiseks on teada, et kõik riigid, kes pensionireforme ja muid pensionimuudatusi praegu teevad, on lihtsalt sunnitud seda tegema, kuna nad ei suuda kõike ette näha. Eri riigid teevad muudatusi lähtuvalt oma oludest.
Meie kõige suurem möödavaatamine seisneb selles, et 1990. aastate keskpaigas, kui riikliku pensionikindlustuse esimest sammast reformiti, ei osanud keegi ette näha, et 20 aasta jooksul jäävad Eestis palgavahed nii suureks. Arvestati palgavahedega küll, aga keegi ei osanud ennustada, et see nii jääbki. Nüüd lähtub enamik riike kindlast seisukohast, et Bismarcki-aegsest põlvkondadevahelisest solidaarsusest ei piisa ja inimestel endil tuleb pensionipõlveks säästa. Seetõttu kõik need üleskutsed, mis on olnud ajakirjanduses ja mille siin minu poolt väga austatud Monika mulle väga suureks üllatuseks välja käis – muuta teine sammas vabatahtlikuks –, on vastutustundetud ja ebariigimehelikud. See tähendaks hulka väga kõrges vanuses väga väikese sissetulekuga inimesi. Palun ärge seda tehke!
Selle eelnõu puhul on kõige sisulisem olnud debatt, mille on algatanud Reformierakond: kas esimene sammas peaks olema seotud töötasuga või ei peaks sellega üldse seotud olema? Nagu te näete, on teatud üleminekuperioodi korral nii, et see on töötasuga vähem seotud kui praegu. Ja siinkohal ma tahan kõigepealt öelda, et, austatud Riigikogu liikmed, ka praegune pensioni arvutamise kord arvestab sellega, et meil on palgavahed liiga suured. Ja see arvestab seda ühe numbriga riiklikus pensionis, mille nimi on riikliku pensioni baasosa. See baasosa on ühesugune kõigile, see ei sõltu ei palgast ega töötatud aastate arvust. Eelnõu eesmärk on püüda vältida olukorda, kus suure palgavahe tõttu on meil aastate pärast väga palju pensionäre, kes saavad väga väikest pensioni, kuna nende tänased palgad on väga väikesed. Seda olukorda püütakse muuta paremaks. Võimalusi, mille vahel valida, on kaks. Esiteks: teha nii, nagu siin on tehtud. Teine võimalus on suurendada seda kõigil võrdset baasosa. See aga ei sõltu isegi töötatud aastatest mitte. Saate aru, see on veelgi võrdsustavam, kui niimoodi Jürgen Ligi loogikast lähtuda. Lahendus, kus arvestatakse 2037. aastani mõlemat poolt ka esimeses sambas edasi, on minu meelest täiesti loogiline ja väldib riski, et nüüd mingi osa maksutuludest, mis peaksid laekuma, lähevad põranda alla. Vaadake, kui inimestel on tulevikus pension väiksem, siis ei ole võimalik sotsiaaltoetuse taotlejatele, kelle sissetulek on väike, öelda: teile me toetust ei anna, kuna te saite 30 aastat tagasi

ümbrikupalka. Kes seda ütleb? Mõelge! See on ebareaalne, niisugust asja ei juhtu. Seega kõike seda tuleb arvestada juba praegu.
Eelnõu kõige suurem pluss, mille eest ma olen valitsusele tänulik ja mida eelmine valitsusliit ei pingutanud siia seadusesse kirjutama, on seotud paindliku pensionieaga. Kõik need võimalused, mis tekivad – minna pensionile varem, minna pensionile hiljem, kusjuures pension loomulikult on sellest sõltuv, katkestada endale pensioni maksmine, võtta välja pool pensioni –, lähtuvad inimese tegelikust olukorrast. Siit tuleneb see paindlikkus. Palju hakkab sõltuma inimese tegelikust olukorrast. Kui te vaatate seletuskirja ja asjasse ei süüvi, siis te tõesti näete, et võrreldes praeguse olukorraga asjad muutuvad, numbrid muutuvad. Aga te unustate ära ühe asja, mis on kõige olulisem: täna ei varem ega hiljem minek ei anna õigust käia tööl. Ehk teisisõnu, tegelikult see lahendus siin muudab inimestele olukorra palju selgemaks ja paremaks.
Olgu ka stenogrammi huvides öeldud märkus siin nimetatud aastate kohta: meeste ja naiste keskmine eeldatav eluiga ei erine üheksa aasta võrra, see vahe on hoopis palju väiksem. Nimetatud numbrid 73 ja 82 ei läbinud faktikontrolli.
Tegelikult, kui meil on eesmärk, et meie pensionärid saaksid tulevikus kõrgemat pensioni, siis tuleks neid üles kutsuda rohkem säästma, mitte tegeleda populismiga teise samba teemal. Ma tahan lõpetada lihtsa näitega. Kui inimene kogub raha, säästab raha televiisori ostuks, aga äkki selgub, et ahi on korrast ära, vingu tuleb sisse ja talvel maja kütta ei saa, siis ta võtab oma televiisoriostusäästud ja parandab ära ahju. On ju loogiline? Kui inimene kogub raha ahju remondiks, kuna see ajab suitsu sisse, siis ma ei usu, et ta mõtleb: "Ah, kuu peale, teen akna lahti, kui vingu tuleb! Ja äkki ikka maja ka maha ei põle!" Ja ostab hoopis uue televiisori. Vaat seda ma ei usu ja selleks ei tohi ka inimesi üles kutsuda. Kõik need, kes täna teise samba vabatahtlikkuse teemal uitmõtteid ette kannavad, kutsuvadki üles inimesi, kes on ahju parandamiseks raha kogunud, ostma endale televiisorit. Ärge seda tehke, palun!

18:06 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Nestor! Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 613 esimene lugemine lõpetada. Määran eelnõu 613 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 16. mai kell 17.15. Eelnõu 613 esimene lugemine on lõppenud.

---

10. 18:07 Kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (607 SE) esimene lugemine

18:07 Aseesimees Kalle Laanet
Päevakorrapunkt nr 9: Vabariigi Valitsuse algatatud kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 607 esimene lugemine. Ettekandjaks palun kõnetooli kaitseminister Jüri Luige!

18:07 Kaitseminister Jüri Luik
Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Valitsus toob teie ette kaitseväeteenistuse seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Eelnõuga täiendatakse kaitseväeteenistuse seadust selliselt, et Kaitseressursside Ametil (KRA) ja Kaitseväel tekib õigus võtta kaitseväekohustuse täitmisest kõrvale hoidjate puhul lisaks seni lubatud sunnirahale ning väärteokaristusele kasutusele meetmed, millega piiratakse isikule väljastatud õiguste ja lubade kehtivust või väljastamist. Piiravaid meetmeid hakatakse eelnõu järgi kohaldama isikute suhtes, kes jätavad korduvalt, ka peale sunniraha määramist või väärteomenetluse algatamist kaitseväekohustuse täitmata. Nendeks õigusteks ja lubadeks, mille peatamist või väljastamise keelamist saavad Kaitseressursside Amet ja Kaitsevägi hakata kaitseväekohustuse täitmisest kõrvale hoidjate puhul taotlema, on mootorsõiduki juhtimisõigus, kalastuskaart, jahipidamisõigus, väikelaeva ja jeti juhtimisõigus ning relvaluba ja relva soetamisluba. Õiguste ja lubade kehtivuse või taotlemise piiramise eeldus on halduskohtu loa olemasolu. Kaitseressursside Amet või Kaitsevägi saab esitada taotluse halduskohtule ja vaid kohus saab teha otsuse selle piirangu rakendamise kohta. Eeldame, et saavutame nimetatud sammudega eesmärgi ning isik asub kaitseväekohustust täitma. Kui kohtumäärusest ei tulene teisiti, lõpetab asjaomane haldusorgan viivitamatult piirava meetme rakendamise, kui Kaitseressursside Ametilt laekub teave, et

isik on asunud oma kohustust täitma.
Eelnõus kirjeldatud piirangute puhul on lähtutud juba elatisabivõlglaste suhtes kehtivast süsteemist, rakendatavatest piirangutest. Seega on riigil vastavate meetmete rakendamise praktika olemas. Piiravate meetmete kasutamist ajateenistuskohustuse seadusvastaselt täitmata jätmisel esineb ka mitmetes teistes riikides. Näiteks Soomes on sellel puhul lausa vanglakaristus ette nähtud. Ma meenutan, et Eesti Kaitseministeerium, Eesti riik on oluliselt ressursse panustanud selleks, et ajateenistust ei käsitletaks piirangu, vaid arenemisvõimalusena. Oleme viimastel aastatel märkimisväärselt parandanud teenistustingimusi: rajanud uued Lääne-Euroopa standarditelegi kohased, ülikaasaegsed kasarmud, parandanud ajateenijate toitlustustingimusi ning tõstnud tunduvalt reservõppekogunemisel osalemise tasu. Ma pean vajalikuks rõhutada, et uute meetmete kasutusele võtmise eesmärk ei ole isikute karistamine, vaid preventiivne mõjutamine. On oluline, et riik võtaks põhiseaduses sätestatud kaitseväekohustust tõsiselt ja kutsealustel ei tekiks võimalust seda seadusvastaselt vältida.
Ma toon lõpuks konteksti mõttes veel mõned andmed. 2017. aastal jättis arstlikku komisjoni esmakordse kutsumise järel ilmumata 17% kutsealustest. KRA esitas 1031 sunniraha nõuet 710 isikule, kellest vaid 78 ilmus siis arstlikku komisjoni. See näitab, et kõrvalehoidjatest täitis korduva hoiatamise järel oma kohust vaid 11%. Need on arvud, mis viitavad sellele, et kõnealune proportsionaalne ja mõistlik piirang on asjakohane ning meie hinnangul tuleks seda rakendada. Aitäh teile!

18:12 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra minister! Teile on vähemalt üks küsimus. Peeter Ernits, palun!

18:12 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea minister! Mis on see põhjus, et järjest rohkem poisse ei ilmu ajateenistusse või arstlikku komisjoni? Milline neist meetmetest, kas kalastuskaardi või juhiloa äravõtmine – jetiloast, ma arvan, ei maksa rääkida –, mõjuks kõige paremini? Ja miks ei peaks krooniliselt kõrvale hoidvaid poisse saatma ka vangimajja, mis on meil heal tasemel?

18:12 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Ei ole kahtlust, et kõige olulisem dokument noortele on mootorsõiduki juhi luba. Seda õigust omab meie andmetel ligikaudu 55% neist, kes eelmisel aastal kohale ei ilmunud. Nii et kahtlemata saab selle õiguse äravõtmisest kõige tugevam mõjutusvahend. Miks kohale ei ilmuta? Neid ettekäändeid on palju. Ma usun, et meil ei ole isegi mõtet neid väga põhjalikult analüüsida, sest seaduses on tegelikult ette nähtud terve rida pikendamise võimalusi, mis on seotud näiteks perekonna olukorraga või õppeasutuse lõpetamisega, st kui saab hiljem ajateenistusse minna. Nii et seadus on selles mõttes üsnagi paindlik. Kui keegi tahab seaduse raamides mingisugusel mõistlikul põhjusel pikendust saada, näiteks kui selleks on elukondlik vajadus, siis selline võimalus on enamikul juhtudel ka olemas.

18:14 Aseesimees Kalle Laanet
Proua Krista Aru, palun!

18:14 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Kui pikaks ajaks on mitme loetletud õiguse äravõtmist mõeldud? Kui isikul saab teatud vanusepiir täis, kas tal siis need õigused taastuvad? Kuidas on see küsimus lahendatud?

18:14 Kaitseminister Jüri Luik
Mis puutub sellesse, millal see piirang lõpeb, siis see lõpeb siis, kui inimene asub täitma oma kohustusi ehk ilmub välja, võtab ühendust Kaitseressursside Ametiga ja tuleb arstlikku komisjoni. Vastavalt seadusele peab KRA sellest informeerima ja siis võetakse piirang maha. Nii et see on see kõige lihtsam mehhanism, mida me rakendame.

18:15 Aseesimees Kalle Laanet
Peeter Ernits, teine küsimus, palun!

18:15 Peeter Ernits
Hea juhataja! Hea minister! Te ei vastanud mu küsimusele, mille poolest erineb Eesti Soomest, kus elab meie sugulasrahvas. Soomlased saadavad väejooksikud vangimajja, aga meie sellise ettepanekuga välja ei tule. Vangimajad on mõlemal pool heas seisus.

18:15 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Me analüüsisime kõiki võimalusi. Soomes võetakse näiteks ära ka reisidokument ehk pass, mis on üks meede enne kriminaalkaristust. Me leidsime, et see mõjutab üsnagi oluliselt inimese põhiseaduslikke õigusi, kaasa arvatud reisimisvabadust. Nii et me arvame, et meie meede on proportsionaalne selle teema puhul, mida me proovime praegu lahendada. Kui see meede osutub täiesti ebaefektiivseks, siis me peame loomulikult kaaluma muid lahendusi. Praeguses etapis me seda vajadust ei näe, kaasa arvatud vajadust rakendada kriminaalkaristuse ähvardust või kriminaalkaristust.

18:16 Aseesimees Kalle Laanet
Proua Urve Tiidus, palun!

18:16 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Ma palun vabandust, kui sellest oli juttu, aga ma küsin siiski üle. Kas on olemas mingisugune mõjuanalüüs või kogemus teisest riigist, kui suurt efekti selline lubade ja õiguste äravõtmine annab, mis ulatuses seda käitumist positiivseks muudab?

18:16 Kaitseminister Jüri Luik
Mis puudutab võrdlevat analüüsi, siis eri riikidel on erinev praktika – ega väga head võrdlusmaterjali ei ole. Me asetasime selle teema puhtalt Eesti konteksti. Küsisime, milline oleks kõige asjakohasem ja proportsionaalsem mõjutusvahend, et mitte minna kõige radikaalsemate sammudeni, nii nagu näiteks Soomes on. Arvestades ka seda, kuivõrd oluline on noorte ja kõigi teiste elus juhiloa teema, oleme üsnagi kindlad, et selle äravõtmine on päris mõjus argument.

18:17 Aseesimees Kalle Laanet
Johannes Kert, palun!

18:17 Johannes Kert
Tänan! Ma arvan, et nimekiri ajateenistuse käigus omandatavatest oskustest ja muudest lisaväärtustest, mille noor mees või ka naine endaga eluteele kaasa saab, on küllalt pikk. Te mainisite seda, et reisidokumendi äravõtmine oleks põhiseaduslik riive. Ma tuletan siinkohal meelde, et kaitseväeteenistuskohustus, nii ajateenistus kui hilisemad teenistusse kutsumised, on kodaniku põhiseaduslik kohustus. Põhiseadusliku kohustuse mittetäitmisega üsna proportsionaalne oleks ka reisidokumendi hoiulejätmine.

18:18 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Kõnealuse ettepaneku puhul meie arvates mingit põhiseaduslikku riivet ei ole, aga ma saan aru, mida te ütlesite.

18:18 Aseesimees Kalle Laanet
Henn Põlluaas, palun!

18:18 Henn Põlluaas
Aitäh! Ma tulen sellesama põhiseadusliku riive juurde. Soome puhul on see justkui riive, kui sõjaväeteenistusest kõrvale hoidjatel võetakse pass ära, aga meil see justkui ei ole põhiseaduse riive, kui võetakse ära juhiload, relvaluba, kalapüügiõigus jne, mis on sisuliselt sama asi. Seda enam, et tegelikult võib seda käsitada mitmekordse karistamisena ühe rikkumise eest, mis minu arusaamise järgi on kindlasti põhiseaduse riive. Kas ei oleks ikkagi lihtsam konkreetse rikkumise eest konkreetne karistus kehtestada – suuremad rahatrahvid või tõesti vanglakaristus –, et asi oleks täiesti ühene ja selge, et siin ei tekiks erineva tõlgendamise võimalusi?

18:19 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Nagu ikka seda tüüpi seadustega, kus me seame kodanikele mingisuguseid piiranguid või kasutame mingeid sunnimeetmeid, on oluline proportsionaalsus – kuidas me hindame nende tegu ja millised on meie arvates minimaalsed sunnimeetmed, mida me peaks rakendama, et nad asuksid oma kohustuse täitmisele. Meie hinnang on praegu selline, et see on optimaalne sunnimeede. Nagu ma ütlesin, kui mõne aja pärast selgub, et see absoluutselt ei aita ja midagi ei muuda, siis me kindlasti alustame arutelu ka muude meetmete üle. Kuid me usume, arvestades ka juhtimisõiguse suurt rolli inimeste elus, et see on päris mõjus samm meie riigi poolt.

18:20 Aseesimees Kalle Laanet
Jüri Adams, palun!

18:20 Jüri Adams
Härra minister! Ma usun ka, et see on väga mõjus samm, aga siin on teatud juriidilised probleemid. Vaadake, kõikide nende teiste õiguste äravõtmise puhul on tegu piiratud ressursi kasutamise õigustega, analoogiliselt näiteks parkimisõigusega Tallinna tänavatel. Ja kui te tuleksite selle ideega välja, siis ma võib-olla toetaksin. Aga on olemas teatud eriala- ja kvalifikatsioonitunnistused, mis käivad ühe teise põhiseaduse paragrahvi alla. Autojuhtimise õigus ei ole kindlasti mitte piiratud ressursi kasutamise õigus. Kuidas teie ministeeriumi juristid ei ole üldse nendel asjadel õiguslikku vahet näinud?

18:21 Kaitseminister Jüri Luik
Me oleme proovinud seda teemat suhteliselt detailselt analüüsida. Seetõttu oleme ka võimalikke meetmeid hinnanud erinevalt, kas nad siis on või ei ole optimaalsed. Praegusel juhul me Eesti põhiseadusega mingisugust vastuolu ei näe. Meenutan ka seda, mida ma oma sõnavõtus ütlesin, et eelnõus kirjeldatud piirangute puhul on lähtutud juba kehtivatest elatisabivõlglaste suhtes rakendatavatest piirangutest. Nii et me kasutame seda pretsedendina. Maanteeametilt saadud statistika kohaselt on juhtimisõiguse peatamise otsuseid seoses elatisraha küsimustega tehtud 131 korral. Nii et see on ühe teise seaduse raamides juba päris levinud praktika.

18:22 Aseesimees Kalle Laanet
Tarmo Kruusimäe, palun!

18:22 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Trahviraha suurendamine oleks patsifistide sõnul ilmselgelt riigikassa täitmise funktsioon ja muud ei midagi. Aga kas üheks argumendiks oli ka see tõik, et paljud ajateenistusest kõrvale hoidjad on ülalpeetavad ja seega langeb trahviraha maksmise kohustus just lapsevanematele? Kas see oli ka üks argument?

18:23 Kaitseminister Jüri Luik
Ütleme nii, et need trahvid ei ole vajalikku mõju avaldanud. Ja ma usun, et põhimõtteliselt ei tohiks tekkida ka olukorda, kus inimene saab ennast kaitseväekohustusest vabaks osta nende ressursside abil, mis tema käsutuses on. Me peame ikkagi kasutama mitut meedet, selleks et vajalikku lõpptulemust saavutada.

18:23 Aseesimees Kalle Laanet
Jüri Adams, teine küsimus, palun!

18:23 Jüri Adams
Ma usun, et elatisraha küsimus, see halb näide – selle üle tuleb tõenäoliselt juriidiline vaidlus – võis teile tõesti eeskujuks olla, mis ei tähenda muidugi seda, et teie juristid oleks pidanud seda järgima. Minu teine küsimus on ajendatud sellest, et ma kuulasin toas teie ettekannet, kus te nimetasite neid asju

üldnimetusena preventiivseteks meetmeteks. Kui mina koolis käisin, siis ma küll ei teadnud, et sõnal "preventiivne" oleks eesti keeles mingi muu tähendus kui "ennetav". Mida see siis praegusel juhul ennetab või oli see teil keelevääratus?

18:24 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! See meede ei ole mõeldud karistusmeetmena, see on mõeldud sunnimeetmena. Tegu on tõepoolest sammuga, mis astutakse peale seda, kui kõrvalehoidja ei ole asunud oma kohustust täitma, kuigi teda on korduvalt hoiatatud.

18:24 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, teine küsimus, palun!

18:24 Urve Tiidus
Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Minu küsimus on pisut idealismi kalduv, aga mulle meenus üks kokkusaamine, kus olid teemaks tütarlapsed või naised Soome sõjaväes. Nad lausa tahavad seal sõjaväkke minna. Mis peaks juhtuma, et sõjaväeteenistusega liitumine oleks omamoodi prestiižne või ihaldusväärne? Võib-olla on see liiga idealistlik küsimus, aga ma siiski nii küsin.

18:25 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! See on minu arvates vägagi sobiv küsimus. Mis puutub tütarlastesse, siis me igati soosime neid ka Eesti kaitseväe puhul. Nad muidugi liituvad ajateenistusega vabatahtlikult, neil kohustust ei ole. Kui me vaatame näiteks koolides riigikaitsetundides käivaid õpilasi, siis seal on enamjaolt lausa tüdrukud. Mingil hetkel tekib neil ilmselgelt kõhklus, kas nad tahavad selle huvialaga edasi tegeleda, sest nende naiste protsent, kes ajateenistusse lähevad, on tõesti väike. Aga me proovime kogu aeg mõelda läbi võimalusi, mis tõstaksid ajateenistuse prestiiži. Mul on soov tulla välja ka eraldi paketiga, nii nagu on paljudes teistes riikides, kus ajateenistuse läbinul on näiteks teatavad eelised riigiameti konkursi võitmisel, kui kaks kandidaati on teistelt omadustelt võrdsed (haridus, kutseoskused jne). Nii et see on ka teema, millega me kindlasti tegeleme.

18:26 Aseesimees Kalle Laanet
Härra kaitseminister, teile rohkem küsimusi ei ole. Aitäh teile! Kutsun kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme Ants Laaneotsa, et ta annaks edasi komisjoni seisukohta.

18:27 Ants Laaneots
Austatud istungi juhataja! Kolleegid! Härra kaitseminister! Riigikaitsekomisjon arutas seda eelnõu enne esimest lugemist siin saalis koos Kaitseministeeriumi kaitseplaneerimise asekantsleri Meelis Oidsalu, kaitseväeteenistuse osakonna juhataja Anu Rannaveski ja teiste Kaitseministeeriumi ametnikega oma k. a 12. aprilli istungil. Eelnõuga oli otseselt seotud ka riigikaitsekomisjoni 10. aprilli istung, kus Kaitseressursside Ameti peadirektor Margus Pae andis infot kutsealuste ajateenistusse kutsumise, karistuste rakendamise ja Kaitseressursside Ameti ettevalmistuste kohta käesoleva eelnõu seadusena rakendamiseks.
Eelnõu kohaselt saavad Kaitsevägi ja Kaitseressursside Amet, nagu minister siin juba selgitas, lisaks ettekirjutusele, sunniraha ning väärteokaristuste määramisele hakata halduskohtult taotlema mootorsõiduki juhtimise õiguse, väikelaeva ja jeti juhtimise õiguse, relvaloa, relva soetamise loa, kalastuskaardi ning jahipidamisõiguse kehtivuse või väljastamise peatamist, aga rõhutan, et kuni selle momendini, kui isik täidab oma kohuse riigi ees. Seejuures rakendatakse neid meetmeid vaid halduskohtu otsusel ja need on pigem erandiks, mida kasutatakse eelkõige ajateenistusest korduvalt kõrvale hoidjate suhtes, kelle puhul pole muud seaduses ettenähtud meetmed, nagu ettekirjutus, rahatrahv ja sunniraha, tulemust andnud. Loa ja õiguse andmise või peatamise otsuse teeb haldusorgan, kelle pädevuses on õiguse andmine või loa väljastamine. Näiteks pärast halduskohtult vastava määruse saamist teeb Maanteeamet mootorsõiduki juhtimise õiguse peatamiseks vajaliku toimingu.
Lisaks kaitseväeteenistuse seadusele täiendatakse teiste seaduste osi, mis käsitlevad osundatud õiguste ja lubade taotlemise ning kehtivuse korda. Eesti Vabariigi põhiseaduse § 124 kohaselt on kõik

kodanikud kohustatud osa võtma riigikaitsest seaduse sätestatud alustel ja korras. Eesti riigi kaitsevõime baseerub reservarmeel – meil ei ole olemas professionaalset armeed –, mis moodustub ajateenistuses väljaõpetatud isikutest, kelle oskusi säilitatakse ja täiendatakse õppekogunemistel. Seetõttu on arutuse all olev eelnõu riigikaitse ja julgeoleku seisukohalt oluline ning riigikaitsekohustuse tagamiseks kavandatavad meetmed vajalikud. Nendes meetmetes ei ole iseenesest midagi uut, need sarnanevad kehtivas õiguses rakendunud elatisabi- ehk alimentidevõlglastele kehtestatud meetmetega. Menetluslikud otsused. Käesoleva aasta 12. aprilli istungil otsustas riigikaitsekomisjon konsensusega teha Riigikogu juhatusele ettepaneku lülitada arutluse all olev seaduseelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepaneku eelnõu esimene lugemine lõpetada. Komisjoni ettekandjaks määrati mind. Lisaks otsustas riigikaitsekomisjon sellel istungil konsensusega teha ettepaneku määrata eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks vastavalt seadusele k.a 16. mai kell 17.15. Tänan!

18:31 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Laanet! Teile on vähemalt üks küsimus. Tarmo Kruusimäe, palun!

18:31 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea ettekandja! Te viitasite just põhiseaduse paragrahvile, millega langeb see kohustus kõigile kodanikele. Me aga räägime, et tütarlastel on võimalik liituda ajateenistusega vabatahtlikkuse alusel. See on täiesti arusaadav žest, aga kas komisjonis tekkis kellelgi küsimus, miks ei lasu samasugune kohustus ka naissoost kodanikel?

18:32 Ants Laaneots
Meil pole seda otseselt teemaks olnud. Aga ma arvan, et komisjoni meeskoosseis toetab sada protsenti naiste või tütarlaste ajateenistust ainult vabatahtlikkuse alusel. Meil on üle 60 000 ajateenistuse läbinud reservväelase, meil on mehi piisavalt. Miks peaks sinna veel naised sundkorras sattuma?

18:32 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, hea ettekandja! Rohkem küsimusi teile ei ole. Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Tarmo Kruusimäe, IRL-i fraktsioon, palun!

18:32 Tarmo Kruusimäe
Hea aseesimees! Mulle meeldib see süsteem, et ise tahan, ise võtan sõna. Kui ülejäänud fraktsiooni kohal ei ole, siis vähemalt mina olen ja räägin. Me unustame selles arutelus ühe pisikese momendi. Väga paljud meist suhtlevad erinevate ringkondadega ja nii ka mina. On tekkinud selline küsimus: kui noormees teatab, et ta ei ole vaimselt tasakaalukas, selleks et olla ajateenistuses, siis kuidas on ta piisavalt tasakaalukas selleks, et olla liikluses? See tähendab seda, et meil sõidavad liikluses potentsiaalsed mõrvarid: nad ei ole tasakaalustatud, nad võivad erutuda, minna afektiseisundisse ja käituda ebaratsionaalselt. Tuletan meelde, kui palju on meil ajateenistuses hukkunuid, kui palju on liikluses hukkunuid ja kui palju on veel missioonidel hukkunuid.
Ma rääkisin juba pea 15 aastat tagasi rahvuslaste ühenduse juhina, et meil oleks mõistlikum saata kõik noored enne autokooli missioonile. Kui noor on missioonilt tagasi tulnud, siis ta jalg ei ole enam nii raske – ta ei lähe ikkagi 190-ga kurvi, sest ta teab, mis väärtus on tegelikult elul. Ja hästi kummaline on see, et me räägime täna relvaloast, kui inimene ei ole saanud relvaalast väljaõpet. See oleks täpselt samasugune arutelu, kui me räägiksime, et autoga võivad ju kõik sõita – ega juhiluba ei sõida, inimene sõidab.
Tegelikult on inimestel, kes on panustanud Eesti kaitsesse, iga päev üleval see küsimus, miks on see, kes saab tuua tõendi, eelistatumas seisundis. Ma toon teile lihtsalt ühe nalja. Noormees läheb sõjakomissariaati ja ütleb, et veame 3000 euro peale kihla, et ma sobin kaitseväeteenistusse. See tähendab seda, et osa inimesi saavad endale mingeid eeliseid ja osa ei saa, aga kui meil tekib konflikt, on meile iga inimene oluline.
See, et me ei ole suutnud tütarlastele armeeteenistust atraktiivseks teha, on mainekujunduse küsimus. Tütarlapsed ei ole rääkinud tütarlastele tütarlaste keeles. Meie siin eakate inimestena arvame, et me oskame ka seda, aga ilmselgelt on neil omad mõtted, mis nad on läbi teinud, ja nad saavad neid ise välja

öelda. Mina olen agiteerinud väga paljusid tütarlapsi Kaitseliitu astuma. Kui nad on ütelnud, et nad ei taha mudas mütata, siis ma olen rääkinud, et meil on ju olemas küberkaitse liit. See tähendab, et sa saad väljaõppe ja hakkad enda programmijuppe kirjutama. Sa toimetad vastavalt oma ettevalmistusele, sa ei pea mudas olema. Sul võivad olla ilusad kunstküüned, sul võib olla ilus meik ja sul võib olla ilus sonks. Sa võid edasi minna ja hängida, aga sa oled enda panuse teinud. Ehk see on müüt, et riigikaitsja on kogu aeg mudas, suu sammalt täis – ei ole enam nii.
Küberturvalisuse seaduse puhul me ju oleme rääkinud sellest, et tulevikusõjad peetakse hoopis teises kohas. Ma arvan, et meil on väga palju leidlikke naisterahvaid, kelle panust me ei oska lihtsalt rakendada. See on sama teema, et IT kolledž kirjutab nii igavaid reklaamlauseid, et isegi kärbes ei viitsi seda reklaami määrida. Nii me ei saagi endale 7000 vajalikku IT-inimest. Laseme noortel kõneleda nende enda keeles ja rääkida sellest, milline on meie vajadus. Kui kübersõjad on tulevik, siis me peame selleks valmistuma. Ma leian, et arvuti taga on naisterahvad kordades kohusetundlikumad, kui seda on meesterahvad. Sellepärast võikski meestele jääda füüsilise jõu, naistele meie küberturvalisuse tagamine. Mina olen selle eelnõu poolt. Aitäh!

18:37 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Kruusimäe! Rohkem kõneleda soovijaid ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 607 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud ja määran eelnõu 607 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 16. mai kell 17.15.

---

11. 18:37 Relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (615 SE) esimene lugemine

18:37 Aseesimees Kalle Laanet
Nüüd läheme päevakorra viimase, kümnenda punkti juurde ja see on Vabariigi Valitsuse algatatud relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu 615 esimene lugemine. Ettekandja kaitseminister Jüri Luik, palun!

18:38 Kaitseminister Jüri Luik
Austatud Riigikogu aseesimees! Austatud Riigikogu liikmed! Vabariigi Valitsus toob teie ette valitsuse 5. aprilli istungil heaks kiidetud eelnõu, relvaseaduse, strateegilise kauba seaduse, lõhkematerjaliseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu. Selle eelnõu eesmärk on tekitada kodumaisele kaitsetööstusele seaduslik alus sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoona käitlemiseks. Käitlemine hõlmab endas kõikvõimalikke kokkupuutepunkte relvade, laskemoona ja lahingumoona elutsükli jooksul, alates valmistamisest, transpordist ja ladustamisest kuni hoolduse, remondi ja hävitamiseni. Eestis paiknevatele ettevõtetele sõjarelvade ja lahingumoona käitlemise võimaluse andmine lubab ühelt poolt Kaitseväel kestlikumalt hallata oma relvastust ning teisalt kaitsetööstusettevõtetel laiendada oma tegevust ja pakkuda oma tooteid ka väljaspool Eestit.
Eelnõuga muudetakse kokku 13 seadust. Ma toon mõned olulisemad seadusmuudatused. Relvaseaduses antakse ettevõtjatele võimalus käidelda sõjarelvi, nende jaoks sobilikku laskemoona ning lahingumoona. Selleks peab ettevõtja taotlema tegevusloa ja käitamisloa. Tegevusloaga antakse ettevõtjale õigus tegeleda sõjarelvade, laskemoona või lahingumoonaga. Käitamisluba annab ettevõtjale õiguse käidelda sõjarelvi näiteks tehases või laos. Loa menetlus on oma olemuselt sarnane lõhkematerjaliseaduses kehtestatud regulatsiooniga. Suurima osa eelnõust moodustab relvaseadusesse lisatav peatükk, mis käsitleb sõjarelvade, laskemoona ja lahingumoona käitlemist eraõiguslike isikute poolt. Eelnõuga kehtestatakse sellega tegelevale ettevõtjale nõuded, mida peavad täitma ettevõtja, tema omanikud, juhid, vastutavad isikud ja töötajad. Võrreldes tavapärase ettevõtlusega seatakse nimetatud relvi ja laskemoona käitlevale ettevõttele mitu piirangut. Kõnesoleva seadusega kitsendatakse pankroti- ja täitemenetlust. Näiteks ei saa kohtutäitur sõjarelvi, sõjalise otstarbega laskemoona ega lahingumoona arestida ega müüa. Lisaks kehtestatakse eraldi regulatsioon omanike, juhtide ja töötajate sobivuse taustakontrolliks, mida hakkab tegema Politsei- ja Piirivalveamet. Ettevõtjale ei pruugita anda tegevusluba näiteks siis, kui on kahtlus, et tema omanikud või juhid on mingil viisil illegaalse tegevusega seotud. Strateegilise kauba seaduse muutmisega nähakse

ette nõuded sõjarelvade demilitariseerimisele. Nõuetele vastavust hakkab hindama ja tunnistusi väljastama Kaitsevägi. Loetelu strateegilisest kaubast, mida lubatakse demilitariseerida, ning tehnilised nõuded koostab valitsus eraldi määrusega. Lõhkematerjaliseaduses sätestatakse lõhkeainet käitlevate ettevõtjate pädevuseksam ja ka see, kuidas toimub isiku pädevuse hindamine. Selle eesmärk on välja selgitada, kas lõhkematerjali ja lahingumoona käitlejal on olemas selleks vajalikud oskused. Eelnõuga luuakse ka tõhus järelevalvesüsteem, sh demilitariseeritud sõjalist kaupa käitlevate juriidiliste ja füüsiliste isikute tegevuse kontrollimiseks. Tahan siin tänada nii Tehnilise Järelevalve Ametit, Siseministeeriumi, Kaitsepolitseiametit kui Politsei- ja Piirivalveametit, kes on selle tõhusa ja samas halduskoormust mitte ülemäära suurendava järelevalvesüsteemi koos Kaitseministeeriumi ja Kaitseväega välja töötanud. Samuti tänan Eesti Kaitsetööstuse Liitu eelnõu väljatöötamisel tehtud koostöö eest, muu hulgas eelnõu majandusliku mõju hindamisel. Üldises plaanis hindame meie ja hindab Eesti Kaitsetööstuse Liit, et selle seaduse vastuvõtmine mõjuks erakordselt positiivselt Eesti kaitsetööstuse arengule. Tänase info kohaselt on juba viis-kuus ettevõtet, kes oleks valmis nimetatud tootmist Eestis alustama. Meie hinnangul võiks igal järgmisel aastal lisanduda veel üks-kaks ettevõtet. Õigusliku raamistiku muutmine loob eeldused ka täiendavate välisinvesteeringute toomiseks Eestisse, samuti avab rohkem võimalusi Eesti kaitsetööstuskaupade ekspordiks välisriikidesse. Aitäh!

18:43 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra minister! Teile on ka küsimusi. Igor Gräzin, palun!

18:43 Igor Gräzin
Relvade eksport seostub ka turvateenistusega, mida Eesti osutab, näiteks rahvusvahelise laevakaitse teenusega. Laevakaitse teenuse ekspordi toimimise tõsiseks takistuseks on aastaid olnud – kahjuks ma vaatan, et sellele ei ole kuidagi reageeritud – see, et turvafirmadel puudub võimalus legaalselt tuua Eesti territooriumile poolautomaatrelvi ja neid siin vajaduse korral müüa, realiseerida jne. Selleks on vaja väga kalli raha eest kasutada ladustusteenust kolmandates-neljandates riikides, mis vähendab konkurentsivõimet. Kuidas see probleem nüüd lõppkokkuvõttes laheneb? Poolautomaatrelvade toomine Eesti territooriumile ja nende siit väljaviimine turvafirmade poolt on Eesti kaitsealase ekspordi üks osa.

18:44 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Minu hinnangul need seadusmuudatused ei käsitle seda teemat, mille te praegu lauale tõstsite. Ma pean tunnistama, et ma ei ole ka eriti kompetentne selle teema puhul, nii et jään teile praegu vastuse võlgu.

18:45 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

18:45 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Selle seaduseelnõu raames on välja pakutud küllalt tõhus järelevalvesüsteem ning küllalt, ma julgen isegi öelda, et ettenägelik ja ettehoiatav eelkontrollisüsteem. Kas ja kui palju tõuseb igasuguse bürokraatia maht selle seaduseelnõu rakendumisel?

18:45 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Bürokraatia maht muidugi tõuseb. Me analüüsisime seda üsnagi detailselt, aga me ei näinud mingit alternatiivi. Me peame ikkagi arvestama, et tegu on relvadega ja lõhkeainega – järelkontroll ja taustakontroll peavad olema päris laiahaardelised. Sellega hakkab valdavalt tegelema Siseministeerium. Eelarveläbirääkimiste tulemusena on viimases RES-is sellest seadusest tulenevate nõuete täitmiseks Siseministeeriumile eraldatud ka vastavad ressursid.

18:46 Aseesimees Kalle Laanet
Urve Tiidus, palun!

18:46 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud minister! Eesti, kui ta selle seaduse vastu võtab, siseneb veel julgemalt või jõulisemalt sellesse valdkonda, mis on maailmas kolme esimese ettevõtlusvaldkonna seas. Relvatööstus on seal, kui ma ei eksi. Minu küsimus on selline. Me kurdame kogu aeg selle üle, et eraettevõtjad teadus- ja arendustegevusse väga ei investeeri. Kas see seadus võiks tuua kaasa ka investeeringute kasvu teadus- ja arendustegevusse selles valdkonnas, mida siin nimetatud on – lahingumasinad, laskemoon, lahingumoon, relvad jne?

18:46 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Seda kindlasti. On ju selge, et kõik ettevõtted, kes käivitavad Eesti territooriumil – ja jutt on tõepoolest Eesti territooriumil asuvatest ettevõtetest – sellise tootmise, peavad ka garanteerima, et neil on olemas vastava ala insenerid, vastava ala spetsialistid ja eksperdid. Nii et see oskusteave, mis on hakanud Eestist juba ära kaduma, tuleb siia loodetavasti samm-sammult tagasi. Ja ei ole kahtlust, et see võimaldab ettevõtetel, näiteks Eesti ettevõtetel, kes tegutsevad rahvusvahelisel kaitsetööstusturul, paremini ja ka odavamalt pakkuda oma tooteid, nii et need näitaksid ka rahvusvahelises võistluses teiste toodetega häid tulemusi. Nii et ma usun, et sellised võimalused on igati teretulnud.
Me peame arvestama, et ka praegu toodavad Eesti ettevõtted lõhkeainega seotud varustust, aga nad teevad seda Belgias, Prantsusmaal ja mitmes teises riigis ning on täiesti selge, et see tuleb tunduvalt-tunduvalt kallim kui teha sedasama Eestis. Ja seegi on täiesti selge, et selleks, et olla pidevalt tasemel – relvatööstus on maailmas erakordse kiirusega arenev tööstus –, ja kui tahetakse toota ekspordiks, peab kogu aeg tegelema ka teadus- ja arendustegevusega. Isegi siis, kui tahetakse müüa Eesti Kaitseväele. Ka meie ostame ainult kõige paremat kaupa: seda, mis on nii hinnalt kui kvaliteedilt võistlusvõimeline.

18:48 Aseesimees Kalle Laanet
Henn Põlluaas, palun!

18:48 Henn Põlluaas
Aitäh! Kindlasti on tegemist äärmiselt tervitatava eelnõuga, aga ma usun, et te selle koostamisel vaatasite ka teiste riikide vastavaid seadusi, näiteks Soome seadusi. Kas teile ei tundu, et laias laastus on meie eelnõu teatavas mõttes ülereguleeritud, et need nõuded, sätted ja kontrollid on äärmiselt ranged, mis võib omakorda Eesti kaitsetööstusettevõtete konkurentsivõimet mingil määral takistada?

18:49 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Me analüüsisime seda eelnõu päris põhjalikult koos kaitsetööstuse liiduga ja me oleme nendega pidevas kontaktis olnud. Analüüsisime ka teiste riikide praktikat. Siin on väga palju õiguslikult keerulist temaatikat. Näiteks seesama võimalus, et relvi tootev ettevõte läheb pankrotti. Siis ei saa rakendada klassikalist pankrotihalduri meetodit, mida tehakse teiste ettevõtete puhul – tuleb ikkagi vaadata, kuhu need relvad lähevad. Need relvad ei saa automaatselt pankrotivara hulka minna. Siin peab olema mingisugune protseduur, kuidas see küsimus õiguslikult lahendatakse. Neid näiteid on väga palju.
Nii et see eelnõu, kuigi ta on väga pikk, ei tegele kaugeltki mitte ainult bürokraatiaga. Ta tegeleb reaalsete olukordadega, kus võivad tekkida õiguslikud vastuolud tavalise tootmise ja selle reguleerimiseks mõeldud seaduste ja selle väga spetsiifilise teema vahel. Võrdluseks – kuigi ma möönan, et see võrdlus mitte mingil viisil sada protsenti ei sobi – võib tuua näiteks finantsasutuste regulatsiooni. Finantsasutuste puhul on ka nii, et väga paljusid õiguslikke protseduure, mida me rakendame kogu ülejäänud tööstus- ja teenindussektori puhul, ei saa seal automaatselt rakendada.

18:51 Aseesimees Kalle Laanet
Krista Aru, palun!

18:51 Krista Aru
Aitäh, härra juhataja! Austatud minister! Teadaolevalt on kaitsetööstusettevõtetele üheks probleemiks olnud pankadelt laenu saamine. Kas ja kuivõrd käsitletav seaduseelnõu adresseerib võimalust neil tööstusettevõtetel pankadelt lihtsamalt laenu saada?

18:51 Kaitseminister Jüri Luik

Aitäh! Konkreetne seaduseelnõu seda ei käsitle, aga teema ise on olemas. On väga mitmeid panku, kes suhtuvad suure skeptilisusega sellesse, et kaitsetööstusettevõtetele laenu anda. Siin on reeglina tegu mitmesuguste poliitiliste kaalutlustega, sest üldiselt on kaitsetööstusettevõtted majanduslikult heal järjel ja stabiilsed võlgade tagasimaksjad. Nii et see teema ei ole seotud niivõrd majanduse kui sellisega, kuivõrd riikliku poliitikaga väga paljudes riikides.

18:52 Aseesimees Kalle Laanet
Tarmo Kruusimäe, palun!

18:52 Tarmo Kruusimäe
Tänan! Hea ettekandja! Ma saan aru, et meil avaneb võimalus ka maamiine tootma hakata. Selle valguses ma küsin, kas Eestil ei oleks aeg äkki lahkuda maamiinide keelustamise konventsioonist, kui vaadata, et meie naaberriigid ei ole sellega liitunud. Kellele me neid maamiine siin ikka toodaksime kui mitte enda kaitseks.

18:52 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! See küsimus on pigem minu heale kolleegile välisminister Mikserile, aga minu isiklik arvamus on, et kui Eesti riik on sellise kohustuse võtnud, siis ma ei näe mingit põhjust sellest praegu taganeda. Siin ei ole mingisugust sellist arengut, mis nõuaks just seda tüüpi maamiinide – isikuvastaste miinide, kui täpne olla – kasutamist. On olemas väga palju teisi lahendusi ja tehnilisi võimalusi. Nii et ma usun, et vajadust sellest konventsioonist lahkuda praegu ei ole.

18:53 Aseesimees Kalle Laanet
Henn Põlluaas, palun teine küsimus!

18:53 Henn Põlluaas
Aitäh! Loomulikult on kogu sellel valdkonnal ja kaitsetööstust reguleerivatel seadustel täiesti selge oma spetsiifika. Aga mulle jäi natuke selgusetuks, et kui me võrdleme seda meile lauale toodud eelnõu teiste riikide vastavate seadustega, siis kas see on teistega võrdne või on see oluliselt karmim. Kuhu te selle võrdluses paigutaksite?

18:54 Kaitseminister Jüri Luik
Aitäh! Ma pean tunnistama, et ma ei oska teile riikide kaupa vastata. Kui sellise analüüsi vastu on huvi, siis me võime selle esitada. Aga ma usun, et tegu on meie tingimustes optimaalsete seadusest tulenevate piirangutega. Vaatame ka asja teist poolt. Loomulikult on väga olulised kaitsetööstuse huvid, sh ekspordihuvi, ja tegevus, aga me tahame ka igal juhul vältida olukorda, kus midagi juhtub näiteks lõhkeainet tootva tehasega – sellise võimaluse me peame kategooriliselt välistama. Me räägime suurtest kogustest, järelikult me räägime ka potentsiaalsetest riskidest. Nii et selles mõttes on teatavad piirangud, tegevusload, käitamisload ja taustakontroll täiesti loogilised. See ei ole ka midagi dramaatilist. Ma usun, et näiteks taustakontrolli tegemine isikute puhul, kellele me anname õiguse käitada relvi Eesti territooriumil – ja jutt ei ole ainult püstolitest –, on täiesti loogiline. See on õige, et sellised piirangud eksisteerivad.

18:55 Aseesimees Kalle Laanet
Igor Gräzin, teine küsimus, palun!

18:55 Igor Gräzin
Kui tohib, ma tulen tagasi selle miinide jutu juurde. Tähendab, miini eripära on selles, et ta on rangelt kaitseotstarbeline relv. Ja teine asi, mis miini iseloomustab, on see, et ta on ülimalt odav. Ega ilmaasjata ei öelda, et miin on vaese mehe relv. Seoses sellega ma tahan ka küsida. Kuna on olemas miinidest paremaid kaitsevahendeid – neid on terve rida –, siis ehk saaks minister nimetada, mis kaitsevahendid need on. Ja kas me saaksime nende kulukust võrrelda – mis on siis miinist parem ja odavam kaitsevahend?

18:56 Kaitseminister Jüri Luik

Aitäh! Kui me loeme seda isikuvastaste miinide keelustamise konventsiooni, siis me näeme, et väga paljud miinid, näiteks tanki- ja soomukivastased miinid, mis on kahtlemata sõjaliselt mõjukuselt ja jõult erakordselt tõsiselt võetavad relvad, on loomulikult lubatud. Mul ei ole seda konventsiooni ees, muidu ma tsiteeriks, praegu räägin lihtsalt mälu järgi. Alati ei saa vaadata ainult odavust. Näiteks keemiarelv on üldiselt üks kõige odavamaid vahendeid, aga samas pole seda rahvusvahelise õiguse järgi moraalsetel kaalutlustel sobiv kasutada.

18:57 Aseesimees Kalle Laanet

Härra kaitseminister, rohkem teile küsimusi ei ole. Aitäh! Nüüd palun kõnetooli riigikaitsekomisjoni liikme Margus Tsahkna!

18:57 Margus Tsahkna

Lugupeetud juhataja! Hea Riigikogu! Relvaseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu on üks väga oluline algatus, millega valitsus on tulnud Riigikogu ette. Kaitseminister Jüri Luik andis selle seaduseelnõu sisust just väga põhjaliku ülevaate. Ma rõhutan siin Riigikogu kõnepuldis mõningaid asju, mis on olnud arutelu all nii komisjonis kui ka laiemalt, kuna selle seaduse ettevalmistamine on kestnud üle aasta.

Nimelt, erinevatel põhjustel – muu hulgas võib-olla seetõttu, et Eesti riik on oluliselt arenenud alates sellest ajast, kui me taastasime oma iseseisvuse, me oleme saanud küpsemaks ja me usaldame rohkem omaenda institutsioone ning mis on eriti tähtis, ka teised, meie partnerid, usaldavad meid üha rohkem – on meie kaitsetööstus viimastel aastatel teinud väga tõsiseid arengusamme eelkõige nendes valdkondades, mida kutsutakse n-ö pehmeteks valdkondadeks, näiteks küberkaitses. Kuid Eesti riigis on senimaani olnud seadustega keelatud tegeleda eraettevõtluses laskemoona ja lahingurelvade käitlemisega. Sellistes tingimustes ei ole tegelikult võimalik rääkida meie enda kaitsetööstuse tõsiselt võetavast arengust ega konkurentsivõimest. Seepärast on mul väga hea meel, et Kaitseministeerium koostöös Eesti Kaitsetööstuse Liidu ja Eesti ettevõtetega on näinud päris palju vaeva, et just nimelt meie õigusruumi ja kultuuriruumi jaoks kehtestada need regulatsioonid, et me saaksime ka seda konkreetset valdkonda arendada.

Siin on kolm suuremat aspekti, mida peaks minu arvates ka Riigikogu aruteludes käsitlema. Esimene on kindlasti see, et meie enda üks tööstusharu, seesama kaitsetööstus, saaks areneda, et Eesti ettevõtted saaksid osa sellest, kuhu meie maksumaksjate raha investeeritakse. Väga lihtsalt öeldes on üle 200 miljoni euro aastas ja tulevikus järjest rohkem see summa, mida Eesti riik investeerib erinevate hangete kaudu. Nagu te väga hästi teate, olen ma alati toonud ühe näitena seda, et kui autotootjad müüvad autosid, siis nad on väga õnnelikud selle üle, kui keegi ostab mõne auto ära. Aga te olete kindlasti tähele pannud, et veelgi rohkem vaeva nähakse selle nimel, et selle auto hooldus toimuks sellessamas esinduses, sellesama autotootja firmas. Autotootja annab autole garantii, aga teistpidi läheb ju väga palju sellest ressursist sellesama auto hooldamisele.

Täpselt samuti on relvatööstusega. Üks pool on see, kui me hangime endale kalleid ja väga vajalikke relvasüsteeme, aga teine pool hangetest on tulevikus kindlasti seotud sellesama hooldusega, sellesama jätkuva tegevusega – eriti mis puudutab lahingutehnikat –, mis kestab kümneid aastaid, et see kõik jääks Eestisse. Ka siin saalis kõlasid täna küsimused, kas see toob kaasa näiteks investeeringuid Eesti kaitsetööstuse arendamisse ehk teadusinvesteeringuid. Jah, kindlasti. See on üks nendest väga olulistest sammudest, mille Riigikogu saab astuda – et nii meie enda ettevõtted suudaksid kaasata vahendeid teaduse arendusse, teha neid investeeringuid, kui ka rahvusvahelised korporatsioonid tooksid oma tootmise Eestisse. Eesti on siinkohal olnud üks valge laik.

Teine teema, millest on täna siin saalis võib-olla vähem räägitud, on see, kas strateegiliselt on meil vaja meie enda iseseisva kaitsevõime tagamiseks ja arendamiseks ka iseseisvat tootmisvõimekust. Me räägime siin laskemoona ja relvade tootmisest. See ei ole mingi saladus, et praegune valitsus on teinud, võtnud vastu ja ka rakendab eraldi programmi lisaks 2%-le, millega investeeritakse just nimelt iseseisva lahinguvõime, kaitsevõime tõstmisse. Järgmiste aastate jooksul investeeritakse igal aastal vähemalt 20 miljonit eurot lisaks sellele, mis on juba varem planeeritud, jämedasse ja tarka laskemoona.

Minu soov on see – ja seda plaani arutas ka riigikaitsekomisjon –, et see seadus võetaks siin Riigikogus vastu enne suvevaheajale minekut. Praegu käivad Eestis suuremahulised ja pikaajalised hanked ja iga päev, kui selle seaduse vastuvõtmine viibib, kaotab meie kaitsetööstus ja ka Eesti majandus

märkimisväärseid summasid. Riigikaitsekomisjonist käis läbi ka selline väga hinnanguline seisukoht, et mis juhtuks siis, kui see seadus hakkaks kehtima näiteks järgmise aasta 1. jaanuaril. See tähendaks, et terve rida keerulisi protseduure – taustakontrollid, lubade andmised – veniks veelgi edasi. See võib tähendada suurusjärgus peaaegu 15 miljonit eurot vähem raha meie konkreetsetele kaitseettevõtetele ja see on alles väga väike summa võrreldes sellega, mida me näeme tulevikus. Nii et iseseisev võimekus toota ja hooldada relvi just nimelt siin Eestis on see teine aspekt.
Kolmas teema on palju laiem. See on see, et me oleme ilma igasuguse nurinata ja väga suure ühiskondliku toega saanud juba pikemat aega investeerida Eesti riigi kaitsesse vähemalt 2%, viimastel aastatel üle 2%. See on küll minu isiklik seisukoht, st ma ei väljenda riigikaitsekomisjoni seisukohta, aga tegelikult on vajadused veelgi suuremad. Ja ma ei välista, et me näeme juba enne järgmisi Riigikogu valimisi ühiskonnas ja poliitiliste parteide vahel debatti selle üle, kas kaitsekulutusi on vaja veel tõsta. Vähemalt osa – ja märkimisväärne osa – nendest kaitsekulutustest läheksid maksude kaudu meie enda majanduse, meie enda ettevõtluse ja meie enda muude hüvede arengusse. See on eraldi väärtus, mis ei ole meil tegelikult kaitsekulutuste debatis senimaani jutuks olnud.
Ma tahan tänada kõiki neid inimesi, kes on olnud selle keerulise seaduse ettevalmistamise juures. Väga oluline aspekt, mida ka kaitseminister rõhutas, on see, et järelevalve nende ettevõtete üle, kes hakkavad tööle relvasüsteemidega, kes hakkavad neid tootma ja kelle territooriumile, kelle hoole alla need antakse, peab olema hästi põhjalikult läbi mõeldud. Nad peavad olema hästi põhjalikult kontrollitud. Piltlikult öeldes, kui otsustatakse panna üks CV90 lahingumasin kuskilt Tallinna lähedalt hooldusest täie hooga siia Toompea suunas kihutama, siis, oleme ausad, selle peatamine tavalise politseipatrulliga on võimatu. Nii et ka need aspektid on selles seaduses läbi mõeldud. Hea on seegi, et Vabariigi Valitsus on näinud ette selle seaduse jõustamiseks vajalikud rahalised vahendid oma järgmiste aastate riigi eelarvestrateegiates – selline informatsioon vähemalt riigikaitsekomisjonile anti.
Ja nüüd menetluslikest otsustest. Riigikaitsekomisjon arutas seda eelnõu 16. aprilli istungil. Otsustati konsensuslikult teha Riigikogu juhatusele ettepanek lülitada vastav eelnõu esimeseks lugemiseks Riigikogu tänase istungi päevakorda ja teha Riigikogule ettepanek eelnõu esimene lugemine lõpetada. Komisjoni ettekandjaks määrati siinkõneleja. Samuti otsustasime samal istungil konsensusega teha ettepaneku määrata eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 16. mai kell 17.15.
Tahame rõhutada, et väga lähedane koostöö on olnud kaitsetööstuse liiduga ja ka asjaosalised ministeeriumid, eelkõige Siseministeerium Kaitseministeeriumi kõrval oma vastavate asutustega, on selle teema läbi töötanud. Nii et meie ülesanne on vaadata, et see päris mahukas eelnõu oleks tõepoolest ka väga korrektselt vormistatud ja saaks võimalikult kiiresti vastu võetud, sest see on kogu riigi julgeoleku ja ka majandusliku arengu hüvanguks. Aitäh!

19:06 Aseesimees Kalle Laanet
Aitäh, härra Tsahkna! Teile on ka vähemalt üks küsimus. Tarmo Kruusimäe, palun!

19:06 Tarmo Kruusimäe
Tänan, hea aseesimees! Hea Margus! Ma küsin ühe enda kolleegi küsimuse, mille ta esitas kaitseministrile. Kuidas sina suhtuksid eraturvafirmadele poolautomaatrelvade importimise võimaldamisse? Väga paljud inimesed arvavad, et väga mitmed turvafirmad on meil pigem viienda kolonni poollegaalsed relvalaod.

19:07 Margus Tsahkna
Aitäh küsimuse eest! See ei ole teema, mida arutati riigikaitsekomisjonis, aga minu isiklik seisukoht on selline. Kui me loeme seda mahukat seadust, siis see võib olla ka eraturvafirma, kui ta vastab nõuetele ja kui ta paneb oma konkreetse tegevuse eesmärgiks ka relvade tootmise, käitlemise. Nii nagu ka minister siin nimetas, see on väga täpselt määratletud, mida ta siis tegelikult nende relvadega teha võib. Ja kui ta vastab nendele nõuetele, siis ei ole minu arusaamist mööda mitte mingit tähtsust sellel, kas ta osutab ka mingit muud teenust. Kui ta vastab nendele nõuetele, kui tema juhatus ja asukoht on Eestis, kui kõik tema töötajad, kes puutuvad kokku relvadega, läbivad taustakontrolli, ehk nad on usaldusväärsed, kui ta taotleb litsentsi ja neid lubasid ning ta need ka saab, siis on talle ettevõtlusvabadusega tagatud õigus selle valdkonnaga tegeleda. Ma saan aru, et minu kolleegi küsimus

oli pigem ühe teise probleemi kohta. Aga see konkreetne eelnõu ei ole sellepärast siin teie laua peal. See kehtestab põhimõtteliselt seadusliku regulatsiooni, et erasektori ettevõtted võiksid üldse Eestis käidelda relvi ja lahingumoona, kõige sellega tegeleda. Nii et tegu on laiema regulatsiooniga.

19:08 Aseesimees Kalle Laanet
Johannes Kert, palun!

19:08 Johannes Kert
Tänan, härra aseesimees! Tänan ettekandjat põhjaliku ettekande eest! Küsin lihtsalt korraks eelmise küsimuse jätkuks. Peab ütlema, et tänapäeval muutub lahinguväli samamoodi nagu kõik meie ümber. Me näeme, et ka lahinguvälja erastatakse ja et lahinguväljale on asunud erafirmad, aga see selleks. Selle asemel, et maksumaksja raha mööda maailma laiali määrida, hakkame seda senisest rohkem kodumaale investeerima – tänu sellele, et on tekkinud kodumaine sõjatööstus. Isegi kui hind on võrdne või kuigi palju kõrgem, laekuvad maksud Eestisse, mis aitab lahendada siinseid sotsiaalseid probleeme. Sõjatööstus Eestis taastoodab teaduspotentsiaali, teadlaskonda, samuti kodumaist insener-tehnilist personali. Laskemoon ja varuosad Eestist on kaitseväelase unistus ning hooldus on loomulikult meie majanduse tugev toetaja. Ainus küsimus teile on, mis te arvate, miks see kõik toimub alles 27 aastat pärast Eesti taasiseseisvumist.

19:10 Margus Tsahkna
Aitäh, hea küsija! Kõik see, mis te oma küsimuse sissejuhatuses ütlesite, on väga konkreetselt kokku võetud mõjud. See on hea küsimus. Ma pean tunnistama, et kui ma kaitseministrina tööle asusin, siis oligi üks eraldi teema teha kokkulepe Eesti Kaitsetööstuse Liiduga ja kaitsetööstuse ettevõtetega väga konkreetsetes asjades. Me sõlmisime kaheaastase koostööleppe. Nii et see oli üks teema, mis tuli lauda. Ma pean tunnistama, et ma ei teadnud sellest varem, see ei olnud väga avaliku debati teema olnud, ja mind üllatas see samamoodi. Ma saan sellest isegi ajalooliselt aru. 1990. aastate alguses oli meie regioonis poliitilise stabiilsusega väga keeruline lugu, pigem peljati igasuguseid relvi ja laskemoona ning erafirmade toimetamist nendega. Võib-olla oli see lihtsalt selle ajastu märk.
Ma tuletan ka meelde, et Vene väed olid veel aastaid peale meie iseseisvuse taastamist Eesti riigis sees. Eesti riigi esimene ametlik relvatehing ehk reaalne ost tõi ju kaasa, kes mäletab, väga suure ühiskondliku tormi, mida meie kriitikud ka väga usinasti ära kasutasid. Ma arvan, et mõned aastad, võib-olla kümme aastat tagasi oleks olnud veel õigem aeg, aga mul on hea meel, et see eelnõu lõpuks siin on. Ja minu isiklik seisukoht laiemalt on üldse see, et me ei peaks kartma seda, kui Eesti Vabariigi kodanikel on õigused, oskused, koolitus ja ka vastutustunne relvade ja laskemoonaga ümberkäimise vallas. See on tegelikult ühe vaba rahva tunnus, mitte vastupidi. Ausalt öeldes olen ma ka viimastel aastatel Riigikogu debattides näinud, et seda teemat vaadatakse järjest enesekindlamalt, vaba rahva aspektist. Seesama omaenda relvatööstuse arendamine on üks näide, et me usaldame oma ettevõtteid ja teistpidi on meil olemas usk oma institutsioonide vastu, kes suudavad tagada järelevalve ja kontrolli.

19:12 Aseesimees Kalle Laanet
Austatud ettekandja, teile ei ole rohkem küsimusi.

19:12 Margus Tsahkna
Suur tänu!

19:12 Aseesimees Kalle Laanet
Avan läbirääkimised fraktsioonide esindajatele. Palun, Igor Gräzin Reformierakonna fraktsiooni esindajana!

19:12 Igor Gräzin
Lugupeetud aseesimees! Lugupeetud kolleegid! Ma esindan oma fraktsiooni ja tegelikult veel kedagi. Olen nimelt ühe kõige liberaalsema Eesti relvaseaduse üks autoreid. Selle relvaseaduse seletuskiri algas sõnadega: "Relv on vaba mehe tunnus." Nii alustasime me Enn Tartoga relvaseaduse kirjutamist. Ja mis edasi juhtus? Arutelu käigus nii siin kui ka edaspidi oleme me kogu aeg põrganud piirangutele, et seda

ja toda relva ei tohi kasutada, kui relv läheb inimeste kätte, mis siis juhtub jne. Ja nüüd, 25 aastat hiljem me võime öelda, et mida rohkem inimeste käes relvi on, seda rahumeelsem ja turvalisem on ühiskond. Relv on see, mis garanteerib rahu. Relv on see, mis garanteerib rahvuse ja riigi julgeoleku. Ja mul on väga hea meel tõdeda, et lõpuks ometi me läheme nüüd sinnapoole, et relvaseadus hakkab taas inimlikumaks muutuma ja ka relvadesse suhtumine normaalsemaks muutuma.
Nüüd edasi küsimusest, mille ma üles tõstan ja mille kohta ma ütleksin *full disclosure*. Tähendab, ma olen ise sellega seotud olnud ja tunnen inimesi, kes tegelevad sellise asjaga nagu rahvusvaheline turvamine. Selle kohta on ilmunud kuulus Harvardi ülikooli artikkel: "The Rise of the Modern Private Security Industry [...]". Asja põhisisu on selles, et tänapäevane relvatööstus ei ole mitte ainult raudstantsid, suurtükid ja püssirohi – relvamajanduse üks osa on inimesed ehk eraturvafirmad. Võtame tingliku näite. Turvafirma, kes teostab laevade turvamist India ookeanis, Aafrika idakaldal, ükskõik kus kohas. See turvafirma kuulub näiteks inimesele, kes on olnud Riigikogu liige, kapo komisjoni esimees või politseinik. Laevade turvamine on erateenus ja sellele on olemas turg. Eesti on siin kohutavalt konkurentsivõimeline, sellepärast et eestlaste palgatavad turvamehed ja eestlased ise on hästi tublid nendes asjades. Nad on hästi treenitud, motiveeritud ja hästi tasustatud. Aga nüüd tekib probleem. Nad on eestlased ja tegemist on Eesti firmaga, st nad ei ela kuskil Aafrikas, Somaalias ega Brasiilia džunglites, vaid nad elavad Eestis. Ja see tähendab seda, et nad ei käi mitte missioonil, vaid nad käivad tööl – *vahtovõi metod, ponimaješ*? Nad käivad seal, tulevad tagasi, lähevad siis uuesti jne. Küsimus on nüüd selles, et kui nad tulevad sealt ära, siis mis saab nende relvadest. Need on kõik tsiviilkäibesse lubatud, aga nad ei saa neid relvi, oma tööriistu Eestisse tuua sel lihtsal põhjusel, et meie relvaseadus keelab seda. Kusjuures jutt on tsiviilkäibesse lubatud relvadest, mida ollakse sunnitud ladustama kurat teab millise raha eest, kurat teab mis riikides ja ladudes. Seda teatakse väga hästi, et Eesti turvameeste nõrk punkt on relvade ladustamise võimaluse puudumine kodumaal, ja nii pigistatakse välja need viimased rahad.
Selles ongi see küsimus. Tähendab, kui me räägime meie relvaseaduse seosest Eesti ekspordiga ja jätame tootmise kõrvale, siis kõigest sellest on räägitud, sellest on väga hästi kirjutatud. Aga saage aru, majandus ei ole raud. 21. sajand on teenuste sajand ja relvaseadus ei pea rääkima mitte ainult relvast, vaid ka mehest relva kõrval. Ja kui me suudame seda 21. sajandi tasemel mõista, siis me ütleme, et relvaseaduse ...
Ma palun natuke lisaaega!

19:16 Aseesimees Kalle Laanet
Kolm minutit lisaaega, palun!

19:16 Igor Gräzin
... parandamisel tuleb meil arvestada ka seda, et meil on olemas üks turusegment, kus me oleme konkurentsivõimelised, kus me suudaksime teenust pakkuda. Mingisugused rahvakunstnikud ja ei tea kes ning see õnnetu India lugu – jumal tänatud, et see lõppes – on totaalsed erandid. Tegelikult on Eesti turvamehed kõrgesti hinnatud ja austatud, mis iganes. Seega, kui me juba kord läksime relvaseadust avama – ja me ju läksime –, siis kas ei oleks õige aeg mõelda ka selle probleemi üle, mis kujutab endast ühte osa relvadega seotud majandusest? See oli see probleemikoht.
Nüüd teine asi, mis tuli üles seoses miinidega. Mulle väga meeldis kaitseministri vastus ja jääb üle ainult nõustuda, et see asi sai selgemaks. Üks jama koht oli see, et kui meil siin seda miinidevastast konventsiooni ratifitseeriti – tol korral oli kaitseministriks härra Mikser –, siis ma ei mäleta mitte ühtegi sõjalist argumenti, mis oleks siit puldist kõlanud. Sellest, kas miin on odav või kallis, kasulik või mitte, kaitseminister ei rääkinud. Kaitseminister ütles, et need keelatakse nüüd igavesti kogu maailmas. Ja oli ka viide printsess Diana vastavale liikumisele vms.
Teiste sõnadega, vähemalt tol korral kukkusime me miinidevastase konventsiooni sisse mittesõjalistel kaalutlustel. Ma ei saa seda kontrollida, sest mul ei ole seda protokolli kuskilt võtta, aga ma ei mäleta mitte ühtegi sõjalist argumenti miinide piiramise kohta. Aga olen väga nõus, et see on tegelikult valdkond, mis väärib arendamist. Kui venelastel seda piirangut ei ole, siis tekib loogiline küsimus, kas meile on see konventsioon vajalik või mitte. Ja seda muide, asja eest, teist taga, kohas, kus meil on veel olemas ka ajalooline *know-how*, töökojad Tallinna miinisadamas – see kõik on meil olemas. Nii et minu arvates on see väga asjakohane, et see küsimus on üles kerkinud.
Kõike seda kokku võttes ma tahan öelda seda, et seadus läheb õiges suunas, seadus teeb õiget asja, ja

ei jää midagi muud üle kui toetada. Ja ma arvan, et kätte on jõudnud aeg, kui me peaksime hakkama rääkima relvadest ilma paanikata – nii nagu vabadele inimestele on kohane relvadest rääkida. Aitäh neile, kes selle eelnõu ette valmistasid! Arutame, vaatame: igat asja saab paremaks teha. Ja ma möönan, et kõike head ei saa ka mitte korraga. Aitäh!

19:19 Aseesimees Kalle Laanet

Aitäh, härra Gräzin! Sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjon on teinud ettepaneku eelnõu 615 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõpetatud. Määran eelnõu 615 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks k.a 16. mai kell 17.15. Me oleme tänase päevakorra ammendanud. Ilusat kolmapäevaõhtut teile!

Istungi lõpp kell 19.20.